

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3787

Հասարակութիւն
Կրօնական Գրքերու

ի թնայնութիւն 1866

891.71

4-80

150

\overline{XVI}_2 7

XVI

2011

2003

1

1884

891.71

4-80

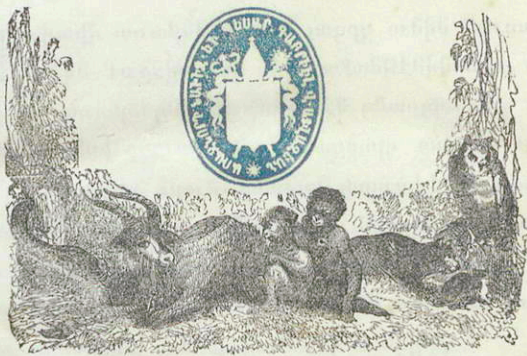
այր.

ԱՌԱԿՔ ԳՌԻԼՈՎԻ

ԹԱՐԳՄԱՆՆԱԼՔ

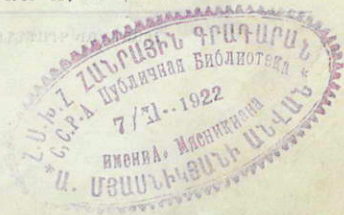
ՅԱՇԽԱՐՀԻԿ ԲԱՐԲԱՌ.

Ի ԹԵՌԳՈՍԻԱ,

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԻՍԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ.

1866=ՌՅԺԵ.

1139

ՀԵՐԱՅԻՆ

ԻՐԱՆԻ ԳԻՐԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԵՐԱՅԻՆ

ՀԵՐԱՅԻՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀՐԱՄԱՆԱՆ ԳՐԱԳՆԱՆՈՒԹՅԱՆ Ի ԹԻՒՂՈՍԻՄ, Ի 15 Յուլիսի 1865.

ՀԵՐԱՅԻՆ

- ապրատիր դեմ սրա մամուլիսմ այ գտեալեցոյի միկարա լիցի
 - ցննիւտա փոխուտ քոսարա մանարմալի մ ցննիւտա միկարա
 - ապրա ճիւղաճն մուրդուարաց արմ գրմանմիւր և մուլա ցննիւտ
 - որդի՛ իւրոք զմիկարադիւտաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա
 - ման իոց ևւմ մըմնիւտա րաճրամն արմանմիւր իւրաճրա ցննիւտ
 - մը ևւի փոխու՞ ամմիւր ճն մանիւտարմման փրդա միկարա
 : ցննիւտամմիւր իւր ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

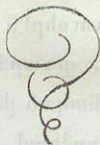

Ք ոխլովի առակները նոյն յարգը ունին Ռուսաց մէջ՝ ինչ որ
 ունին Գաղղիացւոց մէջ Լաֆոնթէնիները. վասն զի նորա
 առակներն եւս ռուսերէն բնագրին մէջ շատ գեղեցիկ
 ոճով գրուած են, զուարճալի ոտանաւոր բանաստեղ-
 ծութեամբ, պարզ եւ ճկուն՝ բնական լեզուով եւ ոգելից դարձուածք-
 ներով. ուստի ամէն ռուս ախորժելով կկարդայ զանոնք, եւ գուցէ
 նոյնչափ իրաւունք ունենայ *աննման* կամ *աննմանելի* (inimitable) ա-
 նունը տալու իւր առակախօսին, որչափ որ ունի գաղղիացին Լա-
 ֆոնթէնին բնծայելու այն պատուաւոր մակդիրը:

Մեր այս գրքուկիս մէջ Ք ոխլովի առակներէն մէկ մասին ոչ թէ
 հետեւողութիւն կամ նմանողութիւն ընել ջանացինք, այլ ըստ կարի
 հաւատարիմ թարգմանութիւն, եւ այն՝ գլխաւորապէս Ռուսաստանի
 դպրատանց մէջ սովորող հայ պատանեկաց համար. որպէս զի նորա
 առակի մը ռուս բնագիրը սերտած ժամանակները, ինչպէս որ սո-
 վորութիւն է, անոր հայերէնն ալ եթէ չսերտեն՝ գէթ աչքերուն առ-
 ջեւն ունենան:

Եթէ ազգային վարժապետք լաւ հասկընան այս մեր դիտաւորութեան ուղղութիւնը, եւ միանգամայն տղայոց այսպիսի առակներ սերտել տալուն եւ իմաստները նոցա բացատրելուն մեծամեծ օգուտները, եւ սիրով ընդունին այս աշխատասիրութիւնը, գուցէ յորդորուինք շոքտով Թարգմանելու մնացեալ առակներն եւս. որով նաեւ ազգային արդի մատենագրութեան մէջ կաւելնայ Քուիլովի պէս ընտիր հեղինակի մը առակներուն մէկ ամբողջ Թարգմանութիւնը:

ԳԱՐԲ. Վ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ.

Յ Ա Ն Կ

Բռնիովին ուրիշներէն քարզմանաձ կամ իմաստը առած առակներուն առջեւը
ստող դրուած է :

	<u>Страниц.</u>
Ա. Փիղ և Քորոս	Слозь и Моська 1
Բ. Հայելի և Կապիկ	Зеркало и Обезьяна 2
Գ. Գայլ և Հովիւք	Волкъ и Пастухи 3
Դ. Ագռաւ և Աղուէս *	Ворона и Лисица 4
Ե. Արծիւ և Մամուկ	Орель и Паукъ 6
Զ. Կասուածուկ և Կասու	Щука и Котъ 8
Է. Մանկիկ և Քրքուք	Мальчикъ и Червякъ 10
Ը. Առիւծին կրքուրիւնը	Воспитаніе Льва 12
Թ. Ածելիք	Бритвы 16
Ժ. Քառաձայն Գաւնակուրիւն	Квартетъ 18
ԺԱ. Խոզ	Свинья 20
ԺԲ. Մկուցք	Мыши 24
ԺԳ. Թարուին Գալանօթը	Демьянова уха 23
ԺԴ. Կլու և Ազլուք	Кукушка и Пѣтухъ 25
ԺԵ. Երկու Տակաւք	Двѣ Бочки 26

ՃԶ. Սագեր	Гуси	27
ՃԷ. Տակառ	Бочка	29
ՃԸ. Գիւղական և Օձ	Крестьянинъ и Змѣя	30
ՃԹ. Բաժինիք	Раздѣлъ	31
Ի. Կապիկ և Ակնոց	Мартышка и Очки	33
ԻԱ. Կասու/և Խոհակեր.	Котъ и Поварь	34
ԻԲ. Սանր	Гребень	35
ԻԳ. Անցորդի և Շուկի	Прохожіе и Собаки	38
ԻԴ. Գեղձանիկ և Աղաւնեակ.	Чижъ и Голубь	40
ԻԵ. Ոսկի	Червопецъ	41
ԻԶ. Կապիկ	Обезьяна	43
ԻԷ. Չի և Տեր	Конь и Всадникъ	44
ԻԸ. ձանն և Մերու.	Муха и Пчела	46
ԻԹ. Էջ և Սոխակ	Осель и Соловей	48
Լ. Աղուես և Կուզ	Лисица и Сурокъ	50
ԼԱ. Գալլ և Կլու	Волкъ и Кукушка	52
ԼԲ. Զրպարսուքիւն	Напраслива	54
ԼԳ. Նապաստակ յոսի	Заяць на ловль	57
ԼԴ. Կապիկի	Обезьяны	59
ԼԵ. Թոռնիկիկն կապան	Тришкинъ кафтанъ	60
ԼԶ. Հէտաբիր	Любопытный	61
ԼԷ. Սարեակ	Скворецъ	63
ԼԸ. Գեղացւոյն փորձանք	Крестьянинъ въ бѣдѣ	64
ԼԹ. Գիւղական և Մշակ	Крестьянинъ и Работникъ	67
Խ. Կարապ, Չուկ և Խէշափար	Лебедь, Щука и Ракъ	68
ԽԱ. Շնեւուն բարեկամութիւնը	Собачья дружба	69
ԽԲ. Սախոս	Лецъ	72
ԽԳ. Արծիւ և Հաւ	Орель и Куры	76
ԽԴ. Տերեւ և Արմատ	Листы и Корни	78
ԽԵ. Գալլ և Կորուն	Волкъ и Волчонокъ	80

ԽԶ. Գոռս և Եգ *	Лягушка и Волъ	82
ԽԷ. Գալլի և Ոչխար	Волки и Овцы	83
ԽԸ. Ասպ	Туча	85
ԽԹ. Երաժիշտ	Музыканты	86
Ճ. Պաննա	Париасъ	87
ԾԱ. Էս և Գեղացի	Осель и Мужикъ	89
ԾԲ. Անաստած	Безбожники	90
ԾԳ. Զբարսիչ և Օձ	Клеветникъ и Змѣя	92
ԾԴ. Ահաղաղ և Մարգարիտ *	Пѣтухъ и Жемчужное зерно.	94
ԾԵ. Սալբեր	Обозъ	95
ԾԶ. Տօբակ	Мѣшокъ	97
ԾԷ. Արծու և Խրուղ	Орель и Кротъ	100
ԾԸ. Բարեխորս Աղուես	Добрая Лисица	102
ԾԹ. Մանուկ և Օձ *	Мальчикъ и Змѣя	105
Վ. Առուակ	Ручей	106
ՎԱ. Ասպետ	Рыцарь	108
ՎԲ. Շուն, Մարդ, Կատու և Բագի	Собака, Человѣкъ, Кошка и Со- козь	110
ՎԳ. Մեղու և Ճաննի	Пчела и Мухи	112
ՎԴ. Փղին զօրավարութիւնը	Слоны на воеводство	114
ՎԵ. Եստուղի և Ծով *	Пловець и Море	116
ՎԶ. Երկու Շուն	Двѣ Собаки	117
ՎԷ. Առիւծ և Գալլ	Левъ и Волкъ	119
ՎԸ. Ժողով կենդանեաց	Мірская сходка	120
ՎԹ. Գառնուկ	Ягненокъ	122
Հ. Գեղացին և Աղուես	Крестьянинъ и Лисица	124
ՀԱ. Մուկ և Մուկիկ	Мышь и Крыса	127
ՀԲ. Հովիւ և Մոծակ	Пастухъ и Комарь	128
ՀԳ. Մահ կենդանեաց *	Моръ звѣрей	129
ՀԴ. Գիւղական և Ոչխար	Крестьянинъ и Овца	133

ՀԵ. Առիւծին քոտրդուքիւնը	Левъ на ловлѣ	134
ՀԶ. Գայլ և Գառն *	Волкъ и Ягненокъ	135
ՀԷ. Ապեղիս և Յաւանակ	Апелмесь и Осленокъ	137
ՀԸ. Կասու և Առխակ	Кошка и Соловей	138
ՀԹ. Աղուես և Առիւծ *	Лисица и Левъ	140
Ձ. Առիւծ / ծերացեալ *	Левъ состарѣвшійся	141
ՁԱ. Բուբուկ և Արծիւ	Кукушка и Орель	142
ՁԲ. Գայլ և Կռուկ *	Волкъ и Журавль	143
ՁԳ. Ոչխարք և Շուկի	Овцы и Собаки	144
ՁԴ. Հգնաւոր և Արջ	Пустынный и Медвѣдь	145
ՁԵ. Տանկիկին և Երկու Աղախիկները	Госпожа и Двѣ служанки	148
ՁԶ. Ժողով Մկանց	Совѣтъ Мышей	151
ՁԷ. Եղնիկ և Տերվիւ	Лань и Дервишъ	153
ՁԸ. Աղուես և Էս	Лисица и Осель	155
ՁԹ. Կաղնիին սակի խոզր	Свинья подъ Дубомъ	157
Ղ. Աւխասաւեր Արջ	Трудолюбивый Медвѣдь	158
ՂԱ. Զրվիծ և Առուակ	Водопадъ и Ручей	159

ԱՌԱԿՔ ՔՌԻԼՈՎԻ

Ա.

ՓԻՂ, ԵՒ ՔՌԹՈՍ.

Ատենով փողոցներէն փիղ մը առեր կանցընէին .

Փիղ ըսածը ալ այս կողմերս չէր տեսնըւած ամենեւին .

Ուստի շատ մը ժողովուրդ հետը մէկտեղ կը քալէին :

Անդիէն ասոնց առջեւ քոթոս մ' ելաւ խիստ կըռուասէր .

Տեսնէիր՝ ինչ կանչ ու ճիչ, ինչպէս հաջէր կըկըտըրտուէր .

Անպատճառ փրղին վախ տալ կուզէր խելքովն ողորմելին :

« Զայնըդ քաշէ, դրացի աղբար »

Ասաց գամփուր մեր քոթոսին .

« Զէս տեսներ որ խաղք եղար .

« Դուն սով ես ու փիղը սով .

« Ահա քու հեւքդ է բըռնըւեր ,

« Իսկ նա հանդարտ ու անխըռով

« Հաջուածքիդ սուշ ալ չի՛գըներ » :

— « Հն հն հն , աղէկ գըտար » ,
 Պատասխանեց մեր քոթոար .
 « Իմ միաքրս չըհասկըցմր . —
 « Հեռուանց կանչեմ կըռուիմ հեար ,
 « Մեծ բանի մէջ երեւնամ
 « Որ շընեբուն այս ըսել տամ .
 « Տեսէք քոթոան ինչպէս քաջ է
 « Որ փրզին գէմ ալ կըհաջէ » : —

Բ.

ՀԱՅԵԼԻ ԵՒ ԿԱՊԻԿ.

Հայլիին մէջ կապիկն ինքզինք տեսնելով
 Դըրդեց արջուն կամացուկ մը տոտիկով ,
 « Բեռի , ըսաւ , կընայիս սա անձոռնին ,
 « Ի՞նչ խաղուն դունչ , ինչ կընծիռներ երեսին .
 « Ես անպատճառ սըրտիս ցաւէն կմեռնէի
 « Թէ որ քիչ մ'ալ դորա նըման լինէի .
 « Բայց հաւատա , հինգ վեց դրացի կըճանչնամ
 « Նըս նըմանակ . կուզես համրեմ , անուն տամ » :
 — Ի՞նչ կաշխատիս , կապիկ աղբար , արջն ըսաւ .
 Դարձիր վըրադ նայէ , ամէն բան պըրծաւ : —
 Բայց նա մըտիկ կընէ արջուն խըրատին .
 Նորէն կեցեր տընազ կուտար իւր գէմքին :
 Շատ օրինակ ունիմք ասոր մեք նըման .
 Ոչ որ կուզէ խըրատդ առնուլ իւր վըրան :

Ահա ամէն մարդ ալ գիտէ թէ Մըրտօն
 Շատ կըսիրէ կաշառք առնուլ ու կըրծօն .
 Կաշառքի վրայ երեկ լսեց դեռ քարոզ ,
 Աչքով ընքով նա ցոյց կուտար ըզ՞ագոս :

Գ.

Գ.Ա.ՅԼ. ԵՒ ՀՈՎԻԻՒՔ.

Օր մը գայլը մօտ ման կուգար հովիւներու գաւիթին .
 Պատին ծակէն ներս նայեցաւ , նոր բան զարկաւ իր աչքին .
 Տեսաւ՝ հովիւք հանգիստ սըրտով կընտրեն գառանց գէրերը ,
 Կրփողօտեն ու կըսարպեն այն խեղճերուն փոքերը .

Իսկ շըները խելօք խելօք պառկեր են :

Տըրտում տըխուր մէկդի գընաց գայլն ըսելով ինքնիրեն .
 « Ա՛խ պարոններ , ինչ վայնասուն պէտք էր ձեզմէ լըսէի
 Թէ որ ատօնք ընողը ես լինէի » :

Գ.

Ա.ԳՌԱԻ ՈՒ Ա.ՂՈՒՆՍ.

Քանի՛ քանի՛ քարոզիչներ գիտուններ
 Խըրատ արևեր են ամենուն ու կուտան
 Թէ սլ մարդիկ, մեծ ու պըզտիկ պարոններ,
 Ձէք գիտեր որ ինչ վատ ու ինչ անպիտան
 Բան է լինել շողոքորթ,
 Կամ երեսպաշտ անամօթ.
 Որսն կըսես. սուտ գովասանքը քիչ շատ
 Միշտ է սիրեր ամէն մարդ :

Խեղճ ագուաւին օր մը բաղդը բանեցաւ,
 Կըտորիկ մը պանիր ընկաւ կըտուցը.
 Գնաց բարձրիկեկ ծառի մը վրայ թառեցաւ,
 Պատրաստուեցաւ անով անցնել իր քաղցը :
 Բայց պանիրն ալ չէր ուզեր որ շուտ հատնէր.
 Մէյմալ ուտիկց այնպիսի որս մը գըտնէր :
 Ագուաւուն այն տագնապին
 Աղւետուկը վրայ հասաւ.
 Ըզմայլած պանիրին հոտին,
 Վազեց եկաւ կանկ առաւ :
 Վեր նայեցաւ, տեսաւ որ ինչ կընայիս,
 ձերմնիկ պանիր. — Վայ է ըսաւ իմ գըլխիս
 Թէ որ սըւոր կըտուցէն
 Ես աս օրսը չըխըրիմ :

Մատիկներուն վըրան հանդարտ կոխելով,
 Պոչը մէկ գիւն մէկալ գիւն շարժելով,
 Աչքը արնկած ագռաւուկին կընայէր .
 Յետոյ սկըսաւ լեզու թափել, ու կըսէր .

« Ատ ինչ տեսք է ատ, հոգի,

Ի՞նչ սիրուն վիզ, աչք, ագի .

Ատ ինչ կըտուց, ինչ վառվըռուն փետուրներ .

Հաւատա որ տեսքդ է ամէն խելքէ վեր :

Իհարկէ ձայնդ ալ հրեշտակի ձայն մըն է .

Աչքիս լոյսը, ինչ կըլլայ, խաղ մը կանչէ .

Գիտնաս քուրիկ. թէ ձայնդ ալ է տեսքիդ պէս,

Դուն յիրաւի թըռչնոց ու մեր սուլգանն ես » :

Այն խօսքերէն

Գովեստներէն

Ագռաւուկին խելքը գընաց .

Այնպէս եղաւ որ խընտումէն

Կըլթիկ եղաւ, սիրտը թընդաց .

« Արի սըւոր գովեստներուն

Շիտակ եղածն յայտնեմ » ասաց :

Կըտուցը բացաւ,

Կա՛ն մը ըրաւ,

Պանիրն ընկաւ,

Հետը մէկտեղ աղուեսին ալ հետքը կորաւ :

Ե.

ԱՐԾԻՒ ԵՒ ՄԱՄՈՒԿ.

Արծուին մէկը կովկաս լեռանց վերան էր,
 Թըռաւ գընաց ամպերէն վեր լեռնէ լեռ.
 Հոն եղելին մը կար հարիւր տարեկան,

Նըստաւ նորա ճիւղին վերան

Ու կըզմայլէր

Այն ընդարձակ տեսարանին որ կըտեսնէր.

Կարծես առջեւն էր ծայրէ ծայր

Բոլոր աշխարհ.

Արծաթափայլ ջրերն ասդիս

Դաշտերուն մէջ կըվըխտային,

Մարգ եւ անտառ տեղիս տեղիս

Դարնան դունով կըծըփային.

Անդին Կասպից կատաղի ծով

Ազուառու մէկ թեւին նըման

Կըտեսնըէր փրփուրներով

Սեւ ու ճերմակ փոքրիկ նըշան:

«Փնռք քեզ, Դիոս, ըսաւ արծիւն ըզմայլած.

Աս ինչ ուժ է որ տըւեր ես ինձի դուն.

Չըկայ ինձմէ բարձրը թըռչող արարած,

Չըկայ ինձի համար անկոխ բարձրութիւն.

Այս որ տեղէն կընայիմ ես վերէն վար.

Ուրիշն ասոր կէսը հասնիլ չըկրնար: —

«Շատ պարծենկոտ ես եղեր դուն, բարեկամ,

Պատասխանեց անոր մամուկը քովէն.

«Չես տեսներ որ ես ալ քեզմէ վար չըկամ»:

Դառնայ նայի արծիւն որ — ինչ կըտեսնէ —
 Իրաւընէ մամուկ մը բոյնը ձրգեր,
 Վերի ճիւղէն իրեն խօսքեր կընեատէ .
 Կարծես՝ արեւն ալ ծածկելու միտք ունէր :

« Դուն այս տեղը ինչպէս ելար :

Հարցուց արծիւը մամուկին .

Եւ սչ ամէն արծուի համար

Մինչեւ հոս դալ դործ է գլուրին .

Իսկ դուն ոչ թեւ՝ ոչ ուժ ունիս .

Հոս սողալով ելած կլինիս : —

— Ոչ. այսքան տեղ սողալ բանիս ձեռք չիտար :

— Հասկա ինչ կերպով մինչեւ հոս եկար :

— Ի՞նչպէս պիտի գամ. քու պոչիդ կըպայ .

Բայց ես այս տեղ առանց քեզ ալ կըբնամ՝ կենար .

Ուստի խընդրեմ՝ առջեւըս շատ մի պարծենար .

Գիտնաս որ ես... » Դեռ խօսքը չէր լըմընցուցած :

Քամի մըն էր՝ փըչեց յանկարծ :

Չարկու ծառին, սաստիկ թօթիկեց :

Մամուկն ինչուան գետին ձրգեց :

Ինձի այսպէս կերելի՛, — ձեզ՝ չեմ գիտեր : —

Թէ մամուկին նըման շատ մարդ կըգըանանք

Որ թէպէտ սչ խելք ունին՝ ոչ աշխատանք :

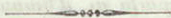
Մէկ մեծի մը պոչէն բըռնած՝ կելին վեր :

Եւ այնպէս կուռին կըգոռողանան .

Որ կարծես մէյմէկ արծիւ կըգառնան .

Բայց թէ յանկարծ փըչեց բազդին գէշ հովը :

Առաւ տարաւ մամուկն իրեն բռնովը :

2.

ԿՍՏՈՒՍՁՈՒԿ ԵՒ ԿՍՏՈՒ.

Վայ ան խորտիկին
 Որ կօշկակարն է եփեր,

Վայ ան կօշիկին
 Որ խոհարարն է կարեր:

Հազար անգամ լրսած կըլլայ ամէն մարդ-
 Թէ մարդըս ձեռք պէտք չէ զարնէ այն բանին
 Որ յարմար չէ ոչ վիճակին, ոչ բարքին.

Քայց որո՞ւ կըսես.

Անոր ներհակ՝ կըտեսնես

Որ մարդկանց շատը յանդուգն է եւ հըպարտ.

Աւելի գործը խանգարել յանձ կառնուն

Ու ծաղրը ըլլալ ամենուն,

Քան թէ մըտիկ ընել գիտնոց խըրատին

Ու չըմտնալ իրենց ուժն ու չափերնին:

Կատուածուկին

Օր մը խելքին

Չեմ գիտեր ինչ կըփըջէ,

« Ես ալ կատուին

« Վարպետ գործին

« Եկուր ձեռք զարնեմ » կըսէ.

Կուզես նախանձ սեպէ անոր ըրածը,

Կուզես խարդախ ու վնասակար չարութիւն,

Կամ արգեօք միշտ ձուկ ըլլալով կերածը,
Վըրան եկած էր տեսակ մը ձանձրութիւն .

Ինչ եւ իցէ, միտք ըրաւ,

« Կատուին խնդրեմ ես, ըսաւ,

« Որ ինձի ալ սովրեցընէ

« Թէ մուկ բըռնե՞ն ընտոր բան է » :

Փիտիկն ըսաւ կատուաձուկին

Թէ « Ի՞նչ կըսես, բարեկամ,

« Տեղեանի ես գուն այս արհեստին .

« Ես քու վըրադ կըխըղճամ .

« Վախեմ թէ գուն չես պաշարեր,

« Խաղք կըլինիս իբր անփորձ .

« Ռամկաց առակը միտքըդ բեր, —

« Լսկ վարպետին գործն է գործ » :

— Է՛հ բարեկամ, ինչէր կըսես .

« Մուկ բըռնե՞ն ալ բան մըն է .

« Այս իմ գուն չըս սրբան գիտես

« Օձաձուկեր բըռներ է :

— Թէ որ այդպէս է, եկ երթանք մեք մառան » :

Գնացին մառան, մէկմէկ անկիւն պըպգեցան .

Կատուն իր բանը պըրծուց,

Լաւ մը փորը կըշտացուց .

Յետոյ ելաւ կատուաձուկին մօտ գընաց,

Տեսնէ որ խեղճը հոգեվարք է ընկեր,

Բերանը բաց, աչուընեքը մութ կոխած,

Մըկներն ալ պոչն են կերեր :

Հասկըցաւ որ այն կըտըրիճը

Մուկ բըռնելու կըտըրիճ չէ .

Քաշեց տարաւ մօտի լիճը՝
 Որ գէթ շունչը հոն փրչէ :
 « Խեղճ կատուածուկ, գընա սովրէ
 « Որ մօուկ բըռնել քու բանըդ չէ » :

է.

ՄԱՆԿԻԿ ԵՒ ԹՐԹՈՒՐ.

Մասնիչ մարդուն բաղդը երբէք չիյաջողիր .
 Մասնիչը ցած մարդ է նաեւ նոցա աչքին ,
 Որ երբ կարօտ են՝ սուտը մեղք չեն համարիր .
 Մասնիչն է միշտ ամենէն մօտը վըտանգին :

Թըրթուրը գեղացիին աղաչեց որ թող տայ իրեն
 Պարտէղը մըանէ գարնան , ու ամառը հոն անցընէ .
 « Խօսք կուտամ , ըսաւ անոր , որ վընաս մը չըլլար ինձմէն .
 « Պըտուղի ես չեմ գըպչիր , տերեւները լըզեմ՝ կօգտէ ,
 « Եւ միայն ան տերեւներն որ թուովու են ըսկըսած » :

Գեղացին մըամըտաց , — « Է՞ր չէ ասեմ խեղճին , ասաց .

« Թըրթուրն ինչքան բըռնէ տեղ ,

« Ինձ չըլինիր տեղըս նեղ .

« Թող դայ խեղճը հանգիստ ազրի պարտէղըս .

« Վընաս ալ տայ՝ ո՞րքան լինի վընասըս .

« Շատ շատ կըրծէ՝ երկու երեք չորս տերեւ . . . »

Տըլաւ հրաման , ելաւ ծառին նա վերեւ .

ձիւղի մը տակ քաշուեցաւ ,

Հանդըստու թիւնը գըտաւ .

Կերածը քիչ, գըլուխը տինձ,

Ձայնը ձունը չէր ելլեր հիչ:

Ատենն եկաւ, ոսկեզօծեց արեւ ծառեր ծաղկըններ,

Պարտեզին մէջ ձայն ճըգեցին ամէն տեսակ թըռչուններ,

Սաթի նըման գեղին սիրուն ու կըլտը

Արեւուն մէջը եփեցան տանձ խընձոր:

Մանկիկ մը կար հոն, աչքը միշտ էր ծառին.

Հարիւրաւոր խընձորներէն զարնը եցաւ նա մէկին:

Բայց ինչ ընէր, ինչպէս ելլէր ծառէն վեր.

Այն հաստ ծառը թօթվելու ալ ոյժ չունէր.

Վերջապէս չէր գիտեր ինչպէս այն խընձորը ձեռք ձըգէ:

Ո՞վ մանկիկին գողութեանը մէջ օգնէր նէ աղէկ է. —

Պարտեզին հիւրը,

Թըրթուրը:

«Ա՛ արզայ,

«Գիտես ինչ կայ»,

Ըսաւ տըղուն մեր թըրթուրը.

«Խընձորենոյն վըրայէն

«Վաղը բոլոր խընձորները

«Պիտի քաղեն փըրցընեն.

«Այդ խնձորն ալ՝ ոչ քիչ կիյնայ անշուշտ եւ ոչ իմ բերնին.

«Ձայն փըրցընէն իմ բանս ըլլայ. բայց կըհանես ինձ բաժին:

«Եթէ կուգես դուն իմ բաժնէս առ տասն անգամ աւելին.

«Ինձի փոքրիկ կըտօր մ՛ ալ տաս՝ կըրնամ կըրծել ողջ տարին»:

Մանկիկին խելքը շուտով պառկեցաւ,

Սիրով թըրթուրին բաժին խոստացաւ:

Թըրթուրը սողաց՝ խընձորին հասաւ,

Բոլոր ուժովը գտաիւ ըսկըսաւ.

Երեք բողբոջն
 Խընձորը փըրթաւ կոթէն,
 Բայց նա ինչ վաստըկեցաւ:
 Խընձորը ընկաւ չընկաւ,
 Տըզան վրայ վազեց առաւ,
 Կուտով կըճեպովը խածաւ կերաւ:
 Թըրթուրը խընձորին հետ վար իջաւ՝ բաժին ուզեց,
 Բայց տըզան զինքը մէկէն ոտքին տակը տըրորեց.
 Եւ այսպէս ոչ խընձորը
 Մընաց եւ ոչ թըրթուրը:

Ը.

ԱՌԻԻԾԻՆ ԿՐԹՈՒԹԻԻՆԸ.

Ատենով զաւակ մ'եղաւ կենդանեաց թագաւորին.
 Յայտնի է որ նըման չէ նոցա բարբը մերինին:
 Մեր մէջը մէկ տարու տըզան —
 Թէ հասարակն եւ թէ իշխան —
 Ոչ խելք ունի դեռ եւ ոչ ուժ,
 Հապա տըկար է եւ ապուշ.
 Իսկ առիւծին մէկ տարեկան լակոտը
 Արգէն սովրած կըլայ ամէն որոտը (1):

(1) Չարուքիւն:

Ուստի երբոր լակոսն եղաւ մէկ տարու ,
 Հայրը ուզեց որ զինքն անկիրթ չըլծողու .
 « Պէտք է ըսաւ՝ ուսում տամ իմ զաւակիս
 « Որ արժանի ժառանգ ըլլայ աթոռիս ,
 « Ու երբ իրեն իշխանութեանն ատեն գայ ,
 « Ժողովուրդն ինձ նորա համար վայ չըտայ » :

Բայց եկ տես՝ որ չէր գիտեր՝ զով ընտրէ , ո՞ւմ հրամայէ
 Որ առիւծ արքայորդւոյն լաւ ուսում սովրեցընէ :

« Ազուեսէն լաւը չըկայ . — բարակ խելք , շատ գիտութիւն .
 Միայն թէ սուտ ըսելու ունի նա գէշ բընութիւն .

Չէ , չեմ հաւտար ես զաւակըս սուտզըրուց ազուեսուն .

Կաւ է բարին ու տըգէտ՝ քան չարագործ իմաստուն :

Խըլուրդին ⁽¹⁾ տամ որդիս . շատերը կըսեն

Թէ խըլուրդը կարգ կանոն շատ կըսիրէ .

Այնպէս ըզգաստ է եւ ըզգոյշ ինքնիրեն

Որ անգագար խարխափելով կըքալէ .

Եւ ուտելու հունտն ու հատիկ

Ինք կըստըկէ մէկիկ մէկիկ :

Չերկընցընեմ , ամէնքն ալ այս կըսէին

Թէ խըլուրդը մանրը մունրը բաներու

Շատ հմտութիւն ունի եւ շատ գիտութիւն ,

Մեծ կենդանի է՝ փոքրը գործ տեսնելու .

Մեղք որ աչքերն այնչափ են մանր ու տըկար

Որ իր քըթէն անդին մէկ բան չըտեսնար :

Շատ ազէկ բան է սիրել կարգ կանոնը ,

(1) Քեօսքեպէկ , բէօր սըլան :

Բայց իմ՝ երկիրըս շատ մեծ է քան թէ խըլուրդին բունը :
 Ինձն (¹) առնում՝ ինչպէս կըլլայ . տեսք՝ ուժ՝ ամէն բան տեղն է .
 Կենդանեաց մէջ ամենէն ինձմէ ետքը ուժեղն է .
 Բայց աշխարհք կառավարելն ինձը չգիտէ ինչ բան է .
 Իշխանի պարտուցը վրայ որդւոյս ինչպէս տայ խըրատ .
 Թագաւորը գատաւոր , զինուոր , հայր ու իշխան է .
 Իսկ ինձը միշտ մէկը մէկալը պատուելու է պատրաստ » :

Մէկ խօսքով , ամէն տեսակ կենդանի
 Մինչեւ փիղն անդամ՝ խելքովն անուանի ,
 Որ ինչպէս Պղատոնն այն Յունաստանին
 Մեծ յարգ ու պատիւ ունէր յանասաւին ,
 Առիւծին աչքին երեւցաւ տըխմար .
 Մէկն ալ լաւ վարպետ չէր որդւոյն յարմար :
 Առիւծին բաղդէն ըսեմ թէ մեղքէն
 Նորա սըրտին տազնապն ու մեծ բաղձանքը
 Բերնէ բերան անցընելով իշխանքը
 Արծիւին ականջն ալ կըհասցընեն :

Արծիւն ալ առիւծին պէս թագաւոր էր թըռչուններուն :
 Եւ անոր հետ նիզակակից բարեկամ .
 Բարեկամին սիրոյն՝ առանց քաշուելու
 « Որդւոյդ ուսման գասերն ըսաւ՝ ես կուտամ » :
 Կարծես թէ մեծ քար մ՝ ընկաւ առիւծին կըռնըկէն վար .
 Ամէնքը մէկէն ըսին , « Բան զայս յարմար բան չըլլար
 Որ թագաւորի տըղուն
 Թագաւոր տայ կըրթուլթիւն » :

(¹) Գափլան :

Շուտ մը տեսան ամէն տեսակ պատրաստութիւն,

Առիւծի ձագն առին արծւոյն զըրկեցին:

Անցաւ տարի, երկու տարի, որուն որ մէկն հարցընէր,

Արքայորդւոյն գովասանքն էր որ ամենէն կըլըսէր.

Անտառներուն մէջ մէկ թըռչուն մը չըկար

Որ առիւծուն զաւկին հաւնողը չըլլար:

Վերջապէս եկաւ հասաւ սահմանեալ ժամանակը,

Ծեր առիւծ թագաւորը բերել տըլաւ իւր զաւակը.

Ամէնքը իրար անցան. թագաւորն ուրախ սըրտով

Հրամայեց որ կենդանեաց լինի տեղ մը մեծ ժողով.

Հոն գըրկեց զորդին պագաւ

Ու այս խօսքն անոր ըսաւ.

« Դուն ալ գիտես, ով սիրելիդ իմ որդեակ,

« Որ ետեւէս դուն ես ժառանգըս միակ.

« Ահա իմ մէկ ստքս է արդէն գերեզմանս,

« Իսկ դու աշխարհս աչքըդ գեռ նոր կըբանաս:

« Ըսէ տեսնեմ, որդի, դուն յայս մեր հանգէս,

« Մինչեւ ցայսօր ինչ սովրեցար, ինչ գիտես,

« Եւ ինչ կերպով ըզժողովուրդս անտառիս

« Կառավարել երջանկացնել միտք ունիս »:

Ըսաւ որդին. « Հայրիկ, առջեւըդ մեծ խօսիլ չեմ ուզեր,

Բայց ես այնպէս բաներ գիտեմ որ հոս մէկն ալ չըգիտեր:

Ձոր օրինակ, սր թըռչունն սր կըբընանըւի՝ գիտեմ ես,

Արծիւ, կըռուռնի, լոր ու ագռաւ, ջայլամ, կաքաւ ու ճընճըռկ

Ինչո՞վ կապրին, ինչպէս հաւկիթ կածեն ամէն մէկ թըռչունք,

Ես ամէնն ալ բերնուց գիտեմ ջըրի պէս.

Թէ չէք հաւատար՝ ահա ձեզ իմ վարպետներուս գըրերը.

Առակ եղեր էր թըռչնոց մէջ որ ես կորսամ աստղերը:

Երբսր ինձի յանձնեսս գու հայր, իշխանութեանըդ սանձը,
 Աղէկ գիտեմ ես ինչ կերպով կըլեցընեմ մեր գանձը.
 Միտքըս հաստատ զայս եմ գըրեր որ ամենայն կենդանեաց
 Սովրեցընեմ ես բոյն շինել թըռչունի պէս բարձր ու ցած» :
 Թագաւորը զայն որ լըսեց՝ ահ ըրաւ,
 Բոլոր ժողովքն ամօթուն վար նայեցաւ.
 Հասկըցաւ խեղճ ծերուկն որ շատ խաբուեր էր,
 Բայց ինչ օգուտ, բանը բանէն անցեր էր.
 « Ի՞նչ օգուտ որդի, ըսաւ, թըռչնոց բաները գիտնալէդ
 « Երբ իշխելը կենդանեաց միայն է քու ճակատիդ գիր.
 « Թագաւորին գործն է իրեն աղբին հետ.
 « Ազգիդ երկրիդ վընասն ու շահը գիտցիր » :

Թ.

Ա. Ծ Ե Լ Ի Ք.

Անգամ մը մէկ բարեկամիս հետ ես ճամբայ գընացի.
 Տեղ մը իջանք իրիկուան գէմ, հոն անցուցինք գիշերը.
 Առաւօտուն աչքըս բացի չըբացի,
 Ի՞նչ կընայիս, տակն ու վըրայ եղեր է մեր ընկերը:
 Առջի իրկուն կատակներով ծիծաղներով քընացանք,
 Հիմա տեսնեմ, բարեկամըս այն մարդը չէ, փոխուեր է.
 Բեբնէն ուրիշ բան չըլըսուիր — ախեր, վայեր, հառաչանք:
 « Ի՞նչ եղաւ քեզ, սլ բարեկամ, գըլխուդ փորձանք մ' եկեր է:
 — Օ՛ֆ, բան չըկայ. ածիլուելու վըրայ եմ:

« Ածիլուեւըմ , ինչ կըսես .

« Ուրեմըն ծանր հիւանդ չես »

Ըսի , կեցայ որ ինչ ըրածը տեսնեմ :

Խեղճուկ ընկերս աչքը արցունք հայլիի մը դէմն անցեր ,
Կարծես կաշին կըքերթէին՝ երեսն այնպէս էր թըթուեր :

Երբոր բանին էութիւնը հասկըցայ ,

« Ուրեմն ինչո՞ւ կըզարմանաս , ըսի ես .

« Քու տանջանքիդ մինակ պատճառը դուն ես .

« Հոգիդ սիրես , ածիլուիւն մոյգպէս կըլլայ .

« Ատոնք մէյմէկ ածելի չեն , սըզոց են .

« Հարկաւ դռքա չեն ածիլեր , կըկըրծեն :

— Եղբայր , գիտեմ որ խիստ գուլ է ածելին ,

« Միթէ ես ալ այգքան բանը չեմ տեսնար .

« Հապա վախս մոյն է որ ասկէ աւելին

« Գունչս ու պըռկունքըս չըկըտրէ անդադար .

« Եթէ դուն իմ միտքս ու խօսքըս հասկընաս ,

« Գուլ ածելին աւելի շուտ կըկըտրէ ,

« Իսկ սուրն անշուշտ աւելի լաւ կ'ածիլէ .

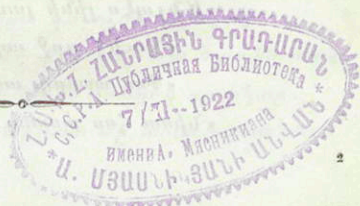
« Բանն այն է որ բանեցընելը գիտնաս » :

Այսպէս բազումք թէպէտ ըսել կամըչնան ,

Խելօք մարգիկ ունենալէն կըվախնան

Ու անխելքները կըժողվեն քովերնին .

Այս է ահա իմ առակիս մեկնութիւն :

ժ.

ՔԱՌԱՉԱՅՆ ԳԱՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Չորս այլ եւ այլ կենդանի,
 Մէկը արջուկն անճոռնի,
 Մէկը կապիկ, մէկն իշուկ,
 Մէկն ալ նոխազ բուրգմօրուք
 Մէջերնին խօսք կը գընեն
 Որ մէկ ֆօնսէն մը սարքեն:
 Չեմ գիտեր ինչպէս կընեն
 Որ ամէն բան կը ճարեն.
 Գըտան նօր, ալք, պսս, ջութակ,
 նըստան ուռի ծառին տակ.
 «Քոնսէն մ'ընեմք որ, ըսին»,
 «Երկինք երկիր ըզմայլին»:
 Ամէն մէկը մեծ ջանքով
 Իր գօրծիքը զարնելով
 Կը կտարտուէր արքաւքար,
 Բայց համ մը հոս մը չըկար:

«Կեցէք, եղբարք, ճըւտց յանկարծ
 «Չարաճըճի կապիկը.
 «Մէկս ալ շէնքով մը չեմք նըստած,
 «Ի՞նչպէս լինի լաւ երգը.
 «Դուն, արջ աղբար,
 «Քու պսսըդ առ,
 «Նիստ հոս ասանկ ալքին գէմ.

« Ես սեփունքին

« Պէտք է առջին

« Այսպէս նըստիմ՝ ու զարնեմ :

« Հիմա տեսնէք թէ ինչ քօնսէս ձեւանայ .

« Սարեր , ձորեր , դաշան ու հովիտ հիանայ » :

Երաժիշտները շարուեցան նըստան ,

Չարները ըսկըսան .

Բայց այն քօնսեռին անհամ բան ըլլալն

Իրենք ալ տեսան .

« Էհէ — կանչեց էշն անդիէն — դադրեցէք .

« Ատոր ճարը գըտայ ես .

« Եկէք ամէնքըդ մէկ շարքի վրայ նըստէք .

« Տեսնէք ինչպէս

« Անուշ կըլլայ քօնսէսը » :

Մըտիկ ըրին իշուն՝ մէկալ էշերը .

Նըստան շարքով

Մեծի կարգով ,

Բայց անօգուտ . նորէն քօնսէսն էր խառնակ .

Որը կըսէ ,

« Անանկ չէ ,

« Ասանկ նըստէ գուն , աղբար » .

Որը անոր հակառակ ,

Թէ « Դուն ինչսն հոս նըստար » :

Սոխակին մէկը լըսեց՝ նոցա գոչումն աղաղակ ,

Թըռաւ իջաւ որ տեսնէ թէ ինչ կայ այն ծառին տակ .

Դարձան անոր մէկ բերան՝ ըսին . « Աղէկ որ եկար .

« Հոգիդ սիրես , մեղի մէկ խըրատ մը սուր օգտակար .

« Ահա նօթի մեծ գիրք ունինք ,
 « Մէկմէկ հատ ալ գործիք ունինք .
 « Միայն դու մեզ այս ըսէ
 « Թէ ընտո՞ր պէտք է նըստինք » :

Սոխակն ինչ ըսէ աղէկ . —

« Քաջ երաժիշտ լինել ս'իլ որ կամենայ ,
 « Պէտք է փափուկ ականջ ու խելք ունենայ ,
 « Դուք , աղբարներ , ինչպէս կուզէք շարուեցէք ,
 « Քօնսէն սարքել ձեր բանը չէ , լաւ գիտցէք » :

ԺԱ.

Խ Ո Ջ .

Խողին մէկը օր մը կերթայ կըմըսնէ
 Մեծ պալատի մը ընդարձակ ազպարը ,
 Սըրտին ուզած ազան ու կեղտը կըգըսնէ
 « Ախոռներուն խոհանոցին քովերը ,
 կըթաւալի կըթաթխըւի մէջերը ,
 Խողին խոզը տուն կըգառնայ մեր հիւրը :

« Է՛հ , ինչ նօր բան տեսար նայիմք հոն , խողիկ »
 Հարցուց անոր իւր խոզարած հովիւը .
 « Հարուստներուն տունն է , կըսեն , ոսկուով լիք ,
 « Գոհարներուն՝ մարգրիտներուն չկայ թիւր » :

Խանչեց խորդաց խոզն ու ըսաւ . « Դորդն ըսեմ ,
 « Ես հոն բընաւ հարըստութիւն չըտեսայ .

«Ո՛ր գին նայիս՝ աղտ աղբ կելլէ քեզի գէմ՝

«Ես գունչիս ալ չըննայեցի, հաւատա՛

«Տանն ետեւի ազպարը

«Ծայրէն մինչեւ ի ծայրը

«Տակն ու վրբայ գարձուցի,

«Աղւոր բան մը չըտեսի» :

Աստուած չընէ որ առակովս ես մէկուն սիրտը կտորեմ՝

Բայց ինչպէս այն կրիտիկոսին խող չըսեմ՝

Որ ինչ գիրք ալ առնու ձեռքը կարգալու,

Տուրք մը ունի, միայն գէշ գին տեսնելու :

ԺԲ.

Մ Կ Ո Ւ Ն Ք.

«Քուրիկ, խապար էք

«Փորձանքի մէջ ենք»

Մուկն ըսաւ մըկան

Նաւու մը վըրան :

— Քա, ինչ կայ, ըսէ :

— Ի՞նչ ըլլայ աղէկ.

«Նաւը ջուր կառնէ.

«Վար իջէք տեսէք.

«Ա՛յնքան ջուր կայ նաւուն վարի ամպարը

«Որ քիչ մընաց՝ հասնէր գունչիս ալ ծարը .

(Բայց շիտակն եթէ ըսել նա ուղէր,

Թաթիկներն հաղիւ էին թըրջըւեր .)

« Զարմանք ալ չէ՛, քուրիկ . մի՛թէ չես տեսնար,
 « Նաւապետն իս կամ գինով է կամ յիմար,
 « Իսկ նաւաստիք մէկմէկէ ծոյլ, վատանուն .
 « Մէկ խօսքով՝ ոչ կարգ կայ այս տեղ ոչ կանոն :
 « Քիչ մը առաջ բոլոր ուժովս ճըլացի,
 « Նաւերն իս հիմա կընկրղմի, ասացի .
 « Որո՞ւ կըսես, մըլաիկ ընող մ'ալ չեղաւ,
 « Իբրբ թէ իմ հանածս ըլլար սուտ համբաւ .
 « Բայց յայանի է, — թէ վար իջնաս մէկ անգամ,
 « Կըտեսնես որ գիմանանք շատ շատ — մէկ ժամ :
 « Քուրիկ, ինչո՞ւ մենք ալ նոցա հետ մեռնինք .
 « Երթանք շուտով փախչինք նաւէս ազատինք » :

Նետուեցան մըկներն՝ ընկան ծովուն մէջ,
 Ցամաքը հեռու, ալիքներն անվերջ .

Քիչ մը լողացին,

Խըղդուեցան գացին :

Իսկ մեր նաւը ճարտար ձեռքով շրտկըլած,
 Նաւահանգիստ հասաւ անփորձ՝ անվընաս :

Արգ, սիրելի, հարցուր դուն

Թէ նաւապետն ո՞ւր մընաց,

Ո՞ւր ջուր առնելը նաւուն,

Ո՞ւր ծուլութիւն նաւաստեաց . —

Քանի մ' կաթ ջուր կայ եղեր,

Շուտ մը սրբեր են եւ զայն .

Իսկ մընացածն ամենայն

Զըրպարտութիւն է եղեր :

ԺԳ.

ԹՄԹՈՒՂԻՆ ԳԱԼԱՃՕՇԸ (*)

- « Հոգիդ սիրես, կընքահար, »
 « Անուշ ըրէ, հրամէ, կեր. »
 — Խիստ շատ կերայ, սանահար, »
 « Մինչեւ սրտեզս է հասեր: »
 — Հոգ չէ, պընակ մ' ալ հրամէ. »
 « Ասի չուտելու բան չէ: »
 — Բայց սանահար, գիտցածըս, »
 « Իրեք պնակ է կերածըս: »
 — Թող մարդ, համըրել ինչ պէտք է. »
 « Բանն ախորժիգ վըրան է. »
 « Կեր կերածիդ չափ անուշ, »
 « Ասոր կըսեն գալա ճօշ: »
 « Եզն երեսին կըծըփայ, »
 « Տես՝ սաթի պէս կըցողայ: »
 « Կեր կընքահար, մի քաշուիր. »
 « Այսպէս բան միշտ չըզըտուիր. »
 « Սա սոխը կեր, սա միսն ալ, »
 « Մէկ կըտոր մ' ալ, մէկ դըզալ: »
 « Օրհնեալ է ձեռքն եփողին, »
 « Օրհնած լինի տանտիկին »:

(*) Բնագրին մեջ yxa է, այսինքն *մկնարակ*, կամ *մուկով ապուր*, մեր գարանջ դրինք՝ իբրև շատ Հայաստանցոց ծանօթ ապուր, որ չորրանով, մտով, խիւտով, սոխով ու սխտորով կեփուի:

Այս կերպերով թաթուլը՝ խեչօ աղբօր հարկէք կընէր .

Աչք բանալու ատեն չէր տար, երկու խօսքին մէկն էր՝ կեր :

Խեչօն վաղուց արիւն քըրտինք էր մըտեր ,

Բայց ինչ ընէր , պէտք էր պընակ մ' ալ ուտէր .

Բոլոր ուժը մէկ ըրաւ ,

Ետքի պընակն ալ կերաւ :

« Ապրիս , կանչեց թաթուլը , սչքըդ սիրեմ ,

« Ես բարեկամս ահա սյսպէս կըսիրեմ .

« Իսկ կտարտուող նազելին

« Է իմ առջի ատելին .

« Մէկ պընակ մ' ալ , կընքահար » :

Խեղճ խեչօ աղբար .

Այս որ լըսեց , ինչ ընելը չըգիտցաւ ,

Գըտակն ու գօտին առնել փախչիլը մէկ ըրաւ ,

Շունչը հաղիւ տունն առաւ ,

Իսկ թաթուլին տունն ոտքը մէյմ' ալ չըգըրաւ :

Գիրք շարագրող , երնեկ քո պէս գիտունին .

Բայց թէ լըռել գու չես գիտեր ատենին ,

Եւ խընայել գիմացինիդ ականջին ,

Քո գըրուածքներդ աղուօր աղուօր

Թէ արձակ թէ ոտանաւոր՝

Կարգացողին ու լըսողին են պըժգալի

Մեր թաթուլին գալածօշէն ալ աւելի :

ԺԳ.

Կ Կ Ո Ւ Ն Ի Ա Գ Լ Ո Ր .

« Ի՛նչ զօրաւօր ձայն ունիս դու, սիրուն կըտրիճ ագլորիկ .
 — Հապա քու ձայնդ, ազնիւ կըկու, ի՛նչ քաղցր է՝ ի՛նչ ալուօրիկ .
 Այս մեր բոլոր անառւիս մէջ քու ձայնիդ պէս ձայն չըկայ .
 Հարիւր տարի մըտիկ ընեմ՝ ձանձրանալու վախ չըկայ :

— Հապա դուն ալ, ս՛վ ագլորիկ, հաւատա,
 Լըռեւուդ պէս՝ ահանջըս բաց կըմընայ .
 Կըսպասեմ որ արգեօք մէյմ՝ ալ երբ կերդես . . .

Հոգիդ սիրես,

Այդ ձայնն ուսկից կըհանես,
 Մաքուր, փափուկ, բարձր ու բարակ զիլի պէս . . .
 Բայց զարմանք չէ, դուք ձեր ցեղովն այդպէս էք .
 Նայիս՝ մարմնով այնչափ խոշոր բան մը չէք .

Ձայնի որ դայ,

Սոխակը սուր կըմընայ :

— Շէ՛ն կենաս, կըկո՛ւ աղբար. ես ալ քեզի բան մ՝ ըսեմ,
 Բու ձայնըդ գրախտահալին ձայնէն քաղցր է եւ վըսեմ .
 Որո՛ւ կուզես հարցուր, ամէնքն իմ խօսքիս կըվըկայեն » :

Յանկարծ թըռաւ եկաւ վերէն
 Ճընճղուկին մէկը գիպուածով,
 Ըսաւ անոնց կէս ծիծաղով .

« Դուք այդպէս գովելով մէկըմէկ
 « Պարոններ, կոկորդնիդ պատուեցէք .

« Ոչ քու ձայնը՞ ձայն է կրկու ,
 « Ոչ քու կինը՞ , կուկուչիկ-կու » :

Հապա ինչո՞ւ այնպէս առանց խրղճմըտանք
 Կուտար կրկուն ագլորիկին գովասանք .

— Ի՞նչ զարմանք .

Անոր համար կրկուն զագլոր տարփողէ՞ ,
 Որ ագլորն ալ կրկուի ձայնը ներբողէ :

ԺԵ .

Ե Ր Կ Ո Ի Տ Ա Կ Ա Ռ Ք .

Երկու տակառ .

Մէկտեղ ելան ճանապարհ ,

Մէկը պարապ ,

Միւսոյն մէջ լիք գինի կար :

Սա անխըռով

Ինքիր վըրայ գլորուելով ,

Առաջ կերթար

Լըռիկ մընջիկ իւր ճամբով .

Իսկ միւսն ըսես ,

Խեղքը թռուցած խեւի պէս

Ցատքըտելով

Կըշառաչէր գեւի պէս .

Անցնող գարձող

Մեծ կըրելով սըրտագող ,

Մէկդի քաշուած՝

Հեռուանց էին նըկատող .

Բայց ընդունայն ,
 Զնւր տակառին մեծ էր ձայն ,
 Երբոր չէ նա
 Միւսին պէս լի՛ պիտուական :

Ով իւր բանին վրբայ մեծ մեծ կըջարգէ ,
 Յայանի է որ նորա գլուխը դատարկ է .
 Մարդու պէս մարդ անոր ըսել կըվայլէ
 Որ միշտ սակաւ խօսի եւ շատ կըդործէ ,
 Եւ առանց ձայնի
 Գործն առաջ տանի :

Յ.Ձ.

Ս Ա Վ Ե Ր .

Ձեռքը երկայն ձող մը առած գեղացին
 Մէկ խուճի մը սագ առջին ձրգած կըքըշէր .
 Խեղճ սագերուն վնայ կըբերէր վըրանին ,
 Խելքը միտքը վաճառին շուտ հասնիլ էր :
 Երբոր բանի մը մէջ շահ ու վաստակ կայ ,
 Սոսկ սագը չէ , մարդս ալ ինչէր կըքաշէ .
 Ուստի գեղջիկին մեղագրելու տեղ չըկայ .
 Բայց մեր սագուց միտքն ու բերանն ուրիշ է ,
 Ճամբորդին մէկն ելաւ սոցա դիմացը ,
 Լըսելու էր իրենց դանդաասն ու լացը .
 « Աննն աղա , ինչ է այս մեր քաշածը ,
 « Դիմացուելու բան չէ սորա բրածը :

« Մեզի հետ այնպէս կը վարուի կոշտաբար
 « Որ իբր թէ հասարակ սագ լինէինք .
 « Ո՛րքան տըգէտ է որ յիշեւ չըկըրնար
 « Թէ պարտական է տալ մեզ հարկ ու հարկինք ,
 « Եւ թէ մեք այն քաջ սագերուն եմք ցեղէն
 « Որ Հռոմ քաղաքն ազատեցին փորձանքէ .
 « Այն պատմութիւնն ամէն գիտունք կը պատմեն ,
 « Հոն մեզ համար տօներ անգամ գըրուած է :

— Ուրեմըն գուք ատոր համար
 Պատիւ կուզէք ու մեծարանք »
 Հարցուց ճամբորդը հեղաբար :

— Հապա մեր այն քաջ նախնիքը . . . — Հասկըցանք .
 « Ես ալ գիտեմ , կարգացեր եմ պատմութիւն .
 « Դուք այն ըսէք ինձի տեսնեմ , սիլ սագեր ,
 Թէ գուք ըրած ունիք երբէք քաջութիւն :
 — Հապա նախնիքըն մեր Հռոմն են ազատեր :
 — Շատ լաւ , բայց գուք ինչ էք ըրեր՝ այն ըսէք :
 — Մէնք . մենք ոչինչ : — Ուրեմն ինչո՞ւ պարծենաք .

Ձեր նախնիքը հանգիստ թողէք ,
 Նոքա իրենց գործոյն առին մըրցանակ .
 Դուք , բարեկամք՝ գիտէք ինչ բանի կուգաք .
 Շամփուրը զարկած
 Աղէկ խորոված » :

Այս առակը պէտք էր մեկնել պարզօրէն ,
 Իսկայ կը վախնամք մեր սագերը գըրգռելէն :

ԺԵ.

Տ Ա Կ Ա Ռ.

Մարդուն մէկը բարեկամէն խընդրեց առաւ մէկ տակառ,
 « Իրեք օրէն կը դարձընեմ քեզի, ըսաւ, անպատճառ » .
 Բարեկամներն իրարու փոխ հարկ է որ տան, ինչ ընես :
 Ուրիշ բան է թէ որ խօսքը փողի վըրայ դարձընես .
 Սէրը մէկէն կը մոռցուի, չուրիմը չեն կը լըսես .
 Բայց տակառդ քանի մ' օրուան փոխ ուզողին ինչ ըսես :

Գընաց տակառն ու ետ եկաւ ատենին,
 Նորէն մէջը առաջուան պէս ջուր լըցին .

Այն բան մը չէ . դէշը սրն է, —

Տակառն առնողը գինեծախ է եղեր .

Գինին այնպէս սաստիկ կերպով էր ծըծեր

Որ մէջը ջուր, իռաս, դարեջուր, ինչ ըմպելիք գընէին
 Ամէնն իսկոյն գինւոյն հօտովը տողորուած կը լլային .

Տակառին տէրը մէկ տարի չարչարուեցաւ անգագար .

Քանի անգամ բաց կը թողուր, քանի անգամ մուխ կուտար,

Բայց նորէն՝ ինչ որ մէջը լեցընէր,

Գինւոյն հօտը միշտ կուգար կիմացուէր .

Վերջապէս՝ ամենեւին ճար չեղաւ,

Տակառը մէկգի ձըգեց՝ խալսեցաւ :

Հայրեր, աղէկ նայեցէք, այս առակը չըմոռեաք .

Թէ ձեր տըղոց պըզտիկուց վընասակար ուսում տաք,

Յետոյ նոցա վարքին բարքին խօսքերուն մէջ համարձակ

Անոր հօտը կը գըմնաք :

ԺԸ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԵՒ ՕՋ.

- Օձ մը եկաւ գեղացիին տընակը,
 Կաղաչէր որ զինքը առնու իրեն քով.
 Պարապ կենալ՝ զուր հաց ուտել չէր միտքը,
 Հապա կուղէր ապրիլ ճակատին քըրտինքով.
 « Տըղաքըդ ես նայիմ կըսէր՝ զաւկիս պէս.
 « Դուք անուննիս գէշ էք հաներ՝ գիտեմ ես.
 « Օձ որ կըսէք՝ ամէնն ալ չար կըկարծէք,
 « Միշտ ապերախտ չարածըճի կանուանէք,
 « Ոչ սէր ունին կըսէք եւ ոչ գըլթուլթիւն,
 « Ձեռն խընայեր եւ ոչ իրենց զաւակնուն:
 « Վայ մեր գըլխուն, ճըշմարիտ է, ինչ ըսեմ.
 « Բայց ես հաւտա որ բընաւին այնպէս չեմ.
 « Մինչեւ հիմա ես մէկ մարդ մ'ալ չեմ խածեր,
 « Փոքրիկ վընաս մ'ալ ուրիշին չեմ ըրեր.
 « Ես իմ խայթոցս անգամ հանել կուտայի
 « Թէ ողջ մընալս առանց անոր գիտնայի.
 « Ձերկընցընեմ, պո՛չըս վըկայ
 « Որ ինծի պէս լաւ օձ չըկայ.
 « Ալ գուն գընա ու մըտածէ բարեկամ,
 « Թէ քու տըղաքդ ինչպէս սիրով կըհօգամ:
 — Քեզի բան մ' ըսեմ, եղբայր,
 Դարձաւ ըսաւ գեղացին.
 « Խօսքերդ իրաւ ալ լինին՝
 « Քեզ տունս առնուլ չեմ կըրնար:

« Դընեմք որ քեզ իմ տանըս մէջ հաւնեցան .

« Ո՛չ ապաքէն

« Բարի օձին ետեւէն

« Հարիւր չար օձ ալ տընէս ներս կըսողան .

« Անշուշտ քանի մը օրէն

« Բոլոր իմ խեղճ տըղոց մուխը կըմարեն .

« Այս ալ ըսեմ , բարեկամ .

« Քու հեռոք ապրիլ ես չեմ կարծեր որ կըրնամ .

« Ձեմ լըսած որ սօխին անուշը լինի .

« Օձին ազէկն ալ կըրո՞ղը տանի » :

Միաքըս արդեօք լաւ հասկըցմք ,

Հայրեր , մայրեր , գասախաբակք . . . :

ԺԹ.

Բ Ա Ժ Ի Ն Ք.

Քանի մը վարպետ

Վաճառականներ

Սիրով միմեանց հետ

Գործ էին բըռներ ,

Լաւ աշխատեցան ,

Քըրտինք թափեցին ,

Լաւ ալ շահեցան ,

Մեծ փող գիզեցին :

Ատենն եկաւ , պէտք էր հաշիւ տեսնէին ,

Եղած վաստակը մէջերնին բաժնէին .

Բայց ուր գըրանեմ ես ընկերներ այնպիսի

Որ բաժնըւին առանց կըռուոյ վիճմունքի .

Այն պարոններն ալ վէճ մը հանեցին
 Որ ծայր ճոթ չունէր, կանչն էր ահագին,
 Եւ ահա գըրսէն
 Ձայներ կըլլսեն.
 «Մարդիկ, գ՛ւրս ելէք,
 Կըրակ կայ, կըրակ . . .
 Շուտ ըրէք, փախէք,
 Մընաք նէ կորսք»:
 Պարոններուն մէկը կանչեց,
 «Ելէք տեսնեմք ինչ կայ, ինչ» .
 Միւսն անդիէն աղաղակեց,
 «Առաջ աս իմ հազար ոսկիս տըւէք ինձ»:
 Մէկն ալ կըսէր. «Սըկէ հունա չեմ երթար.
 Երկու հազար է առնելիքս, իմացմբ» .
 Անդին ուրիշ մը կանչըւտէր. «Ձէ, չըլլար:—
 Հաշիւն անանկ չէ:—Ի՞նչ կըսես՝ պէ անգար»:
 Խեղճ մարդիքը մոռցեր էին
 Որ բըւընիեր է տըներնին.
 Այնպէս իրենց կըռուին էին ըզբաղած
 Որ մուխն եկաւ խըղզեց ամէնքն ալ յանկարծ.
 Իսկոյն կըրակն ալ հասաւ պաշարեց,
 Ապրանքն ու տէրերն էրէց առջորեց:

Այս առակն ալ դու չըկարդաս առանց խըրատ առնելու:
 Շատ մեծամեծ գործերու մէջ վընասն ինչէն գոյանայ. —
 Երբ փոխանակ հասարակաց փորձանքին դէմ կենալու
 Ամէն մարդ իր շահուն համար հին ու նոր կուի կըրանայ:

Ի.

Կ Ա Պ Ի Կ Ե Ի Ա Կ Ն Ո Յ .

Կապկին մէկը ծերացեր՝ աչքին զօրքն ալ պակսեր էր .

Բայց մարդկանցմէ լըսեր էր

Թէ այն չարն ալ ունի ճար .

ձարն է ակնոց գընել աչքին անպատճառ :

Կերթայ իրեն ակնոց կառնէ հինգ վեց հատ .

Ասդիս անդին կըզարձընէ յուսահատ .

Մէյմը կառնու գըլխուն վըրայ կըգընէ ,

Անկից կիջնայ պոչին վըրայ կանցընէ ,

Կըհոտուըտայ ու կըլըզէ ապակին ,

Ակնոցէն շահ մը չըտեսներ իւր աչքին .

« Գեաթինն անցնի — կըսէ յանկարծ զայրագին —

« Խենդ է ով որ հաւտայ մարդկանց ըսածին .

« Ահա ինչ որ գովեստ ըսին ակնոցի՝

« Սուտ է եզեր , ես ալ խենդ որ հաւտացի » :

Այս կըսէ կապկին ու ցաւով սըրտի

Այնպէս կըզարնէ ակնոցը քարի

Որ ցըրելս ցըրելս իսկոյն կտաըրաի :

Մեղք որ շատ անգամ նաեւ մարդկանց մէջ այս կըպատահի

Մէկ բան մը սրչափ օգտակար լինի եւ կամ գովելի ,

Տըգէսն ու տըխմար անոր յարգն արժէքը չըգիտնալով

Միշտ վար կըզարնեն զայն յանիրաւի իրենց ծուռ խելքով .

Տէր մի արասցէ , թէ որ տըգէսներն ոյժ ալ ունենան՝

Բարւոյն փոխարէն չարիք չարչարանք՝ մեծ վընաս կուտան :

ԻՍ.

ԿԱՏՈՒ ԵՒ ԽՈՀԱԿԵՐ.

Խոհակերին մէկը կար՝ իրեն համար կարգացող,
Կարգմունքէն ալ աւելի՛ իրեն արհեստը գիացող.

Սա չեմ՝ գիտեր ինչպէս կըլլայ՝

Պանահարին խօսքովը թէ փողովը

Մէկ իրկուն մը կելլէ կերթայ

Գինետունին ժողովը.

Խոհակերոցին ըսես պահապան՝

Մըկանց զէմ՝ կատուն կըձըգէ աղան:

Դառնայ տուն դայ, տեսնէ որ ինչ կընայիս,

Կարկանդակը կըտօր կըտօր

Գետին թափած անդին ասդիս,

Բամբուլ կատուն խօլօր մօլօր

Կըկզած հեռուն տակառի մը ետեւը

Մըմըռալով կըկըրծէր խորված հաւը.

«Ա՛յ անըզգամ՝ Բամբուլիկ,

Ա՛յ որկրամսլ կախուելիք,

Կանչեց՝ մարդը շըւարած ու շըշկըլուած.

Չես ամըչնար, ադ քու ըրածըդ ինչ է.

Պատը անկած ու աչք ունի, չես լըսած.

(Իսկ Բամբուլը հաւը կըրծելու հետ է.)

Դուն այդպէս բան չէիր ըներ,

Այսօր քեզ ինչ է եղեր.

Քեզ ատենով խելօքու թեան կըբերէին օրինակ,

Հիմա դուն, քիւ աներես,

Ինքըդ խաղք ու խայտառակ՝

Ինձ ալ ամօթ կըբերես.

Գրբացիներն սր լրտեն՝

Գիտես ինչե՞ր պիտի ըսեն .

Բամբուլ կատուն խարդախ ու գնդ է եղեր .

Բամբուլը ո՛չ թէ մառան ,

Ոչ ազպարը պէտք է թողուլ՝ ոչ առան .

Նա կատու չէ , գնյլ է անդուժ , չնր գաղան ,

Ոչ խարներէն հեռու Բամբուլն անպիտան .

Նա Բամբուլ չէ , պատիժ , կըրոնդ ու մահ է » .

(Բամբուլն ըսես՝ մըտիկ կընէ ու կուտէ :)

Մեր ճարտասանը լեզու թափելով ,

Խիտ շատ բան ըսաւ հեւքով փըրփրալով .

Բայց ինչ օգուտ . զնէր էր սըրինգ փըչածը .

Բամբուլիը կերաւ լափեց խորվածը :

Ես լինէի՛ խոհակերին կըսէի

Որ այս խըրատս իր ականջին օղ ընէ .

Երկայն ճառեր հոն ըսելու չընայի

Ուր որ պէտք է ուժ ու հրաման բանեցնէ :

ԻՖ.

Ս Ա Ն Տ Ր .

Մայրը տըղուն սանաբը գընեց

Որ մազերը սանտրէ անով .

Տըղան այնքան ըզմայլեցաւ

Որ թէ խաղար կօճ խուճաճիկ՝

Թէ քերականն առնէր կարգար ,

Սանտրը ձեռքէն վար չէր գընեք

Սիրուն մազերը վնր կուտար :

Մազերն ալ ինչ գրուող մազեր ,

Մետաքսի պէս ցոլուն մազեր .

Ուստի տըզան ալ անգադար

Սեւուկ գըլուխը կըսանտրէր :

Հապա սանտրը ինչ պատուական սանտրը էր .

Ո՛չ կըխառնէր մազերը՝ ոչ կըճանկէր ,

Մազերուն մէջ կերթար կուգար հանգիստ կարագ եղի պէս ,

Տըզան ալ սանտրը կըսիրէր իրեն անքին լուսին պէս .

Ի՛նչպէս եզաւ՝ ի՛նչպէս չեզաւ ,

Օր մը սանտրը կորսըւեցաւ .

Տես գուն տըզուն տըրամուխիւնը .

Տունը լացովը լըցուեցաւ .

Խաղ մաղ մէկդի ձըգեց տըզան ,

Մէկդի նետեց գիր՝ քերական ,

Բարկութենէն երկու ձեռքովը խառնըխտեց մազերը ,

Պըռճինկ պըռճինկ ըրաւ թողուց այն գեղեցիկ մազերը :

Ո՛վ կարող էր տըզուն քովիկը մօտենալ այն օրը .

Գլուխը սանտրել հրաման չըկար՝ ո՛չ մօրը ոչ ծըծմօրը .

Հեռի ըլլայ , այնպիսի կանչ՝ այնպիսի ճիչ կարձըկէր

Որ անէծքով կըփախչէին քովէն մայրն ու քուրիկներ :

«Սանտրըս կուզեմ՝ սանտրըս գըտէք , սանտրըս բերէք» կըպոռար .

Վերջապէս ճարերն հատաւ , ասդիս անդին ընկան հար մար ,

Սանտրը գըտան՝ տըլին տըզուն , ձայնը քաշեց օպուռը ⁽¹⁾ .

Բայց ի՛նչ օգուտ որ ոչ առաջ ոչ ետ կերթար խեղճ սանտրը .

(1) Օպուռ բառը տաճկերէն է , եւ կնշանակի մարդ խղող դեռ , կամ զագան , կամ կատու . եւս եւ շինծու բառով մղձաւանջ (տնկ . աղբրպատան) . գաղղիարէն cauchemar , vampire , ուստերէն вѣдма . Խրիմեցիք ոսմիօրէն կրանեցրնեն կրբմն սյս բառը իրբեւ յանդիմանութիւն՝ ժանտ եւ կամակոր մարդկանց , պառտանց եւ տղայոց :

Սասաիկ ցաւէն տըղուն արցունքը աչքերէն կը վազէր .

« Այ անիծած սանտըր, կանչեց, այս ինչ գէշ սանտըր ես եղեր :

Սանտըր տըղուն ըսաւ, — Ե՛ղբայր,

ես նոյն սանտըրն եմ ու կամ .

Քու գըլուխդ որ պռճընկած է,

ես ինչ ընեմ, բարեկամ » :

Որո՞ւ կըսես. կատաղեցաւ չար տըղան սըրտին ցաւէն .

Սանտըր առաւ, վազեց գընաց՝ գետը նետեց պատուհանէն .

Հիմա, ինչպէս որ կը պատմեն մեզի մեր պտուաւները,

Այն սանտըրով կը սանտըրուին եղեր մեզնե աղեկները :

Իմ աչքովըս տեսեր եմ, որ շատ մարդիկ կէտ առ կէտ

Միշտ այս կերպով կը վարուին նաեւ ճշմարտութեան հետ .

Քանի որ մեր խըղճմտանքը՝ սիրտը հոգին մաքուր է,

ձը ճշմարտութիւնը մեզ համար շատ սիրուն՝ շատ սուրբ բան է .

Ամէնքն անոր մըտիկ կընեն, ամէնքն ըզնա կը պատուեն,

Գըլխուս վըրայ միշտ տեղ ունի ճշմարտութիւնը կըսեն .

Բայց վնայ թէ որ մէկ խըղճմըտանք մը ծըռուի. —

ձը ճշմարտութիւնն իսկոյն մէկդի կը ձըգուի,

եւ ամէն մարդ տըղու պէս՝ մազը սանտըրը չնւզեր,

երբ ինքն է որ մազերը պըռճինկ պըռճինկ է ըրեր :

ԻՔ.

ԱՆՅՈՐԴՔ ԵՒ ՇՈՒՆՔ.

Երկու հոգի իրիկուան
 Տեղ մը ելեր կերթային,
 Ու հարկաւոր բանի վրայ
 Կըխօսէին մէջերնին:
 Մէյմ՝ ալ յանկարծ հնտ ըրաւ
 Տան մը գըրանը տակէն
 Խոշոր շուն մը դուրս ցատքեց,
 Վըրայ վագեց հաջեւէն.
 Միւան անդիէն ձայն ձըգեց,
 Ետեւէն մէկն ալ ելաւ.
 Որն ալ փողոցն էր պառկած,
 Իսկոյն տեղէն վեր թըռաւ.
 Վերջապէս մէկ րօպէին
 Այնքան շուն դուրս թափեցաւ
 Մանր ու խոշոր՝ որ շընով
 Բոլոր ճամբան լըցուեցաւ:
 Մարդկանց մէկուն կիրքն ելաւ,
 Դարձաւ դէպ այն շըներուն,
 Վար ծըռեցաւ որ առնու
 Քար մը նետէ գլխընուն:
 «Թող տուր, եղբայր, բան չունիս
 Ըսաւ նորա ընկերը.
 Մեզք չէ՛ ձեռքիդ որ քարով
 Վարես գուն այդ լիրբերը.

Շուն ըսածըդ խրատելուն
 Ամենէն լաւ հընարքը
 Անոր երես չըտալն է .
 Չգիտես շան բարքն ու վարքը » :
 Իրաւ , հազիւ տասը քայլ
 Մարդիկն առաջ գընացին , —
 Շընեըն իրար նայելով
 Չայներնին ալ կըտրեցին :

 Այսպիսի են աւասիկ
 Չարախօսներն ամէն տեղ .
 Ինչ ալ տեսնեն լաւ ու նոր ,
 Պէտք է հաջեն ունայն տեղ :
 Դուն քու ճամբէդ անխտոր
 Ըրէ հանգարա ըզբարին .
 Թող որ շընեըր հաջեն .
 Հաջեն հաջեն՝ կըդագըրին :

ԻԳ.

ԴԵՂՁԱՆԻԿ ԵՒ ԱՂԱՒՆԵԱԿ.

Դեղձանիկին մէկը յանկարծ, ինչպէս եղաւ՝ չեմ գիտեր,
Թակարթի մէջ բըռնըւեցաւ, ինչ ընելը չէր գիտեր.

Վեր կըցատքէր ողորմելին, վար կընետուէր յուսահատ,
Ծակ մը չըկար որ դուրս ելլէ, կըզարնըւէր պատէ պատ:
Հոն միամիտ աղանիի անփորձ ազատ ձագ մը կար,
Տեսնելու բան էր ինչ կերպով միւսին վըրայ կըխընտար.

« Ամօթ, ըսաւ, թըռչունիկ,

Ամօթ քեզի դեղձանիկ.

Ի՞նչ ըսիր ու ցորեկ ատեն թակարթն ընկար կուրի պէս.

Ես՝ հաւատա որ ոչ երբէք կըխաբուէի քեզի պէս »:

Դեռ մեծախօս աղանեկին բերանն էր սուտ պարծանքը,

Տօտիկներովը ցանցն ընկաւ յանկարծ, — տես դու փորձանքը

Եւ ծխ եղաւ կըն եղաւ.

Թող չըխընտար այն միամիտ աղանին

Ուրիշներուն գըլխուն եկած փորձանքին:

ԻՆ.

Ո Ս Կ Ի.

Ուսումն ու վարժութիւնը աղէկ բան է՝ չէ նէ գէշ.

Ի՞նչ ըսել է. — աղէկ բան է. — ատոր խօսքը մի կըլլայ.

Անվարժ մարդն ալ մարդ է. — անբան է ու հրէշ.

Բայց հոս աղէկ ուշ գընելու բան մը կայ.

Մենք շատ անգամ անկարգութեան ուսում կըսեմք ու կերթամք.

Խեւին խելօքին

Կամ պարծենկոտին,

Մինչեւ անառակ

Խենդ զարգարկոտին

Վարժըստ մարդու անունը կուտամք:

Այնպէս բան չըլլար,

Այս ճամբան չելլար.

Այսպիսի մեծ բանի մէջ խոհեմութեամբ թէ չըզնաս,

Օգուտի տեղ անպատճառ պիտի ծագի մեծ վընաս.

Ուրեմն երբ դու մարդկանցմէ կոշտութեան մորթը քերթես,

Պիտի նայիս՝ մի գուցէ նոցա լաւ բարքն ալ աւրես.

Նոցա հոգին չըթուլնայ, եւ պարզութիւնը չերթայ,

Թեթեւ ցուքի մը համար՝ բուն փառքը մէջ չըխաղայ.

Այս այնպիսի ճշմարտութիւն է, սլ հայրեր ու մայրեր,

Որ շատ երկայն ճառերով կրնան լըցուիլ հատորներ.

Բայց ծանր սճով խօսիլը ամէն մարդու բանը չէ,

Ուստի ես կէս կատակով ըսեմ թէ միտքըս ի՞նչ է:

Մարգուն մէկը՝ գեղացիին գեղացին
 Գեալինը մէկ սօկի ըստակ մը գըտաւ .
 Հողոտ փոշոտ աղտոտ բան մ'էր այն սօկին ,
 Բայց տեղն ափսով զուրուշ տըւող մը եղաւ :

Այն որ տեսաւ , —

« Կեցիր » ըսաւ

Ինքը իրեն գեղացին .

Ես այնպիսի ցուք մը տամ այս սօկիին
 Որ ընգունիմ արժածէն շատ աւելին » :

Առաւ աւազ ու մանրը խիճ ,

Ծեծած աղիւս ու կաւիճ ,

Սօթտըւեցաւ

Աշխատանքի ձեռք զարկաւ ,

Բոլոր ուժովն սօկին քըսեց աղիւսին ,

Մանրը խեցովը քերեց

Ու կաւիճովը մաշեց ,

Աւազ շըփեց սօկւոյն ազտոտ երեսին .

Չերկընցընեմ , խեղքը միտքը այս էր որ այն իւր սօկին
 Կըրակի պէս փայլի վառի , ամէն տեսնողք ըզմայլին :
 Եւ յիրաւի , այն սօկին փստիչ փստրչ փայլեցաւ ,
 Բայց եկու տես որ ծանրու թիւնն ալ քիչցաւ .

Առջի արժէքն ալ չըմընաց ,

Կորաւ գընաց :

ԵՉ.

Կ Ա Պ Ի Կ.

Աշխատէ յոգնէ սրբան որ կուզես,
 Բայց մի յուսար որ՝ քեզ ասն գովասանք
 Երբ աշխատանքէդ ոչ մէկուն՝ ոչ քեզ
 Օգուտ մը լինի եւ կամ՝ ըզբօսանք:

Գեղացւոյն մէկն ամէն որ առտուն կանուխ դաշտ կելլէր,
 Ձեռքը մաճին՝ բահն ուսին՝ արտն ու այգին կը բանէր.

Այնպէս ալ լաւ կաշխատէր մեր բարեսիրտ գեղացին
 Որ ճակատին քրտինքը անձրեւի պէս կը վազէր.

Աշխատասէր մարդ ըսես՝ ահա այնքան կը լինէր.

Ուստի անցնող դարձողէն շատ ապրիսներ կը ըսէր:

Կապիկն որ տեսաւ՝ ինչ ընէ պէկ.

Նախանձ շարժեցաւ, բայց նախանձ անխելք:

Արի ըսաւ ինքնիրեն, ես ալ նըստիմ՝ աշխատիմ,

Տես ինչ գովեսաւ ինչ պատիւ քիչ ատենէն վաստըկիմ:

Կոշտ ու պըլտշտ փայտի կըտոր մը գըտաւ,

Խելքը միտքը անոր արւաւ.

Մեծ բանի մէջ էր կապիկը.

Մէյմը կառնէր փայտը գիւրկը,

Մէյմը ուսը կամ շալակը,

Մէյմը կառնէր ոտքին տակը

Կամ կը գլորէր մինչեւ բակը:

Արիւն քրտինք մըտաւ կապիկն այն փայտով.

Այնքան արբաց, այնքան հեւաց փըրփրալով

Որ տեսնողները կըսէին թէ զարմանք,
 Բայց նա մէկէ մ' ալ չըլլսեց գովասանք,
 Դուն ալ, սիրելի, շատ մի զարմանար,
 Երբ շատ կաշխատիս ու մարդ չըճանչնար.
 Կուզէս վաստակիլ փառք պատիւ պարծանք, —
 Օգտակար ըլլայ ձեռքիդ աշխատանք:

Ի՛նչ.

ՁԻ ԵՒ ՏԷՐԸ.

Վարպետ ձի հեծնող մէկը կայ եղեր,
 Այնպէս լաւ կըրթեր էր — կըսեն — իւր ձին
 Որ ինչ կերպ ուզէր՝ այնպէս կըշարժէր.
 Մէկ խօսքը կօգտէր, ծեծ՝ ամենեւին:
 Օր մը ըսաւ տէրն ինքն իրեն,
 «Այս իմ՝ ձիուս սանձ ինչ պէտք է.
 Ուրիշներն ինչ կուզեն ըսեն,
 Թող իմն առանց սանձի քալէ »:
 Դաշտը ելաւ,
 Սանձը հանեց ձիուն գըլխէն:
 Ձին նայեցաւ,
 Տեսաւ՝ թեթեւ կուգայ իրեն.
 Շուտցուց իւր քալուածքը կամաց կամաց,
 Տեսաւ որ քաշող բըռնող չըմընաց.
 Գըլուխը տընկեց,
 Բաշերը թօթիկեց,

Մէկ մը փռուընգտաց ,

Խաղալ ըսկըսեց ,

Մէկ մ' ալ տեսնես՝ նետի պէս

Առաւ փախաւ իւր տէրը :

Նա կը կանչէ. — ո՞ւմ՝ կըսես .

Մէկ վայրկենի մէջ կըտրեց ձին ահագին գաշտերը ,

Ու գազը լիք ալ չունէր .

Քըթէն բերնէն կըրակ ու բոց կըցատէր :

Խեղճ տէրը ահով դողով

Ձիուն վըրայ կըպած՝ նըստած՝

Քանի անգամ՝ դողը ըզլալով

Սանձը գըլխուն ձըգել ջանաց ,

Բայց իզուր .

Ձիուն աչքը մութ կոխած , բերանը փըրփուր ,

Ձըգեց տէրը կըռնըկէն , ինքն եզաւ հով փոթորիկ ,

Ոչ ճանապարհ կըտեսնէր , ոչ տուն ոչ ցանկ ոչ մարդիկ ,

Մինչեւ գընաց գըլորեցաւ՝ ընկաւ յանդունդ ահագին

Ու փըչեց հողին :

Տէրն որ լըսեց ձիուն մահը , « Վնխ ըսաւ ,

Խեղճ ձիո՛ , ես քեզ իմ ձեռքովըս մեռուցի .

Ձորնոր ձեռքըս , սանձը գըլխէդ չառնէի .

Ինձի հնազանդ ու հըպատակ մընայիր ,

Հիմա խելօք խելօք ճամբադ կերթայիր .

Ոչ զիս այսպէս չարաչար կըզարնէիր իզետին ,

Ոչ դուն այդպէս խեղճ կերպով կըմեռնէիր յանդընդին :

Աղտառութեան պէս անոյշ բան չըկայ .

Բայց ժողովըրդոց մեծ վընաս կուտայ

Թէ չափով խելքով չըտըրուի նոցա :

ԵՂ.

ՃԱՆՃ ԵՒ ՄԵՂՈՒ.

Պարտիզին մէջ՝ գարնան սիրուն մէկ օրով,
 Երբոր թեթեւ անուշ քամին կը փրչէր,
 Ճանճը ծառին ճիւղը նըստած՝ օրուելով
 Աշխատասէր մեղուին այս խօսքը կըսէր.

« Կըզարմանամ ես քու վըրագ, բարեկամ,

Այդ ինչ կեանք է քու կեանքըդ,

Դադրում չունիս աշխատանքէ մէկ վայրկեան.

Չափ չունի քու տանջանքըդ:

Շիտակն ըսեմ. քու տեղըդ ես ըլլայի,

Մէկ օրուան մէջ կը չորնայի:

Իսկ հիմա ինձի նայէ մէյմը դուն.

Իմինըս կեանք չէ, սնւտ արքայութիւն.

Իմ բանըս գործըս, հոգ մըամըսուըս

Այն է թէ հիմա սէր առնեմ շունչըս.

Այսօրուան պարը տօնը սր տունն է,

Անպատճառ ճանճիկս ալ իսկոյն հոն է.

Մեծ խօսիլ չըլլայ,

Քաղաքիս մէջ մէկ հարըստի տուն չըկայ

Որ ես չըզիտնամ ու այն տեղ չերթամ.

Ամէնքն ալ ինձի են մեծ բարեկամ:

Օր մը գայիր տեսնէիր՝ ինչ ֆեժ է որ ես կընեմ.

Ո՛ւր որ հարսնիք կամ տօն կայ՝ առջի գնացողը ես եմ.

Յարժուրի ամաններէ

Կուտեմ իմ կերակուրըս,

Պիլլորի գաւաթներէ

Կըլսըմեմ՝ գինիները ,

Ու ամենէն առաջ Կս

Սըրտիս ուզածը կառնում՝ գիմացի սկաւառակէս :
 Յետոյ մեծ պատիւ կընեմ՝ մեծամեծ խաթ ուններուն ,
 Երբ կերթամ՝ կըթըռչըրտիմ՝ ես անոնց երեսներուն .
 Մէյմը նըստիմ՝ կըհանգչիմ՝ կարմիր թուշերուն վըրայ ,
 Մէյմը կելեմ՝ կըթառիմ՝ ճերմակ վըզերուն վըրայ » :
 — Ատոնք ամէնն ալ գիտեմ՝ ըսաւ մեղուն մեր ճանճին .
 Բայց բան մըն ալ լըսեր եմ , իրաւ թէ սուտ՝ կըխօսին .
 Իբըր թէ մէկն ալ չըկայ՝ որ քեզ սիրէ կամ գովէ ,
 Հապա ամէն մարդ ըզքեզ իրեն քովէն կըվարէ ,
 Իբըր թէ մէկն ալ չըկայ որ անդադար չըկանչէ ,
 Աման ճանճերուն ձեռքէն , աս ինչ ձանձրալի ճանճ է .

Վերջապէս սոս ալ կըսեն

Թէ գուն տուն մը մըննելուդ պէս

Ամէնքը ձեռք կըվերցընեն

Խաղք խայտառակ կըվարեն քեզ : —

« Ատ ալ բան է , ըսաւ ճանճը , թող վարեն .

Խիստ խասկերս էր .

Սակից վարեն , ներս կըմըտնեմ՝ անդիէն .

Բայց զիս չեն սիրեր եզեր .

Փայրունկս վար .

Հասկըցանր , մեղու աղբար » :

Իթ.

ԷՇ ԵՒ ՍՈՒՍԱԿ.

Էշը սոխակ մը տեսաւ ,

« Ինձի նայէ՛ , քեզ ինչ կըսեմ՝ ես , ըսաւ .

Հալիսին ըսածին նայինք նէ՛ , նորա

Կըսեն որ վարպետ խաղ կանչող մըն ես .

Արդեօք ըզմորդ է թէ ապը չիկայ ,

Զի մենք աս բանին աշնա ենք՝ գիտես .

Սիրտըս շատ կուզէ որ անկաճովըս

Լըսեմ ու դատեմ ես աս լըսածըս .

Մէյմը կանչէիր՝ մենք ալ տեսնէինք ,

Զայնդ ու եղանակըդ հասկընայինք » :

Մեր սոխակը նազ չըրաւ ու չէ չըսաւ ,

Վարպետութիւնն ուզեց իշուն ցուցընել .

Զայնը արձըկեց , սուլել ըսկըսաւ ,

Հաղար դարձուածքով խազեր խաղցընել .

Մէյմը ձայնիկը կըբարձրացընէր ,

Մէյմը անուշիկ կերպով վար կիջնար :

Բոլոր անտառը կըհընչեցընէր ,

Սուր սըրընդի պէս արձագանգ կուտար :

Այն միջոցին կարծես ամէն արարած

Արշալուսոյ երաժըշտին գեղգեղելուն ըզմայլած ,

Այն գեղեցիկ դայլայլիկին մըտիկ կընէր լուռ ու մունջ .

Հովիկն իսկոյն դադարեցաւ , թըռչունք կեցան անշըշունչ ,

Գառն ու կովեր խոտին վըրան

Պառակ պառակ հանգչեցան :

Հովուին խելքը գընաց գըլխէն
Մեր սոխակին անուշ ձայնէն .

Միայն գառնայր ատեն ատեն

Հովուհիին վրան կընայէր խընտայէն :

Վերջապէս ձայնը կըտրեց զարմանալի երաժիշտը .

էշն անդիէն մինչեւ գետին ծըռեց երկայն ականջները ,
« Է՛հ , խօսք չուենիմ » — ըսաւ անոր , — ի՛նչ հարկաւոր է սուտ ըսել ,
Առանց ձայնէդ ձանձրանալու ' միռնիխն է քեզ անկաջ գընել .

Սակայն ափսոս որ , — ըսաւ պօռպօզը , —

Դուն չեմ ճանաչեր ըզմեր խօրօզը .

Հէ , դուն սրն սրաշխա բան մը կըլլայիր :

Թէ որ անկէց քանի մը գաս առնէիր :

Այս դատաստանն որ լըսեց մեր եղկելի սոխակը ,

Թըռաւ գընաց ' շունչն առաւ երանելեաց աշխարհքը :

Ըզմեզ ալ գնն փըրկէ Աստուած

Կոշտ ու տըգէտ գատաւորաց :

Լ.

ԱՂՈՒՔՍ ԵՒ ԿՈՒՋ.

« Աղուէս աղբար , ո՛ւր բարով , ո՛ւր կը վազես բարեկամ ,
Ի՞նչ ունիս որ մեր երեսն ալ չես նայիր դուն այս անգամ » .

Հարցուց կուզը (*) աղուխուն : —

« Ա՛հ բարեկամ սիրասուն ,

Ըսաւ աղուէսը կուզին .

Մի հարցըներ բընաւին .

Վերջապէս զիս ալ մատնեցին

Զըրպարտութեան կըրակին .

Սա ալ կաշառք կուտէ ըսին

Ու ելան զիս քըշեցին :

Գիտես աղբարիկ , ես հաւնոցին մէջ դատաւոր էի .

Գիշեր ու ցորեկ դառն աշխատանքէ աչք չէր բանայի .

Առողջութիւնըս գընաց ,

Հանգըստութիւնս չըմընաց ,

Կերած հացըս վար չէր երթար ,

Գիշերներն աչքըս քուն չըկար .

Այսքան տառապանք քաշեմ չարչարուիմ

Ու յետոյ ելնեմ այսպէս զըրպարտուիմ .

Ա՛հ դուն ինքըդ , գընա եղբայր մըտմըտա ,

Զըրպարտութեան արձակութիւն մէկն որ տայ ,

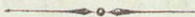
Մէկ արգար մ' ալ աշխարհիս մէջ կըմընայ :

(*) Տճ. Սամսար :

Ծօ, ես կաշառք մի ուտեմ,
 Միթէ խելքըս թուուցեր եմ:
 Այն աղբարիկ, խըղճմըտանքով դունն ըսէ,
 Տեսած ունիս այս մեղքին տէր եղածըս,
 Մէկէն մէկալէն կաշառք առածըս.
 Տեսեր ես նէ՛ լաւ միտքըդ բեր ու զուրցէ:
 — Չէ, բարեկամ, շիտակն ըսեմ.
 Քանի մ՛ անգամ դունն չըդ փետուր տեսեր եմ»:

Մարդ կայ որ ձեռքը գործ ունի՛ տեղ ունի,
 Բայց օրերը ախով վախով կանցընէ.
 Իբըր թէ խեղճ է՛ ապրուստի փող չունի,
 Օրուան հացը չիյտէ թէ ինչպէս ճարէ:
 Իրաւցընէ

Բոլոր քաղաքը գիտէ
 Որ նորա վերան գըլուխը չըկայ,
 Կընկանը հագուստն ալ աննր կօրս.
 Մէյմ՛ ալ նայիս կամաց կամաց
 Տունիկ մըն է կըշինէ,
 Գեղիկ մըն է կըգընէ:
 Իրս ու մասրավ՛ գիմացէ գիմաց
 Դիր ու կըտեսնես՝ ծայրը չես գըտներ.
 Բայց խըղճմըտանք ալ չես ըներ
 Եթէ մտքէդ անցնի, եւ կամ՝ զըրուցես
 Թէ նորա դունն չը դուն փետուր տեսեր ես:

ԼԱ.

Գ Ա Յ Լ Ե Ի Կ Կ Ո Ի .

« Մընաս բարով գըրացիս »,
 Ընաւ գայլը կըկուին .
 Վերջապէս ինձ այս մորիս
 Հանգըստութիւն չըտըւին :

Ի՞նչ մարդիկ են ասոնք , աղբար ,
 Ի՞նչ անըզգամ շընե՞ր են .
 Մէկը միւսէն կատաղի ,
 Մէկը միւսէն անօրէն .

Անմեզ չէ որ՝ կուզես հրեշտակ ալ եղիր ,
 Ո՛ր գին դառնաս՝ կերածդ է ծեծ փեռ ու բիր :

— Ի՞նչ ըսեմ աղբար ,
 Բարի ճանապարհ .

Բայց երթալու տեղդ հեռո՞ւ է ,
 Հոն գընացողն հանգ չե՞լու է .

Ամէնքն ալ սնուրը են հոն՝ ամէնքն ալ խելօք ,
 Որ հոն ապրիս գուն ալ հանգիստ ու անհոգ :
 — Հէ , ես շիտակ սուր երթալու եմ՝ գիտես ,
 Արկաղիոյ գաշտը , գուցէ լըսած ես .
 Ախ բարեկամ , աշխարհըս տեղ մը կայ նէ՝
 Ա՛ն է .

Հոն ոչ կըուիւ կայ կըսեն՝ ոչ ծեծկըւունք .
 Հոն մարդիկը մարդ չեն , մէկմէկ հեզ գառնուկ .
 Հոն ջըրի տեղ կաթ կըհոսեն գետերը ,
 Հոն է այս սուտ աշխարհիս ոսկի գարը :

Ամէնքը հոն իրարու հետ

Քըրօջ աղբօր պէս կը վարուին ,

Շընեերն անգամ՝ ոչ թէ խածնել ,

Հաջին ալ մեղք կը համարին :

Ի՞նչ ըսեմ ու այնպիսի տեղ չերթամ , աղբար .

Երազիս մէջ զայն կը տեսնեմ՝ ես անգագար .

Ո՛հ , բարով մընաս ,

Ո՛վ իմ քաղցրիկ դըրացի ,

Աւելի պակաս

Հեղալ արա գուն ինծի .

Երթամ քաշուիմ այն երջանիկ տեղերը ,

Այն հովասուն հանգարտ սիրուն գաշտերը .

Տեղը մընան այս մորիներ գեղերը ,

Ուր ոչ ցորեկին հանգըտութիւն կայ ինձ եւ ոչ գիշերը :

— Երթաս բարով , ի՞նչ ըսեմ ,

Պատասխանեց մեր կրկուն .

Բայց քեզ բան մը հարցընեմ .

Արկազիս ըսած տեղդ որ երթաս գուն

Ակռաներդ ալ կառնուս հետըդ կը տանին ,

Թէ անոնցմէ վազ կանցնիս :

— Վա՞զ մի անցնիմ ակռաներէս .

Ի՞նչ կըսես :

— Այնպէս է նէ գուն իմ խօսքիս նըշան գիր .

Կըռնակըդ մազ մ՝ ալ չըմընար , լաւ գիտցիր » :

Մէկուն բնութիւնը սրբան որ անկարգ ,

Ո՛րքան աւելի դէշ է բարքն ու վարք ,

Այնքան աւելի կանչ ու աղաղակ

Նա կը վերցընէ մարդկանց հակառակ ,

Ո՛ր դին ալ գառնայ՝ լաւ մարդ չըտեսներ,
Զի ինք մէկուն հետ վարուիլ չըգիտեր:

ԼԲ.

Զ Ր Պ Ա Ր Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն .

Իբստ շատ անգամ կը պատահի
Որ գէշ բան մը կը գործեմք,
Ու յանցանքը առանց ահի
Ուրիշի վրայ կը ձըգեմք
Ու կըսեմք .

Իրաւ որ նա թէ չըլինէր,
Այս իմ մըտքէս ալ չէր անցներ .
Իսկ երբ մարդիկ չըմընան,
Յանցաւորն ո՞վ է . — սատանան .
Թէպէտ եւ նա

Այն բանին մէջ գուցէ յանցանք չունենայ:
Ատոր ունիմք հազար ու մէկ օրինակ,
Մեք անոնցմէ մէկը յիշեմք հոս մինակ:

Հընգկաստանի կողմերը պրահման մը կար անուանի,
Բերնին նայիս՝ շատ ջերմեռանդ ճրգնաւոր,
Բայց վարքն ու բարքը ոչ այնչափ գովանի .
(Պրահմանաց մէջն ալ չըպակսիր կեղծաւոր) .
Մեզ այն պէտք չէ . բանը ո՞րն էր . —
Սա իբր թէ եղբարց կարգին

Ամենէն շատ մեղաւորն էր ,
Միւսերը սուրբ մարդիկ էին .

Բայց եկու տես որ

Իրենց մեծաւոր

Խիստ ու բըռնաւոր

Պրահման մ' ունէին .

Ո՞վ կը բնար շարժիլ

Ընդդէմ կանոնին :

Պահոց օրերը հասան .

Ի՞նչպէս ընէր մեր պրահման

Ի պատին ըսպաս

Ի ծովին խըթում :

Եւ անպատուհաս

Փոքրիկ կերուխում :

Չգիտեմ ուսկից եւ ինչպէս

Մէկ հաւկիթ մը ձեռք ձրգեց .

Խուցը մըտաւ այլոց պէս ,

Մինչ կէս գիշեր ըսպատեց .

Կայծքարը զարկաւ , ճըրագը վառեց ,

Վըրան հաւկիթը եփել ըսկըսեց :

Աչքը արնկած՝ միշտ հաւկըթին կընայէր ,

Եւ մէկդիէն հանդարտիկ ման կը բերէր .

Ատեն ատեն բերնին թուքը կուլ կուտար ,

Շուտ եփելուն՝ շուտ ուտելուն կը փութար .

Մէկ կողմանէ ալ կը խընտար

Իւր վանահօրը մօրուքին .

Կըսէր մըտքէն . աղէկ գըտար

Բըռնըւելիք վարպետորդին .

Ես հիմակ այս ձուն

Ուտեմ կըշտանամ,

Յետոյ գընա գուն

Իմացիր տեսնամ:

Մէյմ' ալ նայիս' մեծաւորն

Չելլէ չըզայ կամացուկ,

Յանկարծ բացաւ խըցին գունն

Ու ներս խոթեց իւր մօրուք.

« Աս ինչ է քու ըրածըդ,

Կանչեց վրրան գոռալով.

Պատասխան տուր, յանցանքըդ

Կըրնաս ծածկել, ինչ կերպով»:

Ի՞նչ ըսէր խեղճ ճըգնաւորը.

Բռնըւեցաւ, ճար չունէր.

Բաց էր մեղքն ու մեղաւորը,

Ո՞ւր պահուրտէր, ինչ ընէր.

« Հայր սուրբ գոչեց, — աչքէն ցտաքեց արցունքը, —

Մեղայ քեզի, թողութիւն տուր յանցանքիս,

Չգիտեմ ուսկից եկաւ ինձ այս փորձանքը.

Յայտնի բան է. չար սատանան խաբեց զիս »:

Սատանան անդին խըցին անկիւնէն

Ճըւաց ու ըսաւ. « Հերիք է հերիք.

« Ամօթ չէ՛ ձեզի որ ամէն ատեն

« Չարութիւն կընէք ու զիս կըբըֆրէք.

« Ես շիտակն ըսեմ, քեզմէ սովրեցայ,

« Եւ առջի անգամն էր որ հոս տեսայ

« Հաւկիթ եփելը ճըրագի վըրայ »:

ԼԳ.

Ն Ա Պ Ա Ս Տ Ա Կ Յ Ո Ր Ս Ի .

Օր մը անտառին
 Խառնախուժան գազանները
 Խօսք ոյժ մէկ ըրին
 Առնուլ արջէն իրենց սիրը .
 Գողում՝ գոչումով
 Արջն անտառէն դուրս քըշեցին ,
 Դաշտին մէջ ձորի մը քով
 Խըղդեցին զինքն ըսպանեցին ,
 Ու սկըսան՝ վըրան թափած՝
 Խըլեւ իրենց մէկմէկ բաժին ,
 Մէյմ՝ ալ նայիս , նապաստակին մէկն եկեր
 Արջուն ականջը խածեր՝ քաշքըշելու վըրայ էր .
 « Ծօ դուն ուստի բուսար ըսին , անիրաւ ,
 « Որսին ատենը մեզնէ սիլ քեզ տեսաւ :
 — Կեցէք եղբարք , պատասխանեց մեր քաջը .
 « Հապա լեռնէն սիլ էր քըշողը զարջը .
 « Հաւատացէք , ես էի որ վախ տըւի
 « Արջուկ աղբօրն՝ ու ճանկերնիդ ձըգեցի » :
 Նապաստակին պարծանքն էր սուտ եւ ունայն .
 Բայց եւ այնքան հաճոյ եղաւ բազմութեան
 Որ արջուկին ականջին
 Կըտորն անոր թողուցին :
 Պարծենկոտին վըրան ալ շատ մարդ կըխընտայ ,
 Բայց շատ անգամ անոր դովեստ ու փող կուտայ :

ԼԳ.

Կ Ա Պ Ի Կ Ք .

Ուրիշներէն թէ խելքով առնուս քեզի օրինակ,
Ջարմանք չէ որ մեծ օգուտ շահիս ամէն ժամանակ .

Բայց թէ հեռելիս մէկուն կուրօրէն ,

Վայ ու թուքումսր լըսէ ամենէն :

Այս բանիս հաստատութիւն՝

Ահա քեզի նոր պատմութիւն :

Ով որ կապիկ տեսած ունի՝ նա գիտէ

Թէ այս հըտպիտ կենդանին

Ուրիշներուն տընազ տալ շատ կըսիրէ ,

Կուզէ նըմանն ընել ամէն տեսածին :

Ախրիկէի մէջ կապիկը խիտ շատուոր է ու ցեղ ցեղ .

Օր մը խոշոր ծառի վըրայ ժողլըւեցան շատը մէկտեղ .

Որը վերէն՝ որը վարէն ,

Շատն ալ ճիւղոց մէջերէն

Կըծըկըլտար՝ աչքը արնկած կընայէր

Թէ որսորդին մէկն ինչ կերպով

Գեանին վըրայ ցանց վըռելով

Ինքն անոր մէջ կըզըլորուէր ,

Տակը մըտնէր , վըրան կելլէր :

Ամէն կապիկ իւր քովինին հըրմըշակելով նըշան կուտար

Ու կարծես թէ ասանկ կըսէր ականջէն վար .

«Սըւոր նայէ , ալբարիկ , ինչեր կընէ ժամերով .

« Ինչպէս կելլէ ու կիջնայ ծամըռկելով յոգնելով .

« Մերթ կը պառկի կերկըննայ, եւ մերթ կը ծիկ կը դառնայ »

« Այնպէս որ ոչ ոտքերը եւ ոչ ձեռքը կերեւնայ .

« Մեք ատորմէ ինչո՞վ վար եմք, աղբարներ .

« Այդ արհեստը միայն չունիմք . ինչ կայ եղեր »

« Եկէք մենք ալ փորձ մ'ընենք .

« Գուցէ զինքն ալ անցընենք .

« Նա հերիք խաղաց իւր ուղածին պէս .

« Տեսնեմք երբ կերթայ . — հեռացածին պէս . . . »

Մէյմալ տեսնես՝ իրօք ելաւ մէկգլխի գընաց որսորդը ,

եւ հոն թողուց իւր ցանցերով թակարդը .

« Ծուտ ընենք ըսին կապիկք իրարու ,

« Ատեն չանցընենք, երթանք փորձելու » :

Իսկոյն ծառէն վար թափեցան խեւերը ,

Յանցին վրայ շարուեցան նոր հիւրերը ,

Տակը մըտան, վըրան ելան ,

Կըծկըտեցան, գըլորուեցան ,

Կապիկներուն կանչ ու ճիչը աշխարհք բըռնեց խընտումներէն .

Բայց ինչ փորձանք . — պըռճընկեր են կապիկուեր են ,

Չեն գիտեր ինչպէս խալսին :

Քակուինք կըսեն՝ ճար չունին :

Իսկ որսորդը այն վայրկենին կը սպասէր . —

Ծուտ մը շալկեց շատ մը պարկեր ,

Ելաւ գընաց հիւրերուն քով .

Ո՞ւր փախչէին, ինչ ընէին .

Բըռնեց ամէնքն ալ ձեռքով ,

Տարաւ ծախեց թանկագին :

Լ.Ե.

ԹՈՌՆԻԿԻՆ ԿԱՊԱՆ.

Թոռնիկը կապայ մ' ունէր,
 Ինչպէս եղաւ՝ պատուեցաւ.
 Նըստեր երկար կըմտածէր,
 Վերջապէս ճարը գըտաւ.
 Տես Տիմակ ինչ ընեմ՝ ես,
 Ըսաւ յանկարծ ինքն իրեն.
 Մըկրտան առաւ՝ կըտըրտեց
 Երկու թեւին ծայրերէն,
 Թեւին տակը կարկրտեց,
 Պատառուածքը պարտըկեց.
 Բայց միայն թեւերը
 Մէյմէկ թիզ որ կարճըցան,
 Ամէն տեսնողները
 Անոր վրայ ծիծաղեցան:
 Թոռնիկը առնըւեցաւ,
 Ինքն իրեն դարձաւ ըսաւ.
 Ես անոր ճարն ալ կըգըտնեմ.
 Թեւերն այնպէս երկընցընեմ
 Որ առջինէն ալ աւելի
 Կապաս առնու ձեւ գովելի.
 Ինծի վարպետ Թոռնիկ կըսեն,
 Ուրեմըն թող խելքըս տեսնեն:
 Կապան առաւ նորէն ձեռք,
 Բղանցը կըտրեց ու եզերք,

Երկու թեւին խոշոր խոշոր
 Զըգեց անով մէյմէկ կըտոր .
 Առաջ կապան էր խեղճուկ ,
 Յետոյ եղաւ կարճըճուկ .
 Չէիր գիտեր , կապան էր այն թէ բաճկան .
 Վերջապէս ծաղր եղաւ խեղճը ամենուն :

Այսպէս շատ անգամ տեսած եմ եւ ես շատ մը պարտններ ,
 Որ ծուռը շըտկեմք ըսելով շիտակն ալ են խանգարեր .
 Նայիս՝ անպատկառ իրենց ըրածին միշտ կըշըվանան .
 Ի՞նչ է ըրածնին եւ կամ գովածնին . — Թուենիկին կապան :

12.

Հ Ե Տ Ա Ք Ր Ք Ի Ր .

« Բարի եկար , հազար բարի , բարեկամ ,
 Ո՞ւր էիր տեսնամ .
 — Թանգարանէն կուգամ .
 Հոն քալեցի չորս ժամ .
 Ամէն գին պըտըտեցայ պըրպըտեցի ,
 Զըտեսած մէկ բան մը չըթողուցի .
 Աշխարհս ինչէր կան եղեր ,
 Իրաւ , խեղքէ մըաքէ վեր .
 Ո՞ր գին նայիս՝ արմանք զարմանք հրաշալիք .
 Ո՞րն ալ գիտես՝ մէկը միւսէն գեղեցիկ .
 Ի՞նչ գազաններ , ինչ թըռչուններ ,
 Թիթեռնիկներ , բըղէպներ ,

Ի՛նչ զատիկներ, ի՛նչ կերպ ճանճեր,
Ո՛րքան սակի եղնակներ.

Որք կանանչ զըմբուխտի պէս,

Որք կարմիր՝ բուստի պէս.

Հապա մանրիկ բոտոտները. հաւատա,

Գընդասեղին գըլխէն ալ շատ փոքրը կայ:

— Հապա փըղին ի՛նչ ըսիր.

Ի՛նչ ահագին վիթխարի.

Հարկաւ մըտքէդ կարծեցիր

Թէ լեռ մըն է սոսկալի:

— Եւ միթէ փիղը հոն էր:

— Հոն է հապա. չըտեսնիր:

Ափսոս. ի՛նչ ըսեմ, աղբար.

Փիղը աչքիս չէ զարկեր»:

ԼԵ.

Ս Ս Ր Ե Ս Կ.

Ամէն մարդ ալ իրեն համար

Այս կամ այն բանին է յարմար .

Եւ սակայն սրբան մարդիկ կան

Որ այլոց մէկ յաջողութիւնն որ տեսնան՝

Իսկոյն իրենք ալ այն գործոյն կհետեւին :

Թէ եւ անոր յարմարութիւն մը չունին :

Գիտես ես ինչ խըրատ կուտամ այնպիսեաց .

Նայէ եղբայր , աչքըդ բաց ,

Չափըդ գիտցիր , ըզբոյճ կաց ,

Ձեռք մի՛ դարձեր այն բանին՝ որուն համար չես ծընած :

Սարեկին մէկը պըզտիկ ատենէն

Դեղձանիկի պէս կըսուէր կըսեն .

Այնպէս որ իրեն ձայնն որ լըսէիր՝

Սա գեղձանիկ է , սարեակ չէ կըսէիր :

Մէկը չըկար որ սարեակը չըճանչնար .

Կամ թէ անոր դովասանքները չըտար :

Օրհնեալ սարեակ , սակից աւել՝ ինչ կուզես : —

Որո՞ւ կըսես .

Մեղք որ սարեակն ալ մէկուն պէս նախանձ

Ունէր չափազանց :

Օր մը ստիակին ձայնը կըլըսէ ,

Մի՛թէ ստիակէն ես վնր եմ՝ կըսէ .

Չայնը կըձըգէ՝ կըսկըսի երգել ,

Թեւերը թօթվել , ելեւէջք ընել .

Բայց ո՞ւր սոխակին անուշ գայլայլիկ,
 Ո՞ւր այն եղանակ փափուկ գեղեցիկ.
 Սարեկին երգն էր ճըճուանք ու կառայ,
 Երբեմն ալ այժ ու ձագերուն պապայ:
 Մէկ խօսքով,
 Սարեկին քով
 Մէկ թըռչուն մը չըմընաց,
 Ամէն մէկը թռաւ՝ հեռուներ գընաց:
 Ա՛խ սարեակ սարեակ, տեսար ըրածըդ,
 Տեսար ինչ բերաւ գըլխուդ նախանձըդ:
 Լաւ չէր աղէկ երգէիր գեղձանիկի նըմանակ,
 Քան գէշ կերպով ճըճուէիր մեր սոխակին եղանակ:

ԼԸ.

ԳԵՂԱՅԻՈՅՆ ՓՈՐՁՍՆՔԸ.

Մէկ գիշեր մը մոլթ ատեն
 Գեղացիի մը տունը
 Գող մը կիջնայ ցած պատէն
 Կըմըտնէ փըռան տունը,
 Կըժողվէ կըժողվըաէ ամէն բան,
 Հաց ու պաշար, աման չաման,
 Մազ՝ աւել՝ դըղալաման,
 Սըխտորդուշ տաշտ ու սահան.
 Մէկ խօսքով՝ ինչ որ գըտնէ
 Կառնու կերթայ անխըղճմըտանք. —

Խըղճմըտանք .

Ո՞վ կորուսեր է այդ գանձն որ գողը գըտնէ : —

Ի՛նչ եւ իցէ .

Բանն այս է որ գեղացին

Առջի իրկուն հարսւտ մըտաւ անկողին ,

Առտուն ելաւ մերկ ու արկլոր մընացած .

Այն կերպով քունէն զարթիլ թըշնամւոյս չըտայ Աստուած :

Խեղճ Խաչօ , ի՛նչպէս կուլայ , ի՛նչպէս կողբայ՝ կըճեճկըւի ,

Ձայն կուտայ կըհաւաքէ ազգ բարեկամ դուռ դըրացի ,

Կըստամէ գըլխուն եկած սեւ արեւն ու փորձանքը ,

Ասոր ճարն ի՛նչ է կըսէ , արդեօք կնայ մէկ հընարքը : —

Տեսնես՝ կուգան կըթողլըտին ազգարը

Կընքահարներ՝ սանահարներ ամէնքը ,

Խրատներ կուտան մեր խեղճ Խաչօ դըրացւոյն .

Կըրպօն կըսէ , « Բեղ բան մ՝ ըսեմ , Խաչօ նան ,

Պէտք չէր որ դուն ձայն հանէիր մեր մահրան

Թէ հարուտ ես՝ ունեւոր ես բաւական .

Հարկաւ մարդիկ աչք կըզարնեն կըգողնան » :

Կըզմէս խընամին կըսէ անդիէն .

« Խաչօ խընամի , քեզի խրատ ինձմէն ,

Դուն ասկից ետքը քո փըռանտունըդ

Աւելի մօտիկ շինէ քո տանըդ » :

Առաջ կընետուի Թադոս դըրացին ,

« Դուն ալ ի՛նչ կասես — կըսէ Կըզմետին .

Փըռանտանը հեռու կամ՝ մօտ լինելը մեճ բան մը չէ .

Ազգարը շուն պահելու է որ գիշերները հաջէ .

Արի՛ Խաչօ , մեր ժուկին լակոտներէն տամ քեզի .

Ի՛նչ քաջ շուն է , ինձ ու առիւժ կընմանի .

Ձուրը ձրգելուս խրդեելուս տեղը
Քեզի կըբաշխեմ.—տեսնիր մի գեղը » :

Չերկընցընեմ, խորհուրդ խըրատ
Տըռղ խխտ շատ,
Բայց ճար ճարակ կամ օգնութիւն
Մէկն ալ չեղաւ որ տար մեր խեղճ գեղացւոյն :

Աշխարհս այսպէս է եղբայր . —
Թէ փորձանքի մը եկար,
Խորհուրդ հարցուր սրբան կուզես՝ սւմ կուզես,
Ամէն մարդէ հազար խըրատ կըլըսես .
Բայց թէ խընդրես որ լինին քեզ օգնական,
Իսկոյն ամէնքը խուլու մունճ կըգառնան :

ԼԹ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿ.

Երբոր գըլուխըդ փորձանքի մէջ է,
 Բեզի օգնողին ոտքն ալ կը պագնես,
 Փորձանքը քեզմէ հեռացաւ թէ է,
 Օգնականիդ ալ մեղադրանք կընես.
 Միայն պակսութիւնն աչքիդ կերբւի.
 Թէ զինք չը պատժես՝ հրաշք է յիրաւի:

Գեղջուկ ծերուկն իր մըշակը հետն առած,
 Իրիկուան դէմ՝ տուն կը դառնար գաշտերէն.
 Արջ մը ելաւ ծերուն դիմացը յանկարծ
 Երբ նա կանցնէր մութ անտառի մը մէջէն.
 Ծերուկին սև՝ վնայ կանչելուն չը մընաց,
 Արջը զինքը գետին զարկաւ ու դռաց,
 Նըստաւ վրբան, մէկդի դարձուց, քաշքըշեց,
 Ու սր կողմէն խածնելիքն ալ որոշեց:
 Խեղճ ծերուկին բանը գէշ էր, ինչ ընէր.
 «Մըրտօ ազբար, հասիք՝ հասիք» կը կանչէր:

Անգիէն կայծակի պէս
 Կացինն առած վազեց Մըրտօն.
 Գազանին հասնելուն պէս՝
 Զարկաւ ճըզքեց գըլուխն արջոյն.
 Երկաթէ ճանկն ալ իջուց,
 Սիրտը խոցեց խոց ահագին,
 Ազբիւրի պէս արիւն վազցուց,
 Բերթեց ըզմարթըն գազանին:

Արջը ոռնաց ու վար ընկաւ կիսամեռ,
Արեանը մէջ կըտապալէր կըհեծէր:

Փորձանքը անցաւ,
Ծերուկն ոտք ելաւ,
Ու խեղճ Մըրաօյին
Քըֆրել ըսկըսաւ:

Այլեցաւ մեր քաջ Մըրտօն,
Գարձաւ հարցուց իւր ծերուն.

« Ինչո՞ւ կըքըֆրես դու ինձ, մըլտեսի:

— Ինչո՞ւ մի քըֆրեմ. այ յիմար քեզի.

Իմ սիրտըս կայրի, դուն ուրախացիր.

Չէս մի տեսներ՝ արջուն մորթը փըճացուցիր »:

Խ.

ԿԱՐՍՊ, ՉՈՒԿ ԵՒ ԽԵՉԱՓԱՐ.

Երբ ընկերաց մէջ միութիւն չըկայ,
Ոչ երբէք նոցա գործն աջող կերթայ.
Գործ ալ մի կոչեր դու զայն աշխատանք,
Այլ անտանելի վիշտ ու չարչարանք:

Օր մը Կարապը, Չուկն ու Խեչափար,
Չեմ գիտեր ուսկից ալ գըտան զիրար, —
Բեռնաբարձ սայլ մը տանիլ կուզէին.
Երեքը մէկէն լըծուեցան սայլին.
Երեքն ալ արիւն քըրտինք կըմըանեն,
Սակայն չըշարժիր սայլը իւր տեղէն:

« Զարմանք, կըսէին նորա մէկմէկու .

Չեմք գիտեր ինչո՞ւ .

Այս սայլը առաջ տանիլ չեմք կըրնար .

Ոչ բեռը ծանր է, ոչ ճամբան գըժար » :

Հապա չես ըսեր .

Կարապը վեր կըքաշէր ,

Խեչափարը ետ ետ ,

Իսկ ձուկը գէտ ի գետ :

Ծուռը սրն էր, կամ թէ սլմն էր իրաւունք ,

Այն թողունք .

Բանն այս է որ

Մինչեւ ցայսօր

Սայլը հոն է բեռովը . —

Այնպէս կըսէ Բռիլովը :

ԽԱ.

ՇՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ .

Խոհանոցի մը գըրանը առջեւ

Մինչգեռ զարկած էր ձըմեռուան արեւ ,

Փուլքանն ու Պարպիկ շընթըռկեր էին

Ու կըտաքնային .

Թէպէտ աղէկը այս էր

Որ այն երկու քաջ շըներ

Մեծ գրան առջեւը՝ տունին

Պահպանութիւն ընէին ,

Բայց մեզք որ նոցա փորերը կուշտ էր .
 Եւ ականջներուն այս ալ հասեր էր
 Թէ քաղաքավար շրներն յեւրոպա
 Ցորեկ չեն հաջեր մէկու մը վըրայ .

Ուստի սոքա ալ ինչ ընեն .

Հանդիստ պառկած արեւին ,

Ասդիէն ու անդիէն

Խօսակցութիւն կընէին

Շան աշխատանքի եւ կամ պաշտօնի վըրայ ,

Բարւոյ եւ չարի , պասի եւ տօնի վըրայ ,

Մինչեւ որ խօսք բացուեցաւ բարեկամութեան վըրայ :

« Իրաւ որ , ըսաւ Փոլքանն ընկերին ,

Ինչ անուշ բան է եւ ինչքան դիւրին

Միմեանց հետ լինել մէկ սիրտ մէկ հոգի ,

Միմեանց թեւ թիկունք յամէն վըտանդի ,

Այնպէս որ մէկ շունն առանց մէկալին

Ո՛չ ոսկոր կըրծեն եւ ոչ քուն լինին .

Բերդի պէս կենան իրարու պաշտպան ,

Իրարու բըրդէն մազ խըլել չըտան .

Մէկմէկու աչքին մէջը նային միշտ ,

Արգեօք ուրանի է՝ թէ ունի մէկ վիշտ .

Առիթներ վընտուեն անդուլ անդադար

Մէկըմէկ ուրախ պահելու համար :

Հիմա մենք , զոր օրինակ ,

Եթէ այսպէս բարեկամ լինիմք միմեանց հաւասար ,

Կըրնամ ըսել համարձակ ,

Մեր ատենին ինչ կերպով անցնիլն ալ չեմք իմանար :

— Ինչո՞ւ չէ , Փոլքան աղբար ,

Պարպիկն ըսաւ եղբայրաբար ,

Իրաւ որ իմ՝ մըտքէս ալ շատ անգամ՝ այս անցեր էր
Թէ ինչո՞ւ մենք որ այսպէս մէկ աղաբարի եմք շըներ :

Օր չանցնիր որ մէկըզմէկ չըխածխըճենք .

Թէ պատճառը հարցընես , մենք ալ չիյանք :

Ո՞րջ կենան մեր տէրերը , ահա դուն ալ կըտեսնաս

Որ մեզի ոչ կերակուր եւ ոչ շանտուն է պակաս .

Հապա ո՞ւր թողումք ազգիս նախաահինք .

Մենք որ ի վաղուց այս անունն ունիմք

Թէ ոչ ոք շանց պէս կայ հաւատարիմ ,

Շանց պէս իրարու չիք ոք մըտերիմ :

Եւ սակայն տես դու հիմա

Ինչպէս մարդկանց՝ նոյն եւ շանց մէջ սիրոյ կապ կայ :

Եկուր այսպիսի բարեկամութեան

Մենք տամք օրինակ ,

— Բաջն ըտաւ Փոլքան .

Թաթըգ տուր Պարպիկ . — Ա՛ռ քեզի թաթիկ » :

Այս ըսին ու իսկոյն ելան

Փաթթըլեցան , լըզուըռտեցան ,

Ձէին գիտեր խընտումներէն

Մէկըզմէկ ո՞ւմ նըմանցընեն .

« Դուն Որետտի ես նըման , իսկ ես՝ եղբայր՝ Պիլագի .

Ա՛լ մեզմէ կուր հեռ նախանձ այսուհետեւ թող մէկդի » :

Մէյմալ տեսնես՝ ինչ փորձանք որ հոն եղաւ . —

Խոհանոցէն ոսկոր մը դուրս ձըգուեցաւ .

Նոր բարեկամք կայծակի պէս վեր թըռան .

Ո՞ւր մընացին այն սիրոյ բանք զանազան .

Մեր Պիլագն ու Որետտը ինչ կերպով կըխածատուին ,

Ինչպէս հատայ կուտան , ինչպէս կըկըտըրտուին .

Այնպէս որ ծիւ ծիւ ու ծոպ ծոպ բուրգեր
 Կրճնակներէն վեր օդը կըթըռչէր :
 Վերջապէս հազիւ հազ մարդիկ հասան ,
 Տաք տաք ջուր լըցին երկուքին վըրան ,
 Կանչով ու ճիչով լաւ մը ծեծեցին ,
 Այնպէս իրարմէ ճորով զատեցին :

Այսպիսի բարեկամօք աշխարհըս է լեփ-լեցուն ,
 Եւ հիմակուան մարդկանց համար ալ համարձակ ըսէ դուն .
 Իրարու վրայ չեն մեռնիր՝ եթէ նայիս խօսքերուն .
 Բայց եկ ոսկոր մը նետէ , կըտեսնես ինչպէս իսկոյն
 Նոցա մեծ սէրն ու տաք մըտերմութիւն
 Կըգառնայ մեր շանց բարեկամութիւն :

ԽԲ.

Ս Տ Ա Խ Օ Ս .

Իշխանաւոր մարդուն մէկը
 Շատ տեղեր ման գալէն ետքը
 Հայրենիքը դարձեր էր .

Օր մը ճանչւորին մէկը հետն առած

Ու թեւէն մըտած

Դաշտին մէջը կըքայէր .

Պատմելէն չէր կըշտանար դուրսը տեսած բաները ,
 Եւ պարծանքով լի էին իւր ամէն մէկ խօսքերը .

Այնպիսի խոշոր խոշոր սուտեր կըսէր համարձակ
 Որ բընաւ կարելի չէր զանազանել ծուռն ու շխտակ .

«Ինչէր, կըսէր, ինչէր տեսայ ես՝ մըղտեսի բարեկամ՝

եւ մէկ մ' ալ երբ արգեօք անոնք պիտի տեսնամ:

Այս ձեր երկիրն ալ երկիր է, աղբար.

Շաբաթով ամսով արեւ չերեւար.

Ախ, դրախտ ըսածըդ, սուս արքայութիւն՝

չոն է. հոն չըկայ ոչ մըրրիկ ոչ ձիւն.

Ոչ մուշտակ եւ ոչ ճըրագ պէտք է հոն.

Ձերինը ոչ թէ կեանք է,

Տանջանք է.

Այն տեղը միշտ ցընծում ու տօն:

Հոն գիշերը ցորեկ է, ցուրտ ըսած բանըդ չըկայ.

Տարին տասուերկու ամիս մայիս է հոն մըշտակայ.

Այն կողմերը ծառ տընկել կամ ցանք ընել չէ՛ լըսուած,

Սակայն ինչպէս ամէն բան միշտ ծըլած է ու ծաղկած:

Զոր օրինակ. ես ի Հռոմ վարունգ տեսայ,

Բայց ինչ վարունգ... սրբան ըսեմ... գլուխըս վըկայ...

Կարծես աչքիս առջեւն է դեռ մինչեւ հիմայ...

Կըհաւատնայ, մըղտեսի, սա գիմացի լեռան չափ կայ:

Պատասխանեց բարեկամը թէ «Զարմանք չէ.

Բայց աշխարհիս ամէն կողմն ալ հրաշք ու ցուցանք պակաս չէ.

Բանն այս է որ ամէն մարդ ալ փառի չերթար.

Ասոր վըրայ երկայն խօսք պէտք է որ, աղբար.

Ահա հիմայ մենք ալ ելեր տեղ մը կերթանք,

Որ ամենուն պէտք է բերէ արմանք զարմանք.

Գլուխըս կուտամ որ նըմանը դուն տեսած չես.

Սա մեր գիմացի գետին վըրայի կամուրջ տեսնես.

Կընայիս՝ դըրսէն հասարակ կամուրջ է կամըրջի պէս,

Բայց ինչ հրաշալի յատկութիւն ունի, այն ալ լըսեր ես.

Մէկ սըտախօս մը չըկայ այս աշխարհիս երեսը
 Որ վըրայէն քալելով անցնի մինչեւ միւս կէսը .

Մինչեւ մէջտեղը հասած չըհասած ,

Կըզլորի կէնայ ջուրը անկասկած .

Իսկ սլ որ բընաւ սուտ մը չէ խօսած ;

Անվրտանդ կանցնի գիմացէ գիմաց ,

Ոչ միայն այսպէս ոտքով կամ ձիով ,

Այլ եւ կառօք ;

Առօք փառօք :

— Գետին խորութիւնն արդեօք ընտըր է :

— Է՛հ , ծանծաղ չըսուիր , բաւական խոր է .

Խօսքըս ինչ , աշխարհս ինչեր չըկայ արդեօք , սլ բարեկամ .

Հռօմի վարունգը շատ մեծ է կըսես , պէտք է հաւատամ .

Ո՛րքան ըսիր , սա լեռանն չափ . շատ բան . բայց պէտք է ըլլայ : —

— Լեռանը չափ չըկայ ալ նէ՛ սա տանը չափ կայ ու կայ :

— Դարձեալ հաւտալըս չիգար ,

Բայց շատ ալ չեմ զարմանար .

Գիտնաս որ մեր անցնելու կամուրջն ալ վար չըմընար .

Սըտախօս մարդ վըրայէն անդին անցնիլ չըկըրնար :

Գեռ այս տարի էր , գարնան օրերը , — ամէնքը գիտեն , —

Քաղքիս երկու մեծ սուտ խօսողներէն ,

Մէկը լըրագիր կապերս հանող ,

Իսկ միւսը գերձակ , հագուստներու գող ,

Գլորեցան ընկան ջուրն այդ կամըրջէն ;

Երկուքն ալ ամէնքը կըճանաչեն .

Բայց շիտակը՛ խօսք չունիմ . տանն չափ վարունգն ալ շատ բան .

Ձարմանք , աշխարհս ինչեր կան :

— Է՛հ այնչափ ալ զարմանալու ինչ կայ որ . . .

Բանին իսկը լաւ գիտնալն է հարկաւոր .

Տուն որ կըսեմ՝ պէտք չէ որ միաքրդ գընես
Ահագին բան՝ մեր գըղիրին տունին պէս .

Ամենեւին .

Վարունգն երկու հոգի հագիւ կըմեկնին ,

Այն ալ ոչ նըստիլ կըրնան՝ ոչ կենալ :

— Թող այնպէս լինի , եւ սահայն գարձեալ

Խեղքըս չըհամներ , խիստ մեծ վարունգ խիստ

Որ երկու հոգի մէջն առնու հանգիստ :

Բայց խօսք ունիս գուն արգեօք մեր ըսած կամըրջին ալ .

Սըտախօս մարգն հագիւ թէ կառնու չառնուր հինգ վեց քայլ ,

Թաւալգըրը կընկնի վար ,

Ազատելուն չըկայ ճար :

Բայց իրաւ՝ Հոտմի վարունգն ալ վարունգ չէ , հապա ցուցանք :

— Քեզի բան մ՝ ըսեմ , ըսաւ իշխանը , շատ առաջ չերթանք .

Աս կամըրջէն անցնելու տեղ , մըղտեսի ,

Ծանծաղ տեղէն անցնինք յի (*) :

(*) Զի մասնիկը Թարարաց կամ Թարբաց լեզուէն մտած է իրիմու եւ Նախիջուանի աշխարհարաւին մէջ , եւ որ բային հետ որ դրուի՝ անոր յորդորական ու ակորժելի ձեւ մը կուտայ , ինչպէս նաեւ այս տեղ : Այս մասնիկին համազօր մասնիկ ուրիշ կենդանի լեզուաց մէջ եւս չերեւիր . միայն ոուսերենին քա մասնիկը հեռաւոր նմանութիւն մը ունի ասոր հետ :

ԽԳ.

ԱՐԾԻԻ ԵՒ ՀԱԻՔ.

Արծւին մէկը արեւ օրով
 Ջըւարճութեան ելնելով,
 Իրաւցընէ իբրեւ թըռչնոց թագաւոր
 Կըսըլանար ինչպէս որ միշտ էր սովոր,
 Կըսաւառնէր այն տեղեր
 Ուր կըծընին վայլակներ :
 Իջաւ վերջապէս այն բարձր ամպերէն,
 Եկաւ թառեցաւ ցանկի մը վըրայ .
 Այն գահն իրաւ որ չէր վայլեր իրեն .
 Սիրան այնպէս ուզեց . ասոր խօսք մը կայ .
 Գուցէ պատիւ էր որ ցանկին ըրաւ,
 Կամ թէ մօտ տեղեր նոճի չըզբտաւ,
 Ոչ բարտի, կաղնի եւ ոչ թեղօշներ,
 Եւ կամ բարձրաբերձ սեպ ապառաժներ :
 Դարձեալ, ինչ եկաւ խելքին՝ չես գիտեր,
 Քիչ մը ատենէն
 Թըռաւ այն ցանկէն,
 Ուրիշ ցանկ իջաւ ու հոն էր կեցեր :
 Ցանկին մօտիկը թըլխամար
 Հաւ մը կար .
 Դարձաւ քովինին ըսաւ գըրգալէն .
 « Հոգիդ սիրես, քան սանամար,
 Արծիւներն մեծ պատուոյ մէջ են,
 Ինչո՞ւ համար .

Իբրև թէ շատ կըբարձրանան .

Մո՛ւրս ի վըրան .

Ես ալ կըրնամ այնքան թըռչիլ, հաւտան որ .

Մէկ ցանկէն միւսը թըռչիլն ալ ինչ է որ . . .

Հերիք է հերիք

Սանամար քուրիկ ,

Արի արծւին պատիւ տալէն վազ անցնինք .

Մենք արծիւէն տարբերութիւն ինչ ունինք .

Միթէ նոցա ճանկը տօտիկ՝ աչքը աչք է ,

Ու մերինը փատէ տօտիկ՝ պատի ծանկ է .

Թըռչիլն ըսես՝ քիչ մը առաջ դուռն ալ տեսար ,

Ո՛րքան վարէն էր , գըրեթէ մեզ հաւասար » : —

Չանձրացաւ արծիւն այն փուճ կըռկըռէն ,

Պատասխան տըլաւ իւր թառած տեղէն .

« Քիչ մը իրաւունք ունիս , սով հաւիկ ,

Բայց եւ կըխաբուիս շատ կամ սակաւիկ .

Երբեմն արծիւը հաւէն ալ վար կըցածնայ .

Բայց հաւը Երբ արծւին չափ վեր կըբարձրանայ » :

Պարոն , երբ գու բանաստեղծի վըրայ խօսիս ,

Նորա փոքրիկ պակասութեանց ինչ կընայիս .

Գըրուածքը տես՝ որքան ունի տեսք ու կորով ,

Եւ թէ կըրնաս՝ հասիր անոր ազնիւ ջանքով :

ԽՊ.

Տ Ե Ր Ե Ի Փ Ե Ի Ա Ր Մ Ա Ս Տ Փ.

Ամառուան տաք ու զուարճալի մէկ օրին
 Լայն ու արձակ շուքը ձրգած իւր չորս գին
 Ձորի մը մէջ տերեւազարդ ծառ մը կար,
 Տերեւներուն ամէն մէկը կը թըրթուար,
 Ամէն մէկը լեզու ելած անդադար

Ձեփիւռներուն առջեւ յայտնի կը փսիւրսար:

Ամէն տերեւը կը գոպէին իրենց գոյն,

Իրենց ձեւերն՝ իրենց տեսքն ու թանձրութիւն:

«Շիտակն ըսէք զեփիւռներ, — պարծենալով կըսէին, —

Թէ որ մեք չեմք՝ սով է զարդ այս ընդարձակ ձորակին.

Միթէ այս ծառս ալ մեզնով չէ այս կերպով վարսագեղ,

Մեզնով չէ այսքան ուժեղ, այսքան մեծ բարձր ու շքեղ.

Առանց մեղի դա ինչ է, բարեկամներ, հրամեցէք.

Եւ որպէս զի խօսքըս փնւճ պարծանքի տեղ չըբընէք,

Ըսէք տեսնեմ, տաք առեն

Յոգնած հովուին՝ ճամբորդին միթէ մեք չեմք շուք տըւող.

Կամ թէ մօտիկ գեղերէն

Հովուուհիները պարի մեք չեմք այս տեղ հրաւիրող.

Միթէ մեր մէջ չէ որ բազմած արշալուսին վերջալուսին

Ձայնը ձրգած կերգէ սոխակ նաեւ գիշեր լուսնի լուսին.

Հեռու չերթամք, սով զեփիւռներ, մէկն ալ դուք չէք

Որ չէք կըրնար մեզնէ զատուիլ գիշեր ցորեկ:

— Ի՞նչ կըլինէր՝ մեզ ալ բաժին մը ելնէր այդ պարծանքէն»

Հեղիկ ձայն մը պատասխանեց յանկարծ գետնին տակերէն:

— Այդ ո՞վ է որ կըյանդըզնի յխմարաբար
Ինքզինքը մեզ համարելու իբր հաւասար .

Ո՞վ էք դուք հոն վարերը , —

Թոթովելով հարցուցին ծառին ամէն տերեւները :

— Ո՞վ տերեւներ , մեք անոնք եմք ,

Որ այս մուխ տեղըս պահուլտեր

Ձեզ կըպահեմք ու կերակրեմք .

Զարմանք որ մեզ չէք ճանաչեր .

Մեք արմատներն եմք այդ ծառին

Ուր կըքնակիք ամենեքին .

Ծըլիք ծաղկիք ,

Ո՞վ սիրելիք ,

Բայց այս բանս ալ մի մոռնաք դուք բընաւին

Թէ նոր դարնան նոր տերեւներ կըբուսնին .

Իսկ թէ արմատը չորնայ ,

Ծառ տերեւ ո՞ւր կըմընայ » :

ԽԵ.

Գ Ա Յ Լ Ե Ի Կ Ո Ր Ի Կ Ն .

Գայլուն մէկը կամաց կամաց

Իւր լակոսին դասեր տալով

Կրխըրատէր որ օր մ' առաջ

Ապրուստ ճարէ իւր արհեստով.

Օր մը դարձաւ ըսաւ անոր. «Գընա դուն ծօ

Քիչ մը քալէ, օգ առ, բացուէ դուրս տեղեր.

Բայց լաւ նայէ, չորս դիզ աղէկ աչքէ անցուր,

Տես թէ բաղդը առջեւդ ինչեր չըհաներ.

Գէշ մի կըլլայ թէ որ հովուին կըռնրկէն

Կըշտացընենք փորերս այսօր անգամ մը:

Ոմանք այդ գործը մեզքի տեղ կըդընեն.

Դուն բանըդ տես, իմ վիզս ըլլայ թող մեզքը»:

Լակոսն առաւ իւր համարը. —

Գընաց քալեց, դարձաւ եկաւ նորէն տուն.

«Արի երթանք, ասաց հօրը.

Պատրաստ կեցած է հոն մեզի կերուխում».

Ահա հոն լեռան տակը տարածուած

Ոչխարներ կ'արծին՝ մէկմէկէ գիրուկ.

Սըրտիդ ուզածը վազէ առ յանկարծ,

Խըմէ արիւնը, կեր միսը փափուկ.

Ոչխարին ըսես՝ համբանքը չըկայ.

Ժանիքըս վըկայ:

— Կեցիր ձագուկըս, առաջ այն գիտնանք

Թէ ինչ հովուի հետ բան պիտի ունենանք. —

Իրաւ, կըսեն թէ հովիւը գէշ չէ,
Բաւական խելօք՝ ժիր՝ արթուն՝ քաջ է .

Բայց ես ամէն ոչխարներուն

Չորս բոլորը ման եկայ,

Լաւ նայեցայ շրներուն,

Մէջերը գէր մը չըկայ .

Կերեւի որ կըարուկ ալ չեն,

Հանգիստ հանգարտ շրնթըռկեր են : —

Ծերն անոր դարձաւ,

— նայէ լաւ ըսաւ :

Այդ խօսքերը իմ բանիս ձեռք չեն իտար .

Թէ հովիւը քաջ է՝ գէշ շուն չունենար,

Ապա թէ ոչ՝ բանը բուրդ էր, հասկըցա՞ր .

Անանկ բան չըլլար :

Եկու ես քեզ ապահով տեղ մը տանիմ

Ու աչքըդ հոն տեսնէ այժ՝ գառ ու ոչխար .

Թէպէտ եւ շուն շատ կայ հոն ալ, խօսք չունիմ,

Բայց հովիւը խենթ է եւ գիժ ու յիմար .

Հովիւն որ լինի անբան,

Շրներն ինչ բանի կուգան » :

ԽԶ.

Գ Ո Ր Տ Ե Ի Ե Ձ .

Գորտին մէկը դաշտին մէջ եղ մը տեսաւ մեծ ու գէր .
 Չէս ըսեր որ գորտն ալ նախանձ ունի եղեր .

Մըտքէն անցուց թէ արի մէկ փորձ մը փորձեմ ,
 Արդեօք ուզեմ նէ չեմ հասնիր ատոր . — կարծեմ :

Գորտն էր՝ փրչուիլ ըսկըսաւ ,

Ուռեցաւ

Տըկուեցաւ ,

Դարձաւ քովինին ըսաւ .

«Նայէ նայէ՛ կընքամար , արդեօք հասնոյ ես սըւոր :

—Չէ սանամար , ըսաւ նա , դժնն սըւ տեղ ես ու նա սըւ :

—Հապա հիմն .

Նորէն նայէ , տես թէ սըքան ուռեցայ :

Հէ , քնչպէս եմ , ըսէ քն .

Դեռ ատ եղին չըհասնոյ :

—Չէ հոգի՛ չէ :

—Հապա հիմն :

—Տարբերութիւնը ոչինչ է .

Ինչ որ էիր՝ ան ես հսքա » :

Բայց մեր գորտը նորէն սյնքան փրչուեցաւ ու փրչուեցաւ

Որ վերջապէս ճաթեցաւ :

Աշխարհիս մէջ ատոր նըման

Բաներ շատ կան .

Ուրեմն ինչո՞ւ զարմանանք

Երբ կըտեսնանք

Որ խեղճ գեղացին կուզէ ունենալ քաղաքացւոյ կեանք,
եւ քաղաքացին իշխանի պերճանք:

ԽԷ.

ԳՍՅԼՔ ԵՒ ՈՉԽԱՐԲ.

Գայլերուն ձեռքէն

Խեղճ ոչխարաց

ձարը հատած,

Կեանքը կեանք չէր.

Ի՞նչ ըսէին, ո՞ւմ գիմէին

Որ հօտերնին քիչ մը հանգչէր:

Վերջապէս բողոք ըրին

Գազաններուն մեծ տէրութեան,

Եւ մեծաւորքն որոշեցին

Ստեան կոչել ընդհանրական:

Այն ժողովին մեծ մասն իրաւ

Գայլերն էին քան այլ գազան,

Բայց աս ալ կայ որ ո՞յլ ըսաւ

Թէ ամէն գայլ է չար դաժան.

Եւ միթէ չէն աեսնըւիր

Շատ այնպիսի աղէկ գայլեր

Որ ոչխարաց խիստ ալ մօտիկ

Հեզ ու հանդարտ տոտիկ տոտիկ

Շուրջ ման կուգան կամ կը պառկին —

Ե՞րբ, — երբոր կնւշտ է փորերնին.

Ուրեմն ինչո՞ւ այն ժողովին
 Գայլեր ներկայ չըլինէին :
 Իրաւ՝ պէտք է ոչխարները պաշտպանել,
 Բայց գայլերն ալ իրաւունք չէ շատ նեղել :
 Ուստի օր մը թաւ անտառին խորերը
 Ժողվրտեցան գազանները ,
 Խորհուրդ րին , մըտմըտացին , դատեցին ,
 Վերջապէս ելան՝ օրէնք մը դրին :
 Կուզէք օրէնքն ալ բառ առ բառ
 Ձեզ թարգմանեմ՝ աշխարհաբառ .
 « Թէ որ գայլ մը ոչխարներուն մօտ չարութիւն ընէ ,
 Կամ ոչխարի մը վընաս հասցընէ ,
 Ոչխարն ունի իրաւունք՝ առանց բընաւ վախնալու
 Բըռնել գայլուն շըլինքէն՝ դատաստանի քաշելու
 Մօտ գըտնըւած անտառը ,
 Եւ ըսել իւր պատճառը » : —
 Այս օրէնքին խօսք մը կնյ .
 Ոչ դատ պէտք է , ոչ վըկայ :
 Բանը սրն է . —
 Ես կըտեսնեմ ,—ամէն մարդ ալ կըտեսնէ —
 Որ թէպէտ գայլերուն
 Ձէ տըրուած ազատութիւն ,
 Ոչխարք սրբան կուզեն ըլլան բողբաւոր ,
 Ո՛րքան կուզեն ազադակեն ,
 Գայլերն ոչխար կըկըրեն ու կըկըրեն :

ԹԸ.

Ս. Մ Պ. 1

Տաքութենէ չորութենէ էրա՞ծ մըրկա՞ծ երկիր մը կար՞
Մեծատարա՞ծ ամպ մը եկաւ .

Վըրան կեցաւ ,

Բայց ինչ օգուտ , կաթիլ մը ջուր չէր խտար .

Հապա գընաց ծովը թափեց առատ անձրեւ

Եւ ըսկըսաւ մեծ մեծ խօսիլ լեռան առջեւ :

Լեռն ինչ ըսաւ պարծենկոտին պատասխան .

— Ըրա՞ծ բարիքդ ինչ է որ կը պարծենաս դու վըրան .

Իսկ իմ , կուզես նէ հաւտա ,

Վըրադ խըղճալըս կուգայ .

Թէ դուն անձրեւըդ տայիր

Այն արտերուն դաշտերուն ,

Սովէ խալած կըլլայիր

Մ'յնքան մարդ ու անասուն .

Իսկ ծովը ջրի համար

Քեզի կարօտ չէ՛ եղբայր :

ԽԹ.

Ե Ր Ա Ժ Ի Շ Տ Ք .

Մէկ դըրացին ըզմէկայլը ձայն տըլաւ օր մը սեղանի .

Բայց մխտըը ինչ էր՝ գիտե՞ս .

Ինքը խենթ էր ամէն տեսակ խաղի տաղի շարականի ,

Ուզեց որ դըրացին ալ իւր հանդիսին երթայ ի տես :

Խաղ կանչողները ձրգեցին ձայներնին ,

Այնչափ ուժով կանչուըւտեցին պոռացին

Որ չէր գիտեր ինչ ընէ խեղճ դըրացին .

« Աղբար ըսաւ , ատոնք ականջըս տարին ,

Գըլուխ ահա ջաղացքի պէս ման կուգայ .

Հոգիդ սիրես , ատոր մէջը ինչ համ կայ :

Մեր տեղն ատոր կըսեն գայլու շարական .

Էշերն ատկից հաւտա որ լաւ կըզըռան » :

— Իրաւունք ունիս աղբար , պատասխանեց տանուաէրը .

Ես ալ կարծեմ որ քիչ մ' անհամ են ձայները ,

Բայց խում ըսածըդ չեն առնուը բերանները ,

Շատ աղէկ է դոցա բարքն ու բնուժիւնները » :

Իմ խրքիս , — քիչ մը խըմիր ,

Գործըդ գիտցիր :

Ծ.

Պ Ա Ռ Ն Ա Ա.

Ատենով Յունաստանէն աստուածները դուրս վարեցին ,
 Եւ նոցա գետինները ասոր անոր բաժանեցին .

Մարգուն մէկուն ալ բաժին

Պառնաս լեռը Հանեցին ,

Եւ նա վերան՝ քովերը

Արծեցուց իւր էշերը :

Չըգիտեմք ինչպէս կըլլայ՝

Իշոց անկաճը կիյնայ

Թէ ատենով այն տեղեր .

Մուսայք կըկենան եղեր .

Խորհուրդ կընեն մէջերնին

Ու այս կերպով կըխօսին .

« Գիտէք եղբարք՝ ինչ պատճառով

Ըզմեզ այս լեռը քըշեցին .

Մուսաներուն երգերէն մարդիկ սաստիկ ձանձրանալով
 կըցանկան որ այսուհետեւ մեր ձայներով ըզմայլին :

Եկէք ուրեմն աղբարներ , զըռաց մէկը մէջերէն ,

Ահա ես ձայն կըձըգեմ՝ թող ամէնքը տե՛ս բըռնեն .

Քաշուելու բան չըկայ եղբարք ,

Ատենն է պահպանելու մեր ցեղին պատիւն ու փառք .

Այնպիսի եղանակով անուշ անուշ գեղգեղենք

Որ այն ինը քոյրերուն ձայնն ամենուն մոռցընենք .

Մէկ կանոն մ՝ ալ կըգընենք անխախտելի օրէնքով

Մեր այս նոր ընկերութիւնս Հաստատ պահելու մըտքով :

Որ ո՛վ որ իշական քաղցրը ձայնը չունենայ՝
 Այնպիսին Պառնասէն յաւիտեան հեռու մընայ » :
 Իլիսա հաւնեցան էշերը այն մեծ իշուն խորհրդողին,
 Սոսկալի զըզըռոցով կեցցե՛ ուռն կանչեցին .
 Յետոյ ամէնքը մէկտեղ գոռում՝ գոչում՝ մը վերուցին
 Որ կարծես թէ՛ բիւրաւոր եղ չըբըսուած անիւներով
 Ահագին սայլ ճամբայ ելաւ նորո՛ր նորո՛ր գոռգոռալով :
 Բայց հարցուր թէ՛ այն սիրուն երգն ինչ տեսակ վերջ ունեցաւ :
 Իշոց տէրը համբերեց՝ մէկ, երկու, իրեք, ճարը հատաւ .
 Քաշեց վըշոտ գաւազանը՝ ընկաւ անոնց ետեւներէն,
 Զամէնքն ալ քըշեց ախոռ այն մուսայից ընակարանէն :

Տըգէտներուն խարըր մընայ չըմընայ,
 Հին առակը միաքրս կուգայ .
 Մէկուն գըլուխն որ խեւք չըկայ,
 Տեղը անոր խեւք ինչպէս տայ .

ՅԱ .

ԷՇ ԵՒ ԳԵՂԱՅԻ .

Գեղացւոյն մէկը մէկ պարտէզ մ' ունէր ,

Ձէր գիտեր ինչպէս պահէր պահպանէր

Անիրաւ ագուաներէն

Ու սըրիկոյ ճընճղուկներէն .

Էջ մը բռնեց ,

Վարձը կըտրեց ,

Դըրաւ զինքը պահապան իւր պարտէզին :

Շիտակն ըսեմ , խօսք չըկար խեղճ իշուկին .

Կըրծօն ուտել , գողնալ , զըրկել դուռ դըրացի ,

Գնալ լիցի .

Տիրոջը մէկ տերեւի չափ տըւած չունէր նա վընաս .

Թըռչուններուն բան կերցընէր ըսես ' մեզքը կըմընաս .

Բայց արի տես որ գեղացին

Իւր պարտէզէն շահ չունեցաւ այն տարին .

Ինչո՞ւ ըսես նէ , մեր էջը

Ձըգիտնալով գօրծին աղէկն ու գէշը ,

Թըռչուններուն ետեւէն վազվըռտելով անպաղար ' ,

Կօխկըռտեր էր պարտեղին ամէն բանը իշաբար :

Այնպէս որ չէր մընացեր ամենեւին բոյս գալար :

Ոչ կաղամբ եւ ոչ բանձար :

Մարգը տեսաւ որ զուրկ մընաց տարւոյն բոլոր արգիւնքէն ,

Փայտը առաւ ' որք հանեց տըխմար իշուն կըռնըկէն :

Դըրացիներն որ տեսան , ամէնքն ալ « Օ՛խ օ՛խ ըսին ,

Արժանի էր այդ էջը այդ ծեծին ու պատուհասին .

« Ո՛վ տէր Դիոս, գո՛ւն գիտես,
 Պէտք է, ըսին, անպատճառ
 Այդ չարերուն չարաչար
 Պատիժ մը տաս ահագին,
 Որ խըրատուին սահմըռկին .

Կամ ջըրհեղեղ սոսկալի, կամ չարաչար կայծակներ,
 Կամ թէ քարէ անձրեւներ եւ ահագին կարկուտներ » :
 Դիոսն ըսաւ . « Կընայիմք . եւ թէ դարձեալ յամառին,
 Ջրգգաստանան, չըգաղըին, աստուածոց գէ՛մ մաքառին,
 Իրենք իրենց գործերովը կը պատժին » :

Մէյմ՝ ալ տեսնես՝ նոյն միջոցին

Աստուածամարտ խուժանին նետած քարերն ու նետեր
 Բոլոր երկնից երեսը ծածկեց իբրեւ մութ ամպեր .
 Բայց նոյն նետերն ու քարինք երկընքէն վար թափեցան,
 Հազար ու բիւր ամբարիշտք այն քարերով ջարգեցան :

Ահեղ են պըտուղք անհաւատութեան .

Աչքերնիդ բացէք, անդ եւ ժողովուրդ :

Եթէ սուտ գիտունք ձեզ տան չար խորհուրդ

Եւ գըրդուեն ըզձեզ գէ՛մ Աստուածութեան,

Ձեզ կը պատրաստեն անդունդ կորստեան,

Ձեզ չար խօսքերնին կայծակ կը գառնան :

ԾԳ.

Զ Ր Պ Ա Ր Տ Ի Չ Ե Ի Յ Չ .

Խօսք մըն է մարդիկ առեր անցեր են
 Թէ չար սատանան միշտ է անօրէն .
 Բայց ես կըսեմ թէ՛ սչ ամէն ատեն .
 Շատ անգամ դիւանք շիտակ կըդատեն :
 Կուզես խօսքիս օրինակ ,
 Ահա քեզի նոր առակ :

Ատենով դըժօխքին մէջ ահում օր
 Կըպատահի շատ փառաւոր .
 Յայտնի չէ որ Ատաիղայի
 Ծընած օրն էր թէ Յուդայի .
 Որը կըսէ թէ Ներոնի ,
 Որն ալ թէ ոչ , Նախօլեօնի .
 Ի՛նչ սուտ ըսեմ ,
 Շիտակը ես ալ չըգիտեմ :
 Բանը այն չէ .

Գըրքի մը մէջ կարգացեր եմ , բայց ո՛ւր եղածը միաքըս չէ ,
 Թէ սատանան ցուցակ ունի ,
 Ուր գըրուած են այն կերպ օրեր .
 Ամէն մէկուն ալ կընդունի
 Ներսէն գըրսէն խիստ շատ հիւրեր :
 Չերկընցընեմ , այն օրերէն մէկն է եղեր ,
 Օճին մէկն ու Ջըրպարաիչը՝ երկու ընկեր՝
 Դըժօխքին դուռն որ կըհասնին ,
 Սաստիկ վէճի կըբըռնըւին .

Մէկը կըսէ, առաջ պէտք է ես մըտնեմ,

Միւսը թէ ոչ, ես իմ պատիւըս կուզեմ:

Դրժոխքն ըսես՝ սովորութիւնը աս է

Որ աւելի ո՛վ որ մարդկանց վընասէ,

Նա կըսեպուի ամէն պատուոյ արժանի,

Ո՛վ ինչ կուզէ թող լինի:

Ուստի երկուսին կըռիւն որ տաքցաւ,

Զըրպարտիչն Օձին իւր լեզուն ցուցուց.

Իսկ Օձը թոյնին վըրայ պարծեցաւ,

Յըշաց, կատղեցաւ, միւսը ետ թողուց,

Առաջ անցաւ, ներս մըտնելու վըրայ էր.

Զըրպարտիչը ետեւ մընաց, ինչ ընէր:

Բայց Սաղայէլը համբերել չըկըրցաւ,

Եկաւ անձամբ մեր Զըրպարտչին տէր կեցաւ.

Հըրամայեց Օձին որ ետ մընայ,

Եւ այս կերպով ասաց նըմա.

Թէպէտ ես քու քաջութիւններըդ գիտեմ,

Բայց գորա ալ իրաւունքն ինչպէս ուտեմ,

Քու չարութեանդ ո՛վ ինչ կըսէ.

Թոյնըդ սաստիկ մահու սպաս է:

Մօտ որ լինիս՝ վնայ քովինիդ,

Շատ անմեղներ զոհ են թիւնիդ.

Ատոնք ամէնն ալ աղէկ,

Բայց հեռուէն վընաս մը տալ կըրնաս երբէք,

Ինչպէս որ կընէ Զըրպարտչին լեզուն.

Յորմէ բընաւ չըկայ մարդկանց փըրկութիւն,

Ո՛չ լեռներէ թէ անցնին,

Ո՛չ ծովերէն ալ սողին.

Ըսեւ է թէ նա քան ըզքեզ վընասակար է եւ չար :
Ուրեմըն դուն պէտք է կենաս միշտ անկից ետ , ցած ու վար » .

Եւ ահա կըսեն
Թէ այն ատենէն
Դըժոխքին խորը
Զըրպարտիչները
Օձերէն միշտ վեր
Կընըստին եղեր :

ԾԻ .

ԱՔԱՂԱՂ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ .

Ա. քաղաղին մէկն աղբիւսը քըրքըրած ատեն
Ինչպէս եղաւ՝ մարգըրիտ մը գըտաւ մէջէն .

Դառնայ ինչ ըսէ աղէկ .

« Հը , ինչ փուճ բան , նայեցէք .

Մարգիկ սրքան անխելք են

Որ սըւոր մեծ գին կըզընեն :

Ինծի համար , կուզէք ըսեմ՝ ճըշմարիտը .

Հատ մը գարին լաւ է քան զայս մարգըրիտը :

Իրաւ , գարին սեսօք չէ ,

Բայց փօր կըկըշտացընէ » :

Ա. Հտ այսպէս է ընդհանուր

Տըզէտ մարգոցը գատաստան .

Ո՛ր բանէն որ համ՝ չեն առնուր՝

Իրենց համար է անպիտան :

ԾԵ.

Ս Ա Յ Լ Ե Ր .

Պըտուկներով լըցուած սայլեր
Գեղէն քաղաք մը կերթային .
Տեղ մը հասան խիստ գար ի վեր ,
Պէտք էր անկից վար իջնային :

Սայլավարը կանգնեցուց սայլերը լեռան ծայրը ,
Ու միայն առջեւինը կիջեցընէր կամաց կամաց .
Առջեւի ձին ալ ընտիր , աղէկ բռնեց զառիվայրը ,
Եւ սայլը առաջ կերթար հանդարտ հանդարտ ու անկասկած ,
Ետեւի ձիոց մէկը , դեռահասակ ու տաքարիւն ,
Անդադար յիշոց կուտար եւ նախատինք այն խեղճ ձիուն .
« Վայ կաշուդ , կըսէր անոր , դուն ալ ձի ես հմ , սյ յիմար .
Տեսէք ինչպէս քովանց կերթայ . ձի չէ , հասկա թիկ խեչափար .
Ծօ ծնու է ծնու . — տեսէք ինչպէս քարի զարկաւ .
Հն քեզ տեսնեմ հմ . — սու քեզի . մէկ մ' ալ զարկաւ :

Ծօ դէս ի ձնխ բըռնէ ձնխ ,

Այ աւանակ խելաբախ .

Գոնէ ըլլար երթալիքը դարն ի վեր ,
Կամ թէ ցորեկ չըլլնր , հասկա մութ գիշեր .
Իսկ այս ճամբան է դարն ի վար ,
Ցորեկ ատեն , արեւ պայծառ .

Վըրագ նայող ձիուն սիրաբ կըստառի .

Միթէ լաւ չէր որ լըծուէիր տակառի ,

Ջուր կըրէիր դըռնէ դուռ ,

Գան թէ այդպէս սայլ քաշէիր ծուռ ու մուռ :

Հիմա տեսնես
 Ես ինչ կերպով
 Շնորժեղուս պէս
 Սայլով մայլով

Կըլտըր կըլտըր կիջնամ վերէն մինչ ի վար,
 Մինչեւ սահնակն ալ իմ սայլէս շուտ չերթար» :

Այս ըսաւ, շըտկըւեցաւ՝ կուրծքը տընկած

Պարծենկոտ ձին ճամբայ ելաւ .

Բայց դարին կէսն եկած չեկած

Սայլը ետեւէն հըրել ըսկըսաւ .

Կըզարնըլի քամակին ,

Դէպ ի մէկդի կերթայ ձին .

Մէկ մ' ալ յանկարծ վեր ցատքելով

Ձարնըւածքէն՝ կըյարձըկի խեւի պէս ,

Ոչ քար ոչ փոս նայելով ,

Կիջնայ վերէն սաստկապէս .

Ձախին բըռնէ ծօ ձախին . — Որսւ կըսես .

Կերթայ աչքը մուրթ կօխած , ու վերջապէս

Սայլն ալ ինքն ալ փոսը կիյնան քեփեք մեփեք .

Երթաք բարսլ պըտուկներ :

Ո՛րչափ մարդիկ այս պակսուրթեանը տէր են .

Այլոց ամէն ըրածին մէջ մեծ սըխալներ կըզըտնեն .

Իրենք ըսես՝ ինչ գործի ալ ձեռք զարնեն ,

Կըխանգարեն կըձըգեն :

ՅԶ.

Տ Օ Պ Ր Ա Կ .

Մէկուն տունը

Մէկ անկիւնը

Պարագ տօպրակ մը քաշ կուգար .

Մըանող ելլողին

Տէր ու ծառային

Ցելոտ ստեբրը սրբեելու ձեռք կուտար :

Չեմ գիտեր ինչպէս եղաւ

Մեր տօպրակը պատուոյ հասաւ .

Մինչեւ բերանը սսկիով լրցուած

Սիրուն սըննուկ մը գրուեցաւ յանկարծ .

Տէրը վրբան կըգուրգուրար

Եւ իւր աչքին պէս կըհոգար ,

Որ ոչ հովիկ գըպչի նորան ,

Եւ ոչ ճանճիկ հանգչի վրբան .

Այն զարմանք չէ . ինչ կըսես որ

Բոլոր քաղաքն ալ տօպրակին

Քիչ ատենէն եղաւ ճանչւոր ,

Ամէնքն անոր գըլուխ զարկին .

Տանաիրոջը սլ ոք գար ,

Դուռ դըրացի բարեկամ ,

Տօպրակին խօսքը կըբանար .

Անկից ի զատ՝ ամէն անգամ

Որ կըբացուէր անոր բերան ,

Ամէն մարդ աչքը տընկած

Ըզմայլելով մը կընայէր վըրան .

Նւ թէ քովը նըստէր յանկարծ ,

Կըշոյէր զայն թաթով թաթով :

Կըմեծարէր սիրով պատուով :

Երբոր տօպրակը ինքզինք այնքան փառքի մէջ տեսաւ ,

Խիստ վըչուեցաւ ու տըրկուեցաւ ,

Լեզուն բացուեցաւ երկընցաւ ,

Ամէն բանի վըրայ ալ դատմունքը ընել ըսկըսաւ .

Ատ առանկ չէ , առանկ է .

Ան աժան է , աս թանկ է .

Ատ մարդը մարդ չէ , էշ է ,

Մէկալին ետքը գէշ է :

Թէպէտ ամէն ըսածներն ալ խենթ ու խելառ բաներ էին ,

Բայց մըտիկ ընողները բերանաբաց կըզմայլէին .

Խոնջ ընես . ադամորդւոյ մէկ պակտութիւնն ալ աս է ,

Որ ոսկիով լեցուն տօպրակն ինչ խեղութիւն ալ ասէ ,

Կըզովեն կըզարմանան ,

Ամէն խօսքին կըհաւատան :

Հարցուր թէ այնքան սլատիւր տօպրակն երկար ունեցան ,

Կամ թէ մինչեւ սր ատեն մեր Խիկարին տեղն անցաւ .

Մինչեւ որ բոլոր ոսկին անոր մէջէն գուրս կըրեցին .

Այժմըս ահա դարձեալ ձըգուած է տանը մէկ անկիւնը ,

Մէկն երեսը չընայիր , մէկն ալ չիտար անունը :

Այս առակով քաւ լիցի որ մէկու մը սիրտ ցաւցընենք .

Բայց այնպիսի տօպրակներ գիտես սրքան տեսած ենք

Որը հըզօր հարկահան , որը մեծ սեղանաւոր ,

Մենավաճառ կամ մաքսաւոր ,

Որ ատենով քաշ կուզային ասոր անոր գըրան քովեր .

Հապա թուղթ խաղացողներ,
 Որոց գըրպանն ոսկիին հոտը անգամ առած չէր,
 Իսկ հիմա ո՛վ գիտէ ինչպէս ինչ կերպով
 Ուռած փըչուած են ոսկիով արծաթով.
 Հետերը կոմսեր գուքսեր փաշաներ
 Ճանչնոր բարեկամ կերթան կուգան-էր,
 Իրենք ալ մէկ մէկ գարձեր են պէյեր.
 Սա որ առաջ մէկալին առջին բարեւ կըբըռնէր,
 Այժմ աղայի պէս գիմացը նըստեր
 Գործն է շեշ ու պեշ եւ կամ պօսքունը.
 Տեսար ինչեր կընէ մարդուս միլիոնը:
 Բայց աղբարներ, խօսքը մէջերըս մընայ,
 Աստուած չընէ որ ձեր գործը գէշ գընայ.
 Լըսեցիք իմ առակիս ըսածը.
 Ձեր գըլխուն ալ պիտի գայ մեր տօպրակին եղածը:

ԾԷ.

ԱՐԾԻԻ ԵՒ ԽԼՈՒՐԳ.

Խորհուրդ առ ամէն մարդէ ,
Բայց առաջ լաւ մը քըննէ :

Երկու արծիւ ի միասին
Թաւ անտառ մը եկան իջան ,
Արի այս տեղ մընամք ըսին
Անկասկած եւ անսասան :

Բարձր ու վարսագեղ կաղնիի մը ծայր
Ըսկըսան շինեւ բոյն իրենց համար .
Յուսամք կըսէին՝ ամառը կուգայ ,
Տէրն այս տեղ մեզի ձագեր ալ կուտայ :
Այս որ խըլուրդին ականջը հասաւ ,
Արծուին խորհուրդ մը տալու սիրտ ըրաւ .
Այս կաղնին ըսաւ՝ բոյնի ձեռք չիտար .
Արմասն ամուր չէ եւ բունը տըկար .
Վախեմ թէ շուտով ընկնի կործանի ,
Ու աշխատանքըդ ի զուր կորընչի :
Բայց եւ այս՝ խեղք կըտրելու բան մը չէր ,
Որ արծիւն երկրիս տակէն խրատ լըսէր .

Այն ալ ուսկից . —

Խըլուրդից .

Ո՞ւր կըմընար այն ատենը այն խօսքը
Որ կըսեն թէ շատ սուր է արծուին աչքը :
Այն ալ թողումք . խըլուրդին ինչ յարմարութիւն ,
Որ յանդըգնի խառնըւիլ արծիւին խորհուրդներուն .

Նա կոյր՝ խեղճ՝ չքքաւոր :

Սա թըռչնոց թագաւոր :

Վերջապէս խըլուրդն ալ

Ու նորա խորհուրդն ալ

Արհամարհեց Արծիւը : աշխատանքի ձեռք զարկաւ .

Քիչ ատենէն թագուհին իւր նոր բոյնը բազմեցաւ .

Սմէն բան շատ աղէկ՝ շատ ըսինտ երջանիկ :

Չագեր ալ ունեցան՝ իրարմէ գեղեցիկ :

Բայց արի տես դու բանը . —

Մէկ առաւօտ մը լուսցած չըլուսցած՝

Իջաւ բարձրերէն օդոյ իշխանը

Առատ մէկ որսով իրեն ընտանեաց .

Մէկ մ՝ ալ ինչ տեսնէ . — կաղնին ընկեր է :

Ընկերն ու ձագեր տակը ճըզմեր է :

Աչքը մութ կոխեց սրբաին կըսկիծէն :

Վայ իմ՝ արեւուս : ըսաւ ինքնիրեն .

Այս ինչ փորձանք էր որ գըլխուս եկաւ .

Խօսք մըտիկ չընելս տեսնար ինչ ըրաւ .

Բայց որոն ալ մըտքէն կանցնէր

Որ Խըլուրդէն խելք մը լըսուէր : —

Եթէ դուն : ըսաւ բոյնէն Խըլուրդը :

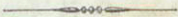
Չարհամարհէիր այն իմ խորհուրդը :

Կըհասկընայիր որ բոյնըս տունըս

Գետնի տակ շինել է իմ ընութիւնըս .

Ուստի գըրաուելով արմատներուն մօտ :

Լաւ գիտեմ ծառին ողջն ու հիւանդոս :

ԵՐ.

ԲԱՐԵՍԻՔՏ ԱՂՈՒԷՄ.

Գարնան օրերուն որսորդին մէկը
 Զարկաւ ըսպաննեց սիրուն սարեկը .
 Զարը խափանուէր անով, ինչ կըլլար .
 Չէ, խեղճութիւնը պակաս կըմընար .
 Սարեկն իրեք հատ մանրը ձագ ունէր,
 Որբուկ մընացին, անմայր ու անտէր .
 Իրեքն ալ՝ դեռ հաւկըթէն նոր ելած,
 Ոչ ոյժ ունին՝ ոչ փետուր,
 Փորերնին քաղցած,
 Ո՞վ տար կերակուր .

Ճիւ ճիւ ընելով կըկանչեն մարիկ .
 Ո՞ւր է մարիկը, անհ, սեւ արեւիկ :
 Այսքան խեղճութիւն տես ու գիմացիր .
 Ո՞ր քարէ սիրաւ ի դուրս չիշարժիր :

Ազուեսին մէկը բոյնին դէմ՝ քարին վրայ կըկզեցաւ,
 Ու այն տեղէն անցնող դարձող թըռչուններուն այս ըսաւ .

Քուրեր աղբարներ, հոգինիդ սիրէք,
 Դա ձագուկները անտէր մի ձըգէք .
 Ի՞նչ կըլլայ, մէյմէկ հատիկ ու հընաիկ
 Բերէք խեղճերուն դըրէք բերանիկ .
 Թող մէկմէկ յարդի խոտի կըտորիկ
 Ամէն մէկերնիդ կըրէ այդ բունիկ .
 Ահա երեք ձագ մահէ կազատէք .
 Ի՞նչ մեծ վարձք է այս՝ դուք ալ լաւ գիտէք :

Կըկու քուրիկ, ինձի նայէ, դուն արգէն գոյնըդ կըփոխես .
 Ի՞նչ զեն ունի, թող մէկ մէկ քիչ փետուրներէդ փըրցընեն .
 Անսնցմով դուն նոցա տակը փափուկ փըռոց կըշինես .
 Լաւ չէ՞ քան թէ քամիները ասդիս անդին ցանցընեն :

Դուն Արտուտիկ ,

Քան թէ օգուն վերելիկ

Կըլտր կըլտր

Ման դաս պարես թաւալդըլտր ,

Լաւ չէ՞ երթաս սարեր ձորեր ,

Որբուկներուն բերես սրգեր :

Հապա դուն Տաարակ , ի՞նչ պարապ կենաս .

Ձագերըդ մեծցան՝ եղան չափահաս .

Քեզ այսուհետեւ նոքա կարօտ չեն .

Թող իրենց գըլխուն ճարն իրենք աեսնեն :

Ի՞նչ լաւ կընէիր՝

Բունէդ ելլէիր ,

Այն որբուկներուն

Մօր տեղ լինէիր .

Իսկ դուն Ծիծեռնիկ

Ճամճեր բըռնէիր ,

Ու մէկիկ մէկիկ

Սոցա բերէիր :

Քեզ ալ ի՞նչ ըսեմ, սիրուն Սոխակիկ .

Երբ այդ խեղճերուն աչքը քուն կոխէ ,

Ու թեթեւ քամին ծառն ու բոյնն օրէ ,

Անուշիկ ձայնովդ ըսէիր նաննիկ ,

Այս խընամքներով, հաւտացէք ինձի ,

Նոցա կըսկիծը կըմոռցընէիք .

Նայեցէք ինչ կըսեմ՝ ձեզի .

Բոլոր կենդանեաց յայտնի կընէիք

Թէ անտառիս մէջ կան փափուկ սըրտեր

Որ երբ որ ուզեն . . . — Խօսքը բերանն էր ,

Խեղճ ձագերը իրեքն ալ

Չըկըրնալով հանդարտ կենալ ,

Գըլորեցան վար ընկան

Ազուխտուկին առջեւը .

Ի՞նչ կըլինի մէկն որ չունի տէր տիրական ,

Մէկգիւն ալ երբ տանջէ քաղցն ու ծարաւը :

Ի՞նչ ըրաւ արգեօք մեր ազուխտուկ սանամարը .

Ի՞նչ պիտի ընէր , իրեքն ալ շուտ մ' առաւ կերաւ .

Ո՞ւր մընացին ուրիշներուն տըւած երկայն քարոզները . —

Ետքը բերելու ատեն չունեցաւ :

Ո՛վ կարգացող , մի զարմանար .

Ճըշմարտապէս բարեօիրտը այլոց երկայն խըրատ չիտար ,

Ինքն ըզբարին կըկատարէ լըռիկ մընջիկ որչափ կըրնայ .

Իսկ ով այլոց ականջներուն չոր խըբատներ կըտըզըզայ ,

Անշուշտ փորու ցաւ մը ունի ,

Կուզէ ձեռքը բան մի ընկնի :

Ամէն մարդ ալ այսպէս է .

Խօսքին նայիս՝ բարեսիրտ , գործովը իսկ ազուէս է :

ԵՔ.

ՄԱՆՈՒԿ ԵՒ ՕՋ.

Տրդուն մէկը օձ մը բրունեց,
 Օձաձուկ կարծէր, խաբուեցաւ.
 Վախէն սըրաին գողը բրունեց,
 Երեսին գոյնը պատ դարձաւ:
 Օձը նայեցաւ նայեցաւ արդուն,
 «Ծօ, սւմ հետ ըսաւ՝ կուզես խաղալ դուն.
 Թէ չըխելօքնաս գէթ այսուհետեւ,
 Գիանաս՝ չես խալտիր միշտ այսպէս թեթեւ.
 Այս անգամ՝ քեզի կընե՛րէ Աստուած,
 Բայց ուրիշ ատեն աչքըդ աղէկ բաց.
 Կատակներ ընել թէ կուզես՝ ըրէ,
 Միայն տես առաջ՝ դիմացինդ սով է »:

Կ.

Ս. Ռ. ՈՒՍ. Կ.

Հովուին մէկը առուակին քովը նըստած
Տըրտում՝ արխուր երգով կընէր ողբ ու լաց .
Խեղճը գառնուկ մ' ունէր փոքրիկ՝ շատ սիրուն ,
Որ զոհ եղած էր նոր գետին ջրերուն :
Առուակը՝ Հովուին ձայնէն դուր շարժեցաւ ,
Բարկացաւ այն գետին դէմ , այսպէս ըսաւ .

« Ո՛վ անգուր զեա , ի՞նչ անկուշտ ես .

Թող քու յատակդ ալ իմին պէս

Մաքուր յըստակ պայծառ ըլլար ,

Ի՞նչ կըլլար .

Թող ամէնքն ալ տեսնէին

Որ քու ցեխոտ յատակըդ

Ինչէր թաղուած կըզըտուին ,

Ինչէր կորած են գողըդ .

Ես քու տեղըդ ըլլայի ,

Հաւտա ամօթուս գետին կանցնէի :

Մեզք որ բաղդը ինձի այգքան ջուր չէ տըներ .

Թէ չէ՛ սրքան ես լաւութիւն չէի ըներ .

Ինձմէ հաւու մը փետուրին ալ մէկ վընաս չէր հասներ ,

Եւ ջուրս այնպէս ըզգուշու թեամբ , հանգարտութեամբ կըվազէր

Թէ խեղճ տընակին պատերուն քովէն

Եւ թէ ամէն մէկ ցած թուփին տակէն ,

Որ ափունքն ինձի միշտ օրհնէնք տային ,

Չորերն ու դաշտեր ինձմով ցընծային .

Իսկ ես անոնցմէ ոչ թէ ծառ ծաղիկ,

Այլ չըխըլէի եւ ոչ տերեւիկ :

Մէկ խօսքով, բոլոր ճամբաս աղէկութիւն ընելով
Մէկու մը մէկ փորձանք մը եւ կամ վրնաս չընելով,
Իմ ջըրերըս՝ մինչեւ ծովը հասնէին՝

Արծըթի պէս յըստակ մաքուր կըլլային :

Առուակին ըսածն այս էր,

Միտքն ալ իրաւ այսպէս էր .

Բայց ինչ եղաւ . —

Վըրան շաբաթ մը չանցաւ,

Քովի լեռը մութ ամպով մը ծածկըւեցաւ .

Տեղատարափ մը կոխեց, մեր առուակը գետ դարձաւ .
Բայց ափսոս, ուր մընաց այն առուակին հեզութիւնը,
Ուր գընաց նորա յըստակ արծաթափայլ մաքրութիւնը .
Կըգուար, կըմըռնչէր, մեծ փըրփուրներ կըթաւալէր,
Կըբըշէր ու կըսանէր բազմադարեան խոշոր ծառեր,
Եւ անոնց կոտորտելուն ճարճամուկնքն ու շառաչներ
Մինչեւ հեռաւոր տեղուանք կըլըսուէր .

Եւ նոյն իսկ այն հովիւը՝ ում համար առուակը նոր
Այնքան ճոխ քարոզներով եղեր էր բողբոջաւոր,
Իւր բոլոր ոչխարներովն առուակին մէջ խղզբւեցաւ,
Իսկ նորա խեղճ տընակին հետքը անգամ կորսըւեցաւ :
Ասոր նըման առուակներ սրբան ունիմք մեք, գիտես .
Ինչպէս հանգարա կերեւան, հեզ ու խոնարհ՝ եղի պէս .

Բայց հարցուր թէ ինչէն է . —

Ջըրերնին քիչ է՝ ան է :

ԿԱ.

Ս. Ս Պ Ե Տ.

Մէկը կար՝ մէկը չըկար,
Թեթեւօլիկ ասպետ մը կար.

Մըտածեց

Որ մեծամեծ

Դիպուածներ

Ու փորձանքներ

Գան անցնին իրեն դըլխէն

Ու քաջութիւնն յայտնի ընեն.

Արի ելլեմք երթամք ըստ պատերազմի ասպարէզ,
Կախարգներու ցուցանքներու ճեար ջրնջեմք աշխարհէս.
Զէնք ու զըրահ սարքեց հազաւ ըսպառազէն քաջի պէս,
Հրաման տըլաւ որ ձին բերեն կանգնեցընեն դուռն ի տես.
Բայց դեռ վըրան չըհեծած,
Ու սանձը ձեռքը չառած,

Մխտըր դըրաւ որ առաջ ձիուս մէկ ճառ մը խօսիմ.
«Մըտիկ ըրէ ինչ կըսեմ, սվ իմ ձիդ հաւատարիմ.
Սարեր ցորեր անցնելով, աչքըդ մինչեւ սուր կըտրէ
Պէտք է երթաս աներկիւղ, — ասպետական պատուէր է, —
Մինչեւ շիտակ հասցընես զիս փառաց վեհ տաճարը.
Իսկ երբոր ես նըլաճեմ իմ թըշնամեաց ճամբարը,
Երկու երեք տէրութեանց յաղթէ այս իմ բազուկը,
Եւ ինձի հարս որ բերեմ Չինու կայսեր աղջիկը,
Գու աշխատանքդ ալ, սվ քաջ, ես չեմ մոռնար այն ատեն,
Փառքէս բաժին կըհանեմ, թող ամէնքն ալ վըկայեն.

Քեզի համար ախու մը շինել կուտամ փառաւոր,
 Ի՞նչպէս ախու, — պերճ պալատ, եւ դուն մէջը թագաւոր.
 Ամառն ալ քեզ արծեւու գաշտեր կուտամ ահագին.
 Մինչդեռ հիմա դուն հազիւ կառնուս հօտը վարսակին,
 եւ կըխըմես քու ջուրըդ պըղտօր հստած ճահիճէն.

Իսկ այն ատեն

Գարի կըլլայ ուտելիքըդ,

Մեզրաջուրը խըմելիքըդ ։

Այս ըսաւ մեր կըտրիճը, ցատքեց հեծաւ իրեն ձին,
 Չնւ ըրաւ եւ մըտրակեց, արձակուրդ արւաւ սանձին ։

Հարցուր թէ սըր գիմեցին,

Կամ սըր թըռաւ Պեգասոսին այն թռուր. —

Ոչ ասգիս եւ ոչ անդին,

Այլ շիփշիտակ գընաց մըտաւ ախուր ։

ԿՐ.

ՇՈՒՆ, ՄՍՐԳ, ԿՍՏՈՒ ԵՒ ԲԱԶԼ:

Մէկ շուն, մէկ մարդ, մէկ կատու մը, մէկ բազէ
 Երգում ըրին անգամ մը որ մէկմէկէ
 Չըբաժնըւին յաւիտեան,
 Անկեղծ սիրով միշտ իրարու մօտ մընան:
 Չորսն ալ մէկտեղ կըկենային,
 Կարծեմ նաեւ մէկ ամանէ կուտէին,
 Իրարու խօսք էին տըլած
 Որ ամէն բան հասարակաց
 Ըլլայ չորսին մէջերը,
 Ուրախութիւն, տըրտմութիւն, ատելութիւնն ու սէրը.
 Միշտ իրարու կըռնակ կենան,
 Միշտ իրարու օգնական,
 Նաեւ, թէ որ պէտք ըլլայ,
 Մեռնին իրարու վըրայ:
 Ի՛նչպէս եղաւ՝ սոքա չորսը միասին
 Օր մը որսի գընացին,
 Տընէն քաղքէն հեռացան,
 Յոգնած դագրած՝ ջըրի մը քով հանգչեցան.
 Ո՛րը պառկըման՝ սրը նըստըման
 Չորսն ալ քուն եղան:
 Մէյ մ՝ ալ տեսնես անտառէն
 Արջուն մէկը մըրմուռէն
 Յարձակեցաւ ընկաւ յանկարծ վըրանին:
 Այն սոսկալի վըտանդին

Բաղէն թըռաւ՝ ելաւ վեր,
 Կատուն անտառ՝ ծառէն վեր:
 Իսկ մարդն ըսես՝ հոգին կուտար ու կառնէր.
 Յոյսը կեանքէն կըտրեր էր:
 Բայց աես ինչ ըրաւ խօսքի տէր շունը,
 Տես հաւատարմին մեծ քաջութիւնը. —
 Սիրտ ըրաւ՝ ելաւ արջուն գիմացը,
 Փակաւ հաստ վըզին, ըրաւ կըրցածը.
 Խածխըճեց արջուն չորս գին անխընայ,
 Վըրան գլուխն ըրաւ գէշ արիւնլըւայ:
 Իսկ արջը ցաւէն՝ կատղած գոռալով,
 Շունը կըտրորէր կարշնեղ թաթերով,
 Մինչեւ որ ընկաւ ուժէն քաջ շունը,
 Ուժին հետ փըչեց եւ յետին շունչը:
 Հիմա հարցուր թէ հապա մարդն ինչ ըրաւ. —
 Ամօթ որ քիչ են այն մարդիկ, ամօթ, իրաւ,
 Որ շան մը պէս հաւատարիմ,
 Շան չափ ըլլան մըտերիմ:
 Մինչգեռ կըռուոյ մէջ էին արջն ու շունը,
 Մարդը հրացանն առաւ՝ փախաւ իր տունը:
 Բերնով գիւրին է միշտ սէրն ու շողմանք.
 Լաւ բարեկամը նեղութեան մէջ ճանչնանք.
 Բայց ճշմարիտ բարեկամներ սըր գըտնանք:
 Եւ ինչ զարմանք.
 Ես այնպիսի բարեկամներ
 Շատ եմ տեսեր
 Որ առակիտ մէջի մարդուն նըմանակ
 Ոչ թէ միայն թողուն իւրեանց բարերար

Իրենց համար կեանքը դըրած ժամանակ,
Այլ եւ ամէն տեղ բամբասեն չարաչար:

ԿԳ.

Մ Ե Ղ Ո Ւ Ե Ի Ճ Ա Ն Ճ Ք .

Երկու ճանճ իրարու հետ խօսք դըրին
Որ երթան օտար տեղեր պըտըտին .

Մեղուին ալ հրամցուցին

Որ նա ալ գայ հետերնին .

Արդէն այս այն թուլթակներէն էին լըսեր
Հեռաւոր երկիրներու վըրայ մեծ մեծ գովեստներ .

Այն թողունք, իրենք ալ սաստիկ գանգատ

Ունէին իրենց հայրենի երկրէն .

« Ամէնքն ըզմեզ, կըսէին, թէ հարուստը թէ աղքատ
Միշտ անգագար կըքըշեն ու կըվարեն

Տըներէն .

Դիմացուելու բան չէ մեր՝ մարդկանց ձեռքէն քաշածը .
Եւ տես սրբան անճոռնի բան է նոցա ըրածը .

Անուշ անուշ բաներով կըզարդարեն սեղաններ :

Ու մեր անոնց մօտեցածն անգամ բընաւ չեն ուզեր .

Ձեն ամըչնար, կառնուն շիշէ ամաններ

Եւ կըծածկեն անոյշներն ու պըտուղներ :

Վայ է մեզի նաեւ աղքատ արները,

Հոն ալ պատիթ՝ մամուկներուն ճանկերը :

— Երթաք բարով, ձեզի բարի ճանապարհ,

Պատասխանեց մեղուն . հապա ինձ համար

Ի՛մ հայրենիքս աղէկ է ,

Ի՛նձի ամէն տեղ մէկ է .

Մեղրիս մոմիս պատճառաւ ամէնքն ինձ պատիւ կուտան ,
Թէ գեղացին եւ թէ իշխան .

Իսկ գուք սուր կուզէք գընացէք եղբարք ,

Ամէն տեղ նոյնպէս անհանգիստ կըլլաք .

Վասըն զի օգուտ չունիք գուք մէկուն ,

Մէկն ալ ձեզ չիտար սէր եւ յարգութիւն .

Միայն մամուկներն այնտեղ ալ շատ են ,

Ձեր արիւնն անոնք հոն ալ կըծըծեն» :

Ով որ հայրենեաց օգտին կաշխատի ,

Անկից նա գիւրաւ սիրով չըզատուիր .

Իսկ ով հայրենեացն օգուտ մը չունի ,

Կըցանկայ երթալ հեռաւոր երկիր .

Բայց որովհետեւ տեղացի ալ չէ ,

Գուցէ նախատինք այնքան չըքաշէ ,

Եւ կեանքն անօգուտ իրեն եւ ազգի

Մէկուն մէկալին չըզարնէ աչքի :

ԿԳ.

ՓՂԻՆ ԶՕՐԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Ի՞նչ ընեմ ես այն անունը, ի՞նչ ընեմ ես այն ոյժը
 Որով երբեմն կը պարծի ապուշը.
 Բարեսիրտ է եւ բազմագութ,
 Բայց ինձ անկից ի՞նչ օգուտ:

Անտառի կենդանիներն ատենով
 Համագումար ժողովով
 Շատ փրնտուեցին փրնտուեցին
 Իրենց գըլուխ զօրավար փիղն ընտրեցին:
 Փիղ ըսածիդ խելօքութեանը խօսք չըկայ.
 Բայց աշխարհիս երեսը առանց պահտութեան ի՞նչ կայ.
 Մեր զօրավարը բընութեամբ էր հաստաբետ,
 Բայց եւ կարգէ դուրս միամիտ, թէ եւ համեստ.
 Այնչափ շատ էր նորա սըրտին լաւութիւնը
 Որ չէր ուզեր երբէք մըտնել նաեւ ճանճի մը արիւնը:
 Օր եղաւ

Ոչխարներէն աղերսագիր մը եկաւ.
 «Աման աղա կըսէին, աման գայլերուն ձեռքէն.
 Բոլորովին մեր կաշին կըսըկըրդեն կըհաննեն: —
 Այ անըզամ գայլեր, կանչեց մեծաւորը զայրագին.
 Զեզի ո՞վ հրաման տըւաւ որ այգւլիսի ահագին
 Զըրկանք ընէք ոչխարներուն կեղեքէք»: —
 Գայլերն ի՞նչ ըտեն աղէկ: —
 «Աղա, մենք քու հոգուդ մատաղ դուն չէիր
 Որ քու բերնովդ այս հրամանը հանեցիր

Որ ատրքի տեղ մեզի ձրմեռուան համար
Մէկ մէկ մորթի վըճարէ ամէն ոչխար .

Հիմա ելեր կըմայեն ու կըվայեն .

Ոչխար չեն մի . յիմար են :

Թէ որ ամէն մէկն իրարմէ

Մէկ մէկ մորթի միայն հանէ ,

Միթէ անով իրենց բան մը կըպակսի » :

— Ատանկ է մի .

Տէ լսւ է լաւ .

Բայց աչքերնիդ բացէք ըսաւ .

Ես անիրաւ բան չեմ ուզեր հա , հասկըցա՞ք .

Մէկ մէկ մորթի հէլալ ըլլայ առնուլ կըրնաք :

Բայց եւ հարամ ըլլայ անկից աւելին .

Վայ թէ կըպչի մէկը անոնց մէկ թեւին » :

կե.

ՆԱԽՈՐԿ ԵՒ ԾՈՎ.

Օր մը ծովուն մէկ փրփրադէզ ալիքով
Նաւորդին մէկը ծովեզրը նետուեցաւ.

Յողնած դագրած՝ էրած սըրտով

Խորունկ քունի մէջ մըտաւ.

Յետոյ երբոր արթընցաւ,

Ծովն անիծել ըսկըսաւ.

«Այ անիրաւ ծով կըսէր, քուկդ է յանցանքը բոլոր.

Դուն քու խարդախ հանդարտութեամբդ ամէն օր

Մեզ կըխաբես ու դէպ ի քեզ կըքաշես,

Մինչեւ որ խոր անդունդները կըքըշես» :

Մըտաւ ծովը Ամփիտրիտեայ կերպարանք,

Երեւցաւ այն նաւորդին,

«Ինչո՞ւ ըսաւ՝ զուր ինձ կընես մեղադրանք.

Իմ ջրբերուս վրայ նաւելը ահ վրտանդ չէ բընաւին.

Բայց թէ երբեմն ալիքները կըկատողին,

Անոր պատճառ եւողոսի օրդիքն են

Որ իմ ջրբերս սօք կըհանեն

Եւ զիս անհանգիստ կընեն :

Եթէ ինձ չես հաւատար, ահա քեզ փորձը վըկայ.

Երբոր հովերը քուն լինին, դուն նաւ մը հանէ ճամբայ,

Մէկէն ի մէկ կըտեսնես

Որ ես ալ անշարժ եմ ցամաքին պէս» :

Ես ալ ինչ կըսեմ դիտես.

Այդ պատասխանը դէշ չէ,

Բայց երբ քամի հով չըլլայ,

Առագաստով նաւերուն ճամբորդութեան ճար չըկայ :

ԿԶ.

Ե Ր Կ Ո Ի Շ Ո Ի Ն .

Ազգարի շուն մը կար Պարսպոս անունով,
Իւր տիրոջը հաւատարիմ՝ ու սրբատա .

Սա մէկ օր մը փողոցներէն անցնելով,

Իւր հին ճանչևոր

Գրուուզ ազևոր

Ժուժուն տեսաւ՝ պրզտի քոթոտ ,

Որ փուխ կակուզ բարձի վրբայ կրկուզ ըրեր

Պատուհանէն դէպ ի փողոցը կընայէր :

Պարպոս իւր մէկ ազգականը տեսածի պէս ,

Իսկոյն կեցաւ , ալելըկիլ ըսկըսաւ ,

Վընկվընկալով

Պոչը շուտ շուտ խաղցընելով

Վեր վեր ընկաւ ,

« Բարեւ բարեւ ժուժիկ , ըսաւ ,

Ընտո՞ր ես դուն ազըարիկըս , ինչ կընես

Բանի որ այդ ազաներուն քովիկն ես .

Միտքըդ կուգայ ժուժիկ , ինչքան տանով

Բաղցած ծարաւ քաշ եկեր եմք միատեղ .

Հիմա ինչպէս կապրիս այդ տեղ » :

Պատասխանեց ժուժուն մէկէն

Ձայնն ու վիզը կտաըրտելէն .

« Բաղցիս վրբայ ինչ գանգատիմ .

Տէր մը ունիմ

Որ ինձ համար հոգին անգամ

Ձիխընայեր , բարեկամ .

Հանգիստ ուրախ կեանք կանցընեմ՝
 'ոճաթ ոսկի ամանով ջուր կըխրմեմ՝
 Տիրոջըս հետ միշտ կըխաղամ,
 Քրժին կուտամ,
 Ու երբ յողնիմ,
 Ազնիւ ազնիւ կապերաներու
 Եւ փետրալից բազմոցներու
 Վըրայ կընկնիմ,
 Կերկըննամ կըթաւալիմ:
 Հապա գուն ինչպէս կապրիս:
 — Ե՞ս մի, ըսաւ Պարոյտը. ես, վնայ կըրիս,
 Պոչքս կախած՝ վիզըս ճուկ
 Նոյնպէս կապրիմ հիմաճուկ
 Ինչպէս գիտես որ կապրէի ատենով.
 Խիստ շատ ու շատ անգամ, իրաւ,
 Քաղցած ծարաւ,
 Տաքի ցուրտի համբերելով,
 Բակին պատին ներքեւը
 Կուտեմ արեւն ու անձրեւը.
 Եւ թէ յանկարծ ատենէ գուրս մը հաջեմ,
 Ծեծ ալ կուտեմ:
 Բայց գուն ժուժիկ՝ այդ բաղդին ինչպէս հասար,
 Դուն որ այդքան փոքր ես մարմնով ու արկար,
 Մինչ ես ի զուր այսպէս կըտար կըտոր կըլլամ
 Որ աէրերուս աչքը մըսնամ.
 Դուն ինչ բանի կըճառայես»:

— Ծառայութիւն,
 Հարցուց ժուժուն
 Ծաղրելու պէս.

Ծառայութիւն ինչո՞ւ ընեմ՝

Ես ետեւի տտախկներովըս կը քալեմ՝ :

Ո՞րքան մարդիկ միայն ասով բաղդաւոր են

Որ ետեւի տտախկներով լաւ կը քալեն :

Կէ.

Ս. Ռ. Ի. Ի. Ծ. Ե. Ի. Գ. Ա. Յ. Լ.,

Առիւծն իրեն համար առտուն նախաճաշիկ

Պատրաստեր էր օր մը դառնուկ մ' անուշիկ .

Ի՞նչ կըսես որ այն միջոցին շքնիկը

Արքայական բազմականին քովիկը

Մինչ ման կուգար՝ պոչն անգագար շարժելէն ,

Կըտորիկ մը խըլեց առաւ Առիւծին սուր ճանկերէն :

Առիւծ արքայն ձայն չըհանեց ,

Վեհանձնութեամբ համբերեց ,

Անոր համար որ շքնիկն էր տակաւին

Փոքրիկ լսկոտ , ու խելք չունէր բընաւին :

Այն որ տեսաւ գայլն անդիէն ,

Տես թէ ինչ բան անցուց մըտքէն .

Սնւտ է եղեր խօսքն որ կըսեն ,

Ըսաւ գայլը ինքնիրեն ,

Թէ Առիւծը շատ զօրեղ է ,

Երբ այդքան հեզ համբերող է :

Եւ ինքն ալ թաթը երկընցուց Գառնուկին .

Բայց ինչ ձիւն էր որ բերաւ նա իւր գըլխին . —

Ինք կերակուր եղաւ իսկոյն Առիւծին :

Իսկ Առիւծը ժինչդեռ գայլը կը պատուէր,
Մէկ կողմէն ալ մըրմըռաւով այս կըսէր .

« Բեզի պէտք էր մի ,

Խեղճ տըրմելի ,

Շընկին նայելով

Դընել ի մըտի

Թէ նաեւ քեզի

Ես ներեմ՝ պիտի :

Նա պըզտիկ է՝ խելքը պակաս ,

Դու լակոս չես , այլ չափահաս » :

ԿԸ.

ԺՈՂՈՎ, ԿԵՆԴԱՆԵԱՅ.

Ի՛նչ կարգ կանոն ուզես գիր ,

Բայց այս ալ աղէկ գիտցիր .

Որ եթէ կարգն ու օրէնքը

Անխըղճմըտանք մարդկանց ձեռք են ,

Ամէն ատեն ու ամէնքը

Ո՛ր գին ուզեն կը գարձընեն :

Գայլն առիւծին տըւեր է օր մը խընդիր

Որ ինքն ըլլայ ոչխարներուն մեծ գըզիր .

Այս բանիս համար

Գայլին սանամար

Աղուխուկն ալ մէջ կը մըտնէ ,

Եւ Առիւծուհւոյն աղաչանք կընէ :

Բայց մէկ մը որ գայլերուն անունը գէշ ելած էր :
 Մէկ մ' ալ՝ Առիւծը երեսպաշտ է ըսածնին չէր ուզուէր :
 Աւտի հրաման ելաւ բոլոր կենդանեաց
 Որ ընդհանուր ժողովի գան առւօտանց .

Հոն հարցրի ասոր անոր

Թէ ինչ գիտեն գայլուն վերայ աղէկ կամ գէշ՝ հին ու նոր :
 Կատարուեցաւ հրամանը : հաւաքուեցան կենդանիք,
 Ամէնքն ըսին ըստ կարգի իրենց գատումն ու կարծիք .

Բայց գայլուն գէմ ամենեւին խօսք չեղաւ .

Առօք փառօք նա գոմպետ գրբուեցաւ :

Իսկ ոչխարներն արգեօք ասոր ինչ ըսին .

Ժողովին մէջ հարկաւ նոքա ալ կային . —

Բանն ալ այս է . ոչխարները մոռցեր էին ,

Մինչդեռ առաջ պէտք էր անոնց հարցրնէին :

ԿԹ.

Գ Ա Ռ Ն Ո Ի Կ.

Քանի քանի անգամ՝ ականջս է հասեր

Մէկուն մէկալին բերնէն՝

Թէ սհ, խիտտ խստեղիքս էր,

Ինչ որ կուզեն թող ըսեն.

Իմ սըրտիկըս մաքուր է:

Բայց այնպէս չէ.

Ձգուշուժիւն ալ հարկաւոր է

Թէ որ մարդկանց մէջ աղբըւիլ կուզես,

Եւ բարի անուն քեզի ժառանգես:

Պարկեշտասուն օրիորդներ, խօսքըս ձեզի է, գիտէք.

Ձեզի համար բարի անունն ամէն տեսքէ վեր գըրէք.

Անուն բարի եւ գեղեցիկ

Փափուկ է քանց գարնան ծաղիկ:

Ձեզմէ շատին մաքուր է սիրան ու միտքը,

Բայց մէկ փոքրիկ խօսքը կամ ծուռ նայուածքը

Պատճառ կըլլայ որ ձեր վըրայ գէշ խօսի՞ր.

Անող վընաս կըրնայ գալ ձեր անունին: —

Էյ ինչ ընեմք. փակենք աչքերս, չընայինք.

Մէկմէկու հետ ալ չըխօսինք չըժըպտինք: —

Խօսքըս այն չէ, սիրուհիք.

Սյլ պէտք է միշտ այնպէս շարժիք

Որ չարկամի բերան չընկնիք:

Սիրուն Աննիկ,

Ես քեզի ու քու ընկերացըդ համար

Փոքրիկ առակ մը գըրեցի օգտակար

Լաւ սերտէ զայն բերնուց քանի որ փոքր ես .
Թէ ոչ հիմա, օգուան յետոյ կըտեսնես .

Դիր այդ խումածիկըդ քիչ մը մէկ դին ,
Տես ինչ փորձանք էր՝ եկաւ գառնուկին .

Առակս երկայն չէ, կարճ է,

Մըտիկ ընելը կարժէ :

Գառնուկին մէկը՝ օր մը՝ չեմ գիտեր

Խելքին ինչ տեսակ քամի էր փրչեր ,

Առաւ իր վըրայ գայլու մը մորթին ,

Գընաց որ քալէ պարտէզն ու այգին .

Շըներն որ զինքը տեսան անդիէն ,

Կարծեցին թէ գայլ եկաւ անտառէն .

Գոռում գոչումով վըրան վազեցին ,

Ոտքերէն խածին ու զարկին գետին .

Իրչ մընաց որ պատառ պատառ ընէին :

Աղէկ որ ճանչցան զինքը հովիւներ ,

Հասան արտորնօք՝ ձեռքերնին բիրեր ,

Ու խեղճ գառնուկը պըրծուցին մէկէն

Կառլած շըներուն սուր ակռաներէն .

Իսկ նա քաշ քաշ լեղապատառ

Իրեն գոմը ճորսով ընկաւ .

Հոն վատեցաւ լըղարեցաւ ,

Բոլոր կեանքին մէջը մընաց խեղճ ցաւազար :

Արդ գոն ըսէ . թէ որ գառնուկն ըլլար խելօք ,

Գայլու մորթին մըտքէն անգամ կանցնէր արգեօք :

4.

ԳԵՂԱՅԻՆ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍ.

« Հողիդ սիրես, սանամար,
 Ի՞նչ համ կառնես՝ չեմ հասկընար
 Մէկուն մէկալին տընէն
 Հաւեր ձագեր գողնալէն »
 Ըսաւ օր մը գեղացին
 Իւր ծանօթ մէկ աղուէսին .
 « Հաւատա որ կըմեղքընամ ես քեզի .
 Տես ի՞նչ կըսեմ,՝ մըտիկ ըրէ գուն ինձի .
 Սըտեղս երկուքս եմք ահա,
 Տեսնող լըսող մը չըկայ .
 Սա քու արհեստէդ քեզի չեմ գիտեր
 Ի՞նչ շահ որ այդքան ատոր ես կապուեր .
 Շատ մեծ մեղք ու ամօթ բան է գողութիւնը,
 Բայց կըսեն թէ ունիս դուն այդ պակասութիւնը .
 Այն թողունք .
 Դուն տուր խօսքիս իրաւունք .
 Ձեռ վախնար թէ օր մը չէ նէ մէկ օր մը
 Կերակուրի համար, — այն ալ մէկ փոր մը —
 Հաւնօցին մէջ կընայ փըռուիլ մեռելը .
 Կարժէն հաւերն այն մեծ վախը քաշելըդ,
 Այն սոսկալի վըտանդը .
 Այդ ի՞նչ կեանք է քու կեանքըդ :
 Աղուէսը նախ խորունկ խորունկ հառաչեց
 Ու դարձաւ պատասխանեց .

«Շիտակն ըսեմ՝ ես ալ կեանքէս ձանձրացեր եմ, բարեկամ.

Հաւատա որ կերածս անդամ

Ինձի համար ոչ հոտ ունի եւ ոչ համ.

Հաւու միտն ալ ինձի հարաւ է հարաւ:

Ա՛խ գիտնայիր դուն իմ սըրտիս մաքրութիւնը.

Բայց ինչ ընեմ, չունիմութիւնը տեսա՞ր.

Հապա զաւկի բազմութիւնը.

Ա՛խ սանահար,

Ատեն ատեն ալ գիտես

Ի՞նչ բաներ կանցնին մըտքէս.

Իրաւ որ գողութենէն իմ ալ սուրբս կըսասանի,

Բայց եւ կըսեմ թէ աշխարհիս մէջ սրբան մարդ եւ կենդանի

Գողութեամբ է որ կապրի.

Ասով միտքըս նորէն գառնայ կըպըզոտորի »:

Գեղացին դարձաւ,

«Գիտես ինչ ըսաւ.

Թէ որ այդ ըսածներըդ յըստակ ուղիղ սըրտով են,

Արի ես քեզ ազատեմ այդ չար մեղքէն փորձանքէն.

Քեզ այնպիսի գործ մը գըտնեմ մեր քովը,

Որ դուն ճարես հացդ երեսիդ ջըրովը.

Եկուր եղիր մեր հաւնոցին պահապան,

Որ հաւերը աղուէսէն վախ չունենան.

Աղուէսներուն հընարքները աղուէսէն լաւ ո՞վ գիտէ.

Անոր համար այդ բանն ինձ ալ քեզ ալ անշուշտ օգուտ է.

Եկուր կեցիր քովիկըս խելօք խելօք ու անմեղ,

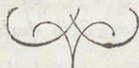
Հաւատա որ կեանքըդ կըլլայ եղ ու մեղր »:

Ծախսը եղաւ լըմընցաւ,

Աղուէսը պահպանութեան պաշտօնն իսկոյն ձեռք առաւ.

Գեղացւոյն քով աղուէսուն կեանքն իրաւ կեանք էր .
 Գեղացին ալ լաւ ունեւոր . աղուիսուն ինչ կը պակսէր :
 Քիչ առեհէն գիրացաւ ,
 Քանի գընաց տըկուեցաւ .
 Բայց ինչ շահ որ բընութիւնը չը փոխուեցաւ .
 Ձըգողցած կը տօրը համ չուեցաւ :
 Վերջապէս մեր սանամարը
 Պաշտօնն ինչպէս կատարեց . —
 Մութ ու խաւար գիշեր մը
 Սանահարին հաւնոցին բոլոր հաւերը խըղդեց :

Ով որ ունի խըղճմըտանք՝ երեսի ջուր ու ամօթ ,
 Թէեւ լինի չըքաւոր , օրուան հացին ալ կարօտ ,
 Այնպիսին ոչ գողութիւն կընէ եւ ոչ չարութիւն .
 Բայց գընա տուր դուն գող մարդուն
 Մէկ չէ՛ քանի հարիւր հազար ,
 Նա իրեն գողութենէն ամենեւին ետ չի կենար :

ՀԱ.

ՄՈՒԿ ԵՒ ՄՈՒԿԻԿ.

Օր մը վազեց մուկիկը
 Դըրացի մուկին ծակը,
 «Գիտես ի՞նչ կայ՝ խընամի,
 Ասաց անոր հեւալէն.
 Կըսեն թէ մեր թըշնամի
 Մեծ կատուն, ալեւալէն,
 Առիւծին ընկեր է ճանկ.
 Հէլէ փնռք որ խալտեցանք»:
 Մուկն անոր ի՞նչ պատասխան

Տայ աղէկ. — լըսելու բան. — հաքա հերիք է հերիք.

Մինչեւ երբ պիտոր խաբուիք.
 Թէ բաներն այնտեղ հասնին
 Որ նոքա ճանկ ճանկի գան,
 Գիտնաս որ այն առիւծին
 Բանը բուրդ է, խընամի ճան.
 Կատուին հախէն ո՞վ կուգայ.
 Կատուէն ուժով գազան կնայ:

Ես շատ անգամ եմ տեսեր,
 Դուք ի՞նչ կըսէք՝ չեմ գիտեր.
 Վախկոտ մարդը երբոր մէկէ մը վախնայ,
 Կարծէ թէ բոլոր աշխարհք անոր վըրայ
 Իրեն աչքովը կընայի.
 Տեսնը առակս սըր կընայի:

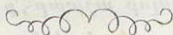

ՀԲ.

ՀՈՎԻԻ ԵՒ ՄՈԾԱԿ .

Հովուին մէկը՝ յոյսը գրբած շրներուն,
 Շուքին մէջը հանգիստ անուշ քուն կըլլար .
 Օձ մը պառկած էր թըփոց մէջ գալարուն,
 Տեսաւ հեռուանց, սողաց եկաւ ծածկաբար,
 Թոյնը բերնին մէջ լըցեր,
 Քիչ մընաց որ խայթէր խածնէր մեռցընէր :
 Մոծակը այն որ տեսաւ,
 Խըղճաց վըրան, թըռաւ հասաւ,
 Բոլոր ուժովը կըճեց,
 Քունէն հովիւը հանեց :
 Հովիւն ելաւ՝ օձը սպաննեց,
 Բայց եւ անկից առաջ կէս քուն
 Կէս արթուն,
 Խեղճ մոծակին ալ զարկաւ տըրորեց :

Ասոր նըման օրինակ սրբան ունիմք մեր մէջը .
 Վայ թէ ուղէ տըկարը բանալ մեծի մը աչքը
 Որ տեսնէ չարն ու բարին .
 Նորա գըլխուն ալ այն կուգայ
 Ինչ որ եղաւ մոծակին :

ՀԳ.

ՄՍ.Հ ԿԵՆԴՍՆԵՍ.Յ

Երկնից պատիժ պատուհաս, բնութեան ահեղ արհաւիրք
 Ժանտամազը ջարդ կընէր անտառներուն ներսերը .
 Մեծ տագնապի մէջ էին բոլոր գազանք՝ կենդանիք,
 Կռնըկի վրայ բաց էին խոր անգունգին դըռները .
 Կարշաւէր մահն ահագին՝ սարեր ձորեր ու գաշտեր,
 Առջեւն ելած կենդանիք խոտի նըման կըհընձէր :
 Ո՛ր գազանն ալ որ ողջ էր՝ մահն ի դընչին կըտեսնար,
 Համարեա թէ կէս մեռած՝ տըրտում տըխուր ժուռ կուգար :
 Կարծես թէ ալ խեղճերը այն գազանները չէին .
 Գայլը ոչխար չէր խըղգեր, գառնուկի պէս հեզուկ էր,
 Աղուէսը հաշտ հաւուց հետ, ծոմով պաքով կըճըգնէր,
 Եւ հաւերուն՝ բան ուտելն ալ չէր անցներ մըտքերէն .
 Մինչեւ աղու աղանին զատուեցաւ իւր ընկերէն :
 Վերցըլած էր ամենուն սըրտէն սէրն ու փայփայանք .
 Իսկ առանց քաղցր սիրոյ կեանքը մահ չէ քան թէ կեանք :
 Այն սոսկալի խեղճութեան մէջ առիւծն ամէն գազանները
 Կանչեց որ գան խորհուրդի, տեսնեն թէ կնյ մէկ ճարը :
 Ելան եկան տոաիկ տոաիկ, ճորով շունչերն էր վըրան,
 Ժողվրտեցան, լըռիկ մընջիկ առիւծին մօտ սըբլեցան,
 Աչքերնին կէս բաց կէս փակ, ախանջներնին շըտկեցին .
 Առիւծն ըսաւ. « Ո՛վ բարեկամք թանկագին,
 Մեր մեղքերէն աստուածները բարկացան
 Եւ այս պատիժը զըրկեցին մեր վըրան .
 Ուստի ով որ մեր մէջէն ամենէս մեծ մեղքի տէր է,

Թող նա իրեն ինքնայոժար կամօքը
 Ինքըզինքը աստուածներուն նըւիրէ .
 Գուցէ անով իջեցընեմք նոցա ահեղ զայրուցքը .
 Եւ մեր ջերմեռանդ արցունքին ուժով
 Կակղի աստուածոց ցասումը շուտով :
 Ո՞վ կայ մեր մէջը , բարեկամք , որ չըզխանայ
 Թէ այսպիսի ինքնակամ զոհ եղած շատ կայ .
 Ուստի թող հոս ամէն գազան ու կենդանի
 Բեկեալ սըրտիւ իւր մեղքերը խոստովանի .
 Արիք եղբարք՝ ապաշխարենք , զըղջուսի դանք :
 Ո՛հ , ինչ պահեմ ես իմ մեղքերս . ունիմ յանցանք .
 Քանի քանի գառնուկներ բոլորովին զուր տեղը
 Պատըռուեր եմ անխընայ . ինչ էր խեղճերուն մեղը .
 Մեղանչական չենք մի . եղած է երբեմն ալ
 Որ բըզըկուեր եմ չարաչար խեղճ հովիւն ալ .
 Անոր համար ահա այժմէն եւ անդանդալ
 Ես պատրաստ եմ ինքըզինքս ընել սիրով մատաղ .
 Բայց լաւն այս է որ նախ ամէնքս ըստ կարգի
 Մեր մեղքերը խոստովանիմք մի առ մի .
 Ով քան զամէնքն է յանցաւոր՝ նա յետոյ
 Կընըւիրուի աստուածներուն զոհ հաճոյ :
 Ազուէսը մէկէն ըսաւ , « Թագաւոր , ապրած կենաս ,
 Քու քարի սըրտէզ է որ ատոր մեղք կըսես ու վնաս .
 Թէ այդպէս բարակ քըննենք ամէնքըս մեր խղճմըտանք ,
 Պէտք է հոս քաղցած ծարաւ սատկինք այժմէն ու մընանք .
 Հապա ո՞ւր թողունք , ո՞վ հայր մեր աղնիւ ,
 Որ ոչխարներուն վառք է ու պատիւ
 Երբ բերանդ ընկնիլ ըլլան արժանի .
 Իսկ այն հովուաց համար ժողովս խընգիր ունի

Որ այդ կերպով աւելի ստէպ խըրատուին .

Օ՛ր թող ըլլայ , թող քու ձեռքէդ պատժըլին .

Այն պոչազուրկ կենդանիները չար են .

Միշտ բըռնուիլուն բանեցընել սովրած են .

Եւ այն կերպով ամենուս հետ կը վարուին

Որ իբր թէ մեր թագաւորն ըլլային : »

Ազուէսն իւր ճառը վերջացուց . ետեւէն

Շողոքորթիները նոյն խօսքերը կըսեն .

Ամէնքն ալ այս հաստատելու կաշխատին

Թէ առիւծին մեղքը մեղք չէ բընաւին :

Առիւծէն վերջը կարգաւ խօսեցան արջ , վագր ու գայլեր ,
Խոստովանելով ամենուն առջեւն իրենց յանցանքներ .

Բայց այն աեղ ժողոված կենդանիներէն ո՞վ համարձակէր
Գատապարտելու այն անըզգամաց անասուած գործեր .

Ուստի մէջերնին ո՞վ որ գըտուեցաւ

Կամ ճանկով հարուստ եւ կամ ակուայով ,

Ոչ միայն արգար անմեղ երեւցաւ ,

Քիչ մընաց յիշուէր սուրբի անունով :

Կարգը եկաւ հեզուկ եզին . պոչաց եզը թէ « Այն ,

Մենք ալ մեղաց աէր եմք , այն , ինչո՞ւ ծածկեմ մեղքըս , ո՞հ .

Ասկից հինգ վեց տարի առաջ՝ ձըմեռ ատեն՝ բուք պոսան ,

Երբ պահեցաւ մեղ ամենուս ուտելու խոտն ու դարման ,

Զիս ալ գըրգեց ու մեղքի մէջ ձըգեց այն չար սատանան .

Երբոր տեսայ որ ճար չունիմ , կերակուրներըս հատան ,

Մէկն ալ չըկար որ անսրմէ գոնէ յարգ փոխ ուզէի ,

Քահանային խոտէն մէկ փունջ խըլեցի : » —

Խեղճին խօսքը դեռ բերանն էր , չորս դիէն

Գոռում գոչում էր որ վերցաւ բոլոր այն մեծ ժողովքէն .

Կանչուըռտեցին վագրերն արջեր ու գայլերը ունացին .

«Նայէ նայէ՛, ըսին ամէնքն, այդ անըզգամ չար եզին .

Ի՛նչ ըսել է խոտը ուտել ուրիշին .

Դա է եզեր պատճառ այս մեր պատիժին .

Առէք առէք այդ կօտօշով ժանտաժուսն

Աստուածներուն զինքը մատաղ ընենք շուտ ,

Որ այս մահէն ժամ մը առաջ ազատինք .

Յայտնի եղաւ որ պատճառը ինքն է ինք : »

Այսպէս խեղճ եզը դատաւիտս որ ըրին ,

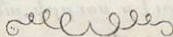
Վառ խարուկին վըրայ գարկին ձրգեցին :

Մարգկանց մէջ ալ մէկ առակ

Դիտեմ ասոր նըմանակ .

Մի վ որ հեզ է ու հանդարտ ,

Միշտ նա կելլէ մեղապարտ :

ՀԳ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԵՒ ՈՉԽԱՐԷ.

Գեղացիին մէկն ոչխարը գատաստանի կրկան չէ :

Խեղճին գըլխուն ինչ փորձանք . բընաւ պըրծելու բան չէ :

Դատաւորն սիլ էր ըսես նէ ; — աղուէսը .

Ուստի տես դուն հանգէսը .

Թէ եւ յայտնի էր թէ ծայրն սւր կընայի :

Բայց գատաստանն էր լըսելու արժանի :

Հարցմունքը հարցմունքի վըրայ ոչխարին ու գեղացւոյն

Որ տեղն ի տեղը պատմեն ամէն բան ըստ արժանւոյն :

Գեղացիին ելաւ ըսաւ . « Այս ամսուն սյս ինչ թըլինք

Սւտըւանց կանուխ ելայ ; երկու հաւըս չըկային .

Միայն հոս հոն մէկ քտնի ոսկոր փետուը կերեւար .

Իսկ տանըս բահին մէջը միւսին առ ոչխարը կար : »

Ոչխարը պատասխանեց . « ես բոլոր այն գիշերը

Բռն եղայ մինչեւ ի լոյս .

Թող բոլոր գըրկիցները :

Վըկայեն տառապելոյս :

Թէ ես երբ բան եմ գողցեր :

Ե՛րբ մէկու սուտ եմ ըսեր .

Թող որ ես միս ուտողներէն չեմ՝ բընաւ : »

Իսկ ազուխուն վըճիւը տես ինչ եղաւ . —

Ճիշդ մէջ բերեմ այս տեղ սճերն ու բառեր . —

« Անընդունելի են այդ ոչխարիդ խօսք ու բողոքներ .

Վասըն զի յայտ է նաեւ ամենից որ խարդախը եւ չարք

Ծածկել պարտըկել իւրեանց չարու թիւնն են իսկոյժ ճարտարք .

Ի տեղեկութեանց ի գործոյն եւ այս յայտնի կերեւի

Որ յայն գիշերին ոչխարն ի հաւուց չէր գընալ հեռի .
 Դարձեալ եւ այս կայ որ միտն հաւերոյն է յոյժ գովական ,
 եւ ոչխարն ունէր նըրանց ուտելոյ առիթ պատուական .
 Ուստի ես կատեմ իմ խըղճմըտանքով՝ թէ չէ գիմացել ,
 Յիշեալ երկու հաւն էլ անտարակոյս որ դա է կերել .
 եւ հետեւաբար՝ պատժըւի ոչխարն ըստ իւր արածին .
 Ըզմիարն առնու գատաւորն արգար , մորթըն գեղացին : »

ՀԵ .

ԱՌԻԻԾԻՆ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ .

Առիւծն ու շուն , գայլն ու աղուէս
 Մէկմէկու մօտ կընըստէին աղբօր պէս .

Իրարու հեռ խօսք կըգընեն

Որ միշտ որոի մէկահեղ ելնեն .

Ի՛նչ որ ընկնի ձեռքերնին՝

Հաւսար ընեն փայ բաժին :

Չըգիտեմ ինչսով

Կամ ի՛նչ հընարքով ,

Առաջ աղուէսը եղնիկ մը կորսայ .

Իսկոյն ընկերացն ալ իմաց կուտայ

Որ դան ու բաժնեն այն ընտիր որսը ,

Չորս բաժին ընեն ու առնուն չորսը .

Եկան ժողվեցան . առիւծն ալ եկաւ ,

Ճանկերը սըրեց , չորս գին նայեցաւ ,

Ըսաւ միւսերուն . « Բերէք ես բաժնեմ .

Մենք չորս ենք , եղբարք , չորս կըտօր ընեմ .

Ահա նայեցէք. այս է իմ բաժինս.

Ինչպէս խօսք գրբած էինք մէջերնիս.

Ասիկ ալ ինձի, զի ես առիւծ եմ.

Աս ալ՝ որ մէջերդ ուժովը ես եմ.

Իսկ աս, — թող մէկը թաթն երկընցընէ,

Տես ինքիւր գըլխուն ինչ ձիւն կըբերէ ։

22.

ԳՍՅԼ ԵՒ ԳՍՈՆ.

Ուժովին քով միշտ տըկարն է մեղաւոր.

Պատմութեան մէջ օրինակ ունիմք ասոր բիւրաւոր.

Բայց պատմութիւն չէ մեր այս տեղ գրբածը,

Ուստի տեսեմք առակաց մէջ ըսուածը ։

Գառնուկին մէկը ամառուան տաք օրին

Առուակի մը քով կերթայ որ ջուր խըմէ.

Բայց ինչ կըսես խեղճին եկած փորձանքին.

Նոյն տեղուանքէն գիմացը գայլ մը չեւնէ.

Ազէկ որս գըտայ ըսելով մըտքէն

Գառնուկին վըբայ կերթայ մըրմուռէն,

Եւ օրինաւոր ձեւ տալ ուզելով անօրէն գործոյն

Կըկանչէ վըբան, «Ատ ինչ լըբբութիւն» ինչ յանգըգնութիւն,

Որ գաս իմ ջուրըս քու պիղծ դընչովըդ ատանկ պըղտորես.

Նայէ ինչ ըրիր. բոլոր ցեխ աւաղ. ընտնր խըմեմ ես.

Հիմա չար գըլուխըդ կըջախջախեմ

Եւ սկորներըդ իրար կանցընեմ ։

— Աման աղա, ծառագ եմ.

Թէ հրաման տաք՝ միայն այսքանը զուրցեմ,
 Որ ձեր Գերազանցութեանը կեցած տեղէն հարիւր քայլ
 Վար եմ կեցեր ողորմելիս. զուր տեղը միք նեղանալ.

Ինչպէս կըրնամ ես պըզտորել ձեր ջուրը :

— Անանկ է նէ ես սնու կըսեմ. տեսնը կերած ապուրը.
 Հապա միտքըդ չէ՞ անապ, հերու չէ՞ մէկալ տարի
 Դուն կեկե աստեղուանքը ինչ ֆլոֆիւր ըրիր ինձի.

Դուն ան թէ որ մոռցեր ես,

Ես չեմ մոռցած դեռ՝ գիտես:

— Ծառագ եմ, դուրսանոյ ըլլամ,

Ես մէկ տարու ալ կամ չըկամ»

Ըսաւ գառնուկն արմըննալով : Նա դարձաւ

« Դուն չէիր նէ աղբարդ էր » — : « Աղբար չունիմ ես » ըսաւ :

« Ծօ անիրաւ, աղբարդ չէր մի,

Անանկ է նէ սանահարդ էր կամ խընամի.

Վերջապէս ինչ կերկընցընես.

Ով ալ ըլլայ՝ ձեզնէ մէկն էր, չեմ գիտեր ես.

Դուք ամէնքնիդ ալ, այ անպիտաններ,

Ոչխարներ շըներ ու չար հովիւներ,

Անիծից արմատք, ինձ թշնամի էք.

Ձեռքերնէդ որ գայ՝ արիւնս կըխըմէք.

Ես ալ ոխըս քեզնէ հանեմ որ սիրտըս քիչ մը հանդչի :

— Վայ ինձ, ինչ յանցանք ունիմ, ինչ ըրի :

— Չայնըդ քաշէ, փուճ կենդանի.

Հիմա նըստիմ յանցանքներըդ համրեմ պիտի.

Գու յանցանքիդ մէկն ալ ո՞րն է՝ գիտնալ կուզես.

Աս է որ իմ քէֆըս կուզէ ուտել քեզ :

Այս ըսաւ ու խեղճ գառնուկը քաշեց տարաւ,

Անասուին մէջը պատըռտեց ու կերաւ :

ՀԷ.

ՍՊԵՂԷՑ ԵՒ ՅՍԻԱՆՍԿ.

Ով որ կուրցած է չափազանց սիրով անձին,
Իր այն բանին ալ կըհաւնի՝ որով ծաղր է ուրիշին,
Եւ շատ անգամ նա այն բանով կըպարծենայ
Որոյ վըրայ պէտք է ինքը ամըջնայ:

Օր մը Ապեղէս պատկերահասնը
Յաւանակն իրեն տունը հրաւիրեց.
Չափ չըկար իշուն ուրախութեանը,
Պարծանքով բոլոր մորին դըզըրգեց.
Ըսաւ կենդանեաց՝ երկար զըռալէն.
« Աման աման Ապեղէսին ալ ձեռքէն .

Ս՛գբար, հոգիս կըհանէ .

Ո՛ւր ալ ինծի հանգիպի,

« Տունըս եկուր, ինծի հրամայէ . »

Ինչո՛ւ ըսես նէ՝ պատճառն ան ըլլայ պիտի .

Իմ կօրսակիս նայելով՝ Պեգասոս ⁽¹⁾ մը քաշել կուզէ : »

Ապեղէսն հոն մօտ գըտուելով, այն ըսածն որ կըլըսէ,

« Ոչ պարոն սչ, կըսէ իշուն, այնպէս չէ .

Հապա միաքըս գիտես ինչ է .

Միգասայ ⁽²⁾ գատը նըկարելու հետ եմ,

Ականջներուն ձեւը քեզնէ պիտի առնեմ .

(1) Պեգասոսը առասպելեալ բեհայոր ձի է:

(2) Միգաս Փոխգացեաց քաղաքըր, ըստ առասպելաց, սրինգով նուագելու կողմանէ Պան չաստուածը Ապոլոնէն վեր է ըսած էր. ասոր պատիժ՝ Ապոլոն իշու ականջ տուաւ անոր:

Անոր համար երբ ալ իմ տունըս հրամմես,
Իրաւ որ ինձ աղէկութիւն մը կընես .

Իշու ահանջներ

ես շատ եմ տեսեր ,

Բայց քեզի պէս լօշ լօշ անկաճ յաւանակ՝
Յաւանակ չէ , էշ ալ չըկայ օրինակ : »

Հ.

ԿՍՏՈՒ ԵՒ ՍՈՒՍԿ .

Կատուն օր մը մէկ սոխակ մը կըբըռնէ ,
ձանկը խեղճին մինչեւ մըսին կանցընէ
Ու կըսէ .

« Հոգիս սոխակ , ինձի լըսէ

Սոխակ նաև ,

Ամէն տեղ ձայնիդ գովեստը կուտան ,
Սոխակին պէս երգիչ կըսեն խիտ քիչ կայ .
Ահա աղուէս սանամարս ալ է վըկայ

Թէ ձայնդ այնքան զօրաւոր

Այնքան քաղցր է եւ ալւոր ,

Որ հովիւներ հովուուհիներ

Կըզմայլին ու կըմնան եղեր .

Ի՞նչ կըլլայ , ես ալ լըսեմ ձայնիկըդ .

Ի՞նչ կըզողաս , ինչո՞ւ զարնէ սըրտիկըդ .

Մի վախնար՝ մի . պիտի չուտեմ ես ըզքեզ ,

Միայն կուզեմ որ փոքրիկ բան մը երգես .

Յետոյ խիղոյն կարճըկեմ քեզ

Որ երթաս անտառները ֆեֆ ընես :

Երգ սիրելու կողմանէ
 Վար չեմ մընար ես քեզնէ ,
 Ու ինքս ինձի շատ անգամ
 Մըրմըռուալով քուն կըլլամ : »
 Խեղճ սոխակը ինչ ընէր .

Հաղիւ ետքի շունչը կուտար ու կառնէր :

« Է՛յ աղբարիկ , ըսաւ կատուն ,
 Պիտոր երգես , գոնէ մէկ տուն : »

Սոխակն ըսես՝ ինչ երգել . — կըճըչէր ու կըճըւար :
 Ծիծաղեցաւ կատուն վըրան հեգնաբար .

« Ուրեմն ատանկ ճըլալովդ էր

Որ կըզմայլէր

Մեր տանուտէր ,

Նաեւ անտառն ու ձորեր .

Ո՞ւր է այն փափուկ քաղցր եղանակը

Որ կըզովէին գեղն ու քաղաքը .

Ես ձագերէս այնքան ճըճուանք լըսեր եմ՝

Որ վաղուց ալ ձանձրացեր եմ :

Չէ , կըտեսնեմ որ գուն երգի ամենեւին վարպետ չես .

Նայիմ՝ գոնէ համեղ ես : »

Այս ըսաւ ու խեղճ երգիչը պատուեց կերաւ լըմընցուց ,

Ոսկորներն ալ չըթողուց :

Բարեկամ ,

Միտքըս զուրցեմ քեզ ծածկաբար

Ականջէդ վար . —

Սոխակին ձայնն անգամ

Շատ անհամ կըլլայ

Երբ կատուի ճանկ իյնայ :

ՀԹ.

ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ԱՌԻԿՑ .

Ազուեսին մէկը

Իւր կեանքին մէջը

Առիւծը սաճըդ չէր տեսած .

Օր մը գիմացն ելաւ յանկարծ ,

Խեղճին վախէն լեզին փրբթաւ .

Յետոյ նորէն երբոր տեսաւ ,

Միրար այնքան չըդողաց :

Երբորդ անգամ որ գէմն ելաւ ,

Բոլոր վախը մէկգի գընաց .

Առիւծին հետ երկայն խօսքի ալ մընաց :

Դուն ալ այս կամ այն անձէն կրվախնաս

Քանի սր վրբան նայիլ չես սուրած .

2.

ԱՌԻԻԾ ԾԵՐՍՅԵԱԼ.

Հըզօր ամեհի առիւծին մէկը,
Թաւ անտառներուն ահն ու սարսափը,
Երբոր ծերացաւ ալեւորեցաւ,

Ուժէն ընկած՝ խեղճ բան դարձաւ.
Ո՛ւր մընացին այն ահաւոր ճանկերը,
Ո՛ւր սլաօրուտող ահուաները ժանկըր,
Որոնցմով նա վախ կը ձըգէր թըշնամեաց.

Ուրբի վրայ ալ կենալու ճար չէր մընացած:
Բայց աւելի ալ ցաւալին իրեն համար գիտես ինչ էր, —
Կենդանեաց մէջ մէկն ալ չըկար որ անորմէն երկընչէր.
Ընդհակառակն անոր ձեռքէն քաշածներուն տտենով

Հին վըրէժը առնելով,

Ամէն մէկը մէկ մէկ կերպով անոր սիրտը կը ծակծըլէր
Ու կը տաղէր.

Մէկ մը գոռող ձին սըմբակովը աքացի կը զարնէր,
Մէկ մը եղը սուր եղջիւրով կը խեթկէր.
Խեղճ առիւծին ձեռքէն ինչ գար, ինչ ընէր.
Սիրտը լըցուած՝ կը համբերէր լուռ ու մունջ,
Ձուր տեղը սև գանգատ ընէր՝ սև տըրտունջ.

Գըլուխը կախ՝ աչքը արցունք,

Ատեն ատեն օֆ օֆ կընէր խորսնկ խորունկ.

Մէկ մ՝ ալ տեսնես՝ անգիէն էշն ալ չի գայ կուրծքը տընկած.
Ձարնեմ կըսէ, տեղը կընտրէ որ աւելի ցաւ տայ յանկարծ.

Այն ատենը մեր առիւծ հաւորը

Երկինք վերուցած ահեղ աչքերը,

«Ո՛վ գիք, կը գոչէ, ափսոս իմ գըլխուն.

Աս ինչ ձիւն է՝ ինչ խայտառակութիւն .
 Կաւ է որ առնուք իմ՝ շունչըս շուտով ,
 Քան թէ տանջըլիմ՝ այսքան ամօթով .
 Իրաւ՝ ինձ համար
 Ծանր ու դառն է մահ ,
 Բայց լաւ է մեռնիմ՝
 Քան թէ էջէ մը այսպէս անարգուիմ : »

ՁԱ.

ԲՈՒԲՈՒԿ ԵՒ ԱՐԾԻԻ .

Արծիւը Բուբուկին պէրաք տըլաւ սոխակութեան :
 Բուբուկը նոր պաշտօնն առած ,
 Նոճին վըրայ փըջուած նըստած ,
 Ձայն կըձըգէ խազ կանչելու որ լըսողները հիանան :
 Տեսնէ որ ամէն թըռչուն փախչող փախչողի կըլլայ ,
 Որը վըրան կըխընտայ ,
 Որն ալ թուքումուր կուտայ .
 Մեր Բուբուկն է՝ կառնըլի ,
 Շիտակ կելլէ կերթայ Արծուին գանգաաի .
 « Տէր իմ , կըսէ , աս ինչ բան է .
 Ո՞չ ապաքէն քու հրամանըդ հրաման է .
 Դուն այս անտառիս
 Սոխակ չըրիր զիս .
 Ո՞վ են գոքա որ իմ ձայնիս չըհանին ,
 Ու վրաս խնտալ յանդըգնին » :
 — « Բարեկամ , ըսաւ Արծիւը Բուբուկին ,
 Ես թագաւոր եմ՝ բայց Աստուած չեմ որ քուկին

Այդ փորձանքիդ ճար ու ճարակ մի ընեմ,
 Կամ խաղքութիւնըդ պարարկեմ.
 Բուբուկին Սոխակի պատիւ տըւէք կրցայ ըսել,
 Բայց չեմ կարող ես Բուբուկը Սոխակ ընել: »

21.

ԳՍՅԼ ԵՒ ԿՈՒՌՆԿ.

Գայլ գաղանը խիստ ծակաչք է ու անկուշտ .
 Ասոր ամէն մարդ ալ վրկայ է անշուշտ .

Միս որ ուտէ

Ոսկոր մոսկոր ընտրել չիգտէ .

Անոր համար տես անգամ մը

Ի՞նչ փորձանքի եկաւ այն անըզգամը .

Ոսկորին մէկը

Այնպէս խըրեցաւ կոկորդին մէջը ,

Որ քիչ մընաց խըզգըւէր .

Ոչ վար կերթար եւ ոչ վեր .

Ճարը հատաւ ,

Ալ մահուան դուռը հասաւ :

Բաղդէն Կըռունկին մէկը յանկարծ եկաւ իրեն քով .

Գայլը անոր հասկըցուց գըլխով ոտքովն ու պոչով

Որ օգնութիւն մ' ընէ իրեն

Ու աղատէ փորձանքէն .

Ձէ չըսաւ Կըռունկը , կըտուցն երկընցուց ,

Գայլին կոկորդէն ներս վար իջեցուց ,

Ճորով ոսկորը քաշեց դուրս հանեց ,

Եւ աշխատանքին փոխարէն մ' ուզեց :

« Փոխարէն ,

Կանչեց գազանն անօրէն .

Կատակ կընես .

Հասկա այդ կըտուցդ որ իմ բերանէն

Ողջ դուրս հանեցիր յիմար գըլլտուլըդ ,

Բանի մը տեղ չէ անսպ առջեւըդ .

Գընա գնա նամիկոն , կըներեմ ես քեզ .

Բայց նայէ , մէկ մ' ալ գիմացըս չելլես » :

29.

ՈՉԽԱՐՔ ԵՒ ՇՈՒՆՔ .

Ձեմ գիտեր որ հովիւները

Խորհուրդը ըրեր որոշեր են ատենով

Բազմացընել իրենց հօտին շըները

Որ գայլերէն մընան Գառներն ապահով :

Բայց ինչ եղաւ . —

Գայլերն իրաւ

Ոչխարներէն հեռու քալել ըսկըսան ,

Սակայն շըներն ալ այնքան բազմացան

Որ անոնց տալու բան մը չըմընաց .

Պէտք էր մեռնէին շըները քաղցած :

Հովիւներն ինչ ընեն աղէկ . —

Առաջ գառները խուզեցին մէյմէկ մէյմէկ ,

Յետոյ վիճակ ձըգելով՝ մորթիները սըկըրդեցին .

Վերջապէս ոչխարներուն մէջ այնպիսի ջարդ մը ըրին

Որ հինգ վեց հատ հազիւ մնացին խեղճերը .

Չանոնք ալ կերան իրենց շըները :

27.

ՃԳՆԱՒՈՐ ԵՒ ԱՐՋ.

Աղէկութեան կարօտ մարդու մը համար

Աղէկութիւնը գին չունի .

Միայն այս կայ որ ամէն մարդ չըկրնար

Շէնքով շնորհքով բարեք ընել ուրիշի :

Աստուած չընէ որ մէկը յիմարի մը հետ կապուի .

Իենթ ընկերը չարագոյն է քան ըզչար թըշնամի :

Մէկ մարդ մը կար այրի մը մէջ ճըգնաւոր ,

Ոչ ազգական ունէր եւ ոչ մերձաւոր .

Անտառին խորը միս—մինակ քաշուած էր ,

Տարիներով մարդու երես տեսած չէր :

Ճըգնաւորական կեանքը գովէ դուն սրջափ որ կուզես ,

Միս-մինակ ապրիլ սիրող մարդ հազիւ երբէք կըգըտնես .

Մարգըս կուզէ միշտ ունենալ իրեն ցաւին ցաւակից ,

Ուրախութեանն ուրախակից .

Չըսէ մէկը թէ , Հապա թնջ կըսես այն հովիտներուն ,

Մուտ անտառներուն , լուսազբիւրներուն , սար ու ձորերուն :

— Ամէնն ալ աղւոր , ամէնն ալ սիրուն ,

Անոր խօսք չըկայ .

Բայց դարձեալ շուտով մարդ կըձանձրանայ՝

Երբ հետը մէկ խօսք առնող ու տըտող մըն ալ չունենայ .

Ուստի եւ մեր ճըգնաւորը վերջապէս

« Քանի մէկ մինակ կենամ բուռի պէս ,

Կրտէ օր մը ինքն իրեն,

Ալ ճանճրացայ այս կեանքէն : »

Կեւլէ կերթայ ներսերը՝ գըրացիներ գըտնելու,

Մէկու մը հետ ճանչւորութիւն ընելու :

Իսկ անառւին մէջ գէմը սլ պիտի ելլէր,

Թէ ոչ գայլեր ու արջեր :

Իրաւընէ գիմացէն Արջ մը չեւլէ ահագին .

Բայց փախչելու ճար չըկար . ծըռեցաւ մինչեւ գետին,

Այն ահագնի գըրացիին բարեւ տըլաւ .

Դըրացին ալ թաթն երկընցուց՝ բարեւն առաւ .

« Ի՞նչպէս ես . — Փառք Աստուծոյ, աղէկ եմ .

Դուն ինչպէս ես . — Ծառայ եմ » :

Ասոնց նըման խօսքերով իրարու հետ ճանչւորեցան,

Ու կամաց կամաց բարեկամացան,

Այնքան որ այնուհետեւ մէկմէկէ չէին զատուեր .

Մէկմէկու հետ կանցընէին շատ օրեր ու շաբաթներ :

Իսկ թէ ինչ էր երկուքին իրարու հետ խօսածը,

Կամ իրարու պատմածը,

Կամ թէ ինչ կերպ զըլարճալի կատակներ,

Շախա շերտ ու խաղեր

Երկու կողմէն կընէին-էր,

Շիտակը՝ մինչեւ հիմա չեմ գիտեր .

Ճըգնաւորը շատախօս չէր,

Արջը ըսածդ ալ՝ բընութեամբ շատ զըրուցել չըսիրեր :

Իրաւ՝ իրենց տընակը լըցուեր էր ցեխն աղբիւսը,

Աւել մըն ալ չէր զարներ՝ ոչ մէկը եւ ոչ միւսը,

Սակայն մեր ճըգնաւորին ուրախութեամբ չնով չըկար .

Արջը արջ չէր, անբին գանձ էր իրեն համար .

Արջուկն սուր էր, քնչ ընէր, անպատճառ հոն էր եւ նա.
 Առանց արջուն՝ սիրտը իսկոյն կընեղանայ :
 Այն երկու բարեկամները մէկ անգամ մը խօսք ըրին.
 « Երթանք ըսին՝ այս ամառուան տաք օրին
 Քիչ մը քալենք անտառները լեռները,
 Տեսնենք ինչէր կան սարերն ու ձորերը : »
 Յայտնի է որ մարդըս տըկար է քան զարջ,
 Ուտոի մեր ճգնաւորն ալ
 Յոգնեցաւ արջէն առաջ,
 Ու սկըսաւ ետեւ մընալ :

Այն որ տեսաւ Արջուկը, ըսաւ մարդուն. « Բարեկամ,
 Արի դուն պառկէ այստեղ, քիչ մը հանգչիր,
 Եթէ կուզես՝ քուն ալ եղիր.
 Ես պահապան կըլկենամ : »
 Ճըգնաւորը յոգնած դադրած,
 Հնազանդելու ալ սովրած,
 Երկընցուց ոտուրները՝ պառկեցաւ .
 Արջուկ աղբարն ալ քովիկը պըպզեցաւ :
 Յանկարծ ճանճ մը եկաւ նըստաւ
 Ճըգնաւորին քըթին վըրայ .
 Արջուկը այն որ տեսաւ,
 Թաթովը մէկգլխի քըշեց որ երթայ .
 Կընայի,
 Ճանճը նորէն կըթըռչի,
 Կիջնի մարդուն քըթին վըրայ .
 Նա կըքըշէ, նա չիզ կընէ՝ նորէն կուգայ :
 Այն ատեն մեր Արջուկը ուսուլիկով
 Պայտպան քար մը առաւ երկու թաթով :

Եկաւ նըստաւ մարդուն քով,
 Սուտիկ փուտիկ՝ մինչեւ շունչն ալ բըռնելով
 Ըսաւ մտքէն. « Կեցիր կեցիր, անըզդամ,
 Ես քու հախէզ հիմա կուգամ. »
 Ճանճն ընկերին ճակատին մէկմ՝ ալ որ եկաւ,
 Արջը բոլոր ուժովը
 Ձեռքի խոշոր քարովը
 Շոնխ ըրաւ
 Ճըգնաւորին ճակատին զարկաւ .
 Մէկէն ի մէկ տըրորեցաւ
 Արջուկին բարեկամին գըլուխը,
 Եւ մարեցաւ խեղճին մուխը :

Ձե.

ՏԱՆՏԻԿԻՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԱՂԱԽԻՆՆԵՐԸ.

Մէկը կար՝ մէկը չքկար,
 Պառաւ տանտիկին մը կար .
 Բայց թնչ պառաւ . այնպէս տրտրո, այնպէս չար,
 Որ քովը մարդ չէր գիմանար :
 Այն տանտիկինն
 Ունէր երկու աղախին .
 Նոցա բանն էր
 Լուսումնութէն մինչեւ գիշեր
 Մանած մանել, կըտաւ գործել անդագար .
 Այն երկու խեղճ աղջկանց համար

Լուր օրն ու տօնը մէկ էր,
 Աշխատանքէ աչքերնին ամենեւին չէր բացուեր .
 Պառաւն ըսես՝ այնպէս անգութ, այնպէս խիստ,
 Որ ոչ միայն բոլոր օրը կրնէր զանոնք անհանգիստ,
 Հապա լոյսը առտուն ծագած չըծագած,
 Երբ ամէն մարդ դեռ անկողինն էր պառկած,
 Ազջիկները վազուց ջահրան ձեռք առած
 Հառչոյ հառչոյ կըբանէին չըղագրած :
 Գուցէ երբեմն ուշի մընար պառաւը
 Ծերութեան պատճառաւը ,

Բայց այն տունին անիծած արջօրը տեսնը մի դուն . —

Առաւօտանց մութ ու լուսուն
 Կուկույկիկն կանչածին պէս,
 Գերեզմանէն ելածի պէս
 Կելէր պառաւն ախար քախար
 Կառնէր վերան մուշտակն ու շալ,
 Վառարանին կըրակ կուտար կըփըչէր,
 Կըտըռտըռար, կըճըւճըւար, կըկանչէր,
 Շիտակ կերթար ազջիկներուն սենեակը՝
 Կըքաշկըռտէր վըրաներէն վերմակը,
 Ոսկոր դարձած ձեռքերովը կըգըրդէր,
 Պէտքըլար նէ մէկ քանի կըսմիթներ ալ կըկոխէր,
 Վերջապէս ազջիկները անուշ քրներէն կըհանէր .

Ի՞նչ կըրնային ըներ :

Կըզարթին խեղճերը, կըքաշքըշուին, կըյօրանջեն,
 Իրենց մընայ՝ տաք տեղերէն ամենեւին ելլելու չեն .

Բայց ճար չըկար, ելլելու էր .

Իսկ երկրորդ օրը նորէն նոյն տեսարանն ըլլալու էր .

Ա. քաղաղը խօսելուն պէս
 Մեր պառաւը դարձեալ նոյնպէս
 Աղջիկները կը հանէր,
 նոյն չարաչար աշխատանքին կը դընէր :
 « Կեցիր դուն, չար սատանայ,
 նայէ գըլխուդ ինչ կուգայ —
 Օր մը ըսին
 Աղջիկները աքլորին՝
 Քիթերուն տակէն
 Ու վրան ծուռ ծուռ նայելէն . —
 Քու մարելու ձայնդ որ չըլլար,
 Մենք անշուշտ քուն կըլլայինք երկար երկար .
 Տես ինչպէս հախէ՞ր կուգանք մենք շուտով :
 Այս ըսին ու յարմար ատեն մը գըրանելով
 Բըռնեցին,
 Ոլորեցին վիզը՝ մէկգլխի ձըգեցին :
 Բայց անով ինչ վաստըկեցան ըսես նէ,
 Հաւատա ինձ
 Որ ոչ ինչ :
 Ա. քլոր չըկար զարթեցընող, իրաւ է,
 Բայց եկու տես մեր պառաւը ինչ կընէր .
 Վախնալով որ մի գուցէ պարապ ատեն անցընէր,
 Աղջիկները հազիւ թէ անկողին կը մըտնէին՝
 նա գըրեթէ չէր թողուր որ աչքերնին փակէին .
 Եւ ամէն օր այնքան կանուխ կը հանէր
 Որ ոչ երբէք աքլորի ձայն լրտուած էր :
 Այն ատենը հասկըցան աղջիկները, բայց ուշ էր,
 Թէ անձրեւէն փախչելով՝ կարկուտի են բըռնըւեր :

29.

Ժ Ո Ղ Ո Վ Վ Մ Կ Ա Ն Յ .

Օր մը տունի մը կններուն խեղքին ինչ փըջէ աղէկ . —
« Եկէք, կըսեն իրարու, մենք ալ անուն մը հանենք .

Կատուներէն վախնալը այս անգամ մէկդի գընենք
Ու այնպիսի բան ընենք

Որ խոհակեր տընտես ապրա ու ծառայ,
Ամէնքն ալ մեծ զարմանքով ապշին մընան մեր վըրայ .
Մեր վըրայ խօսք ընեն անբանք եւ մարդիկ,

Ըշտեմարան,

Առան մառան,

Մինչեւ չարսախս ու երգիք, —

Ընենք . — ընենք » : Որոշեցին ժողով ընել,

Բայց առաջուց այսպէս կանոն մը գընել
Որ ժողովին ներկայ ըլլալ այն մը կնները կարենան
Որոնց պոչը հասակներէն կարճ չըլինի, այլ երկայն .

Մեյր մը կանց մէջ կայ եղեր այս բանը

Որ մեծ պատիւ ունի պոչին երկայնը .

Կըսեն եղեր

Առակի պէս ամէն մը կններ .

« Երկայն պոչով մուկն է ճարպիկ .

Երկայնապոչ մուկն է խելօք՝ սըլթըրիկ : »

Այդ կարծիքը շիտանկ է թէ շիտակ չէ,

Հոս քըննելու տեղը չէ .

Բայց նաեւ մենք, շատ անգամ չէ՛ ամէն ատեն

Մարդկանց խեղքը կը չափենք հագուստէն ու մօրուքէն :

Բանն այս է որ հասարակաց խորհրդով
Միայն երկայն պոչ ունեցողը պիտի գար ի ժողով.

Իսկ ով որ պոչ բընաւ չունէր,

Կամ թէ կըռուի մը մէջ պոչը փըրթած էր,

«Նըշան է թէ, կըսէին,

Խելքէ զուրկ է այնպիսին,

Կամ բաւական ճարպիկ գող չէ

Որ պոչ չունի ու ինքն ողջ է.

Ուստի անոնք մեր ժողովը չըմբանեն

Որ պոչընտրացս անպատուութիւն չըբերեն» :

Երբոր ամէն բան կարգի գըրուեցաւ,

Ծանուցում եղաւ՝ իմաց տըրուեցաւ

Որ իրիկուան մութն որ ընկնի ազպարը,

Գան ժողովրտին ալիւրին մեծ ամպարը :

Ատենն եկաւ,

Ամէն մէկ մուկ իրեն տեղը կըկոտցաւ :

Մէկ մ' ալ նայիս, չիյտեմ ինչպէս եղեր է,

Պոչ չունեցող մուկ մ' ալ եկեր նըստեր է,

Պըզտի մուկին մէկը այն որ կըտեսնէ,

Քովի պառաւ մուկին թաթով կըմըշտէ,

«Նայէ նայէ ապա, կըսէ,

Առանց պոչի մուկ մը մէջերս մըտեր է :

Ի՞նչ է շէնքը .

Այնպէս է նէ ուր մընաց մեր օրէնքը .

Ճըւան կանչէ որ շուտ վարեն՝ գուրս հանեն .

Մերոնք անպոչ կենդանեաց մեծ ինչոնս են .

Դա, վնայ գըլխուն, իրեն պոչն որ չէ պահպաներ,

Մեր ժողովին շահ կամ պատիւ կըընայ ըներ .

Վարելու է մեր մէջէն այդպիսի անպիտանը .

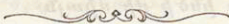
Մեծ ամօթ ու մեծ վրնաս կը բերէ բոլոր տանը » :

Իսկ պառաւը այն պղտը կին կը գառնայ ,

« Զայնըդ քաշէ , կըսէ , քան .

Ես ալ գիտեմ , այդ բանը մեզի անյարմար կուգայ ,

Բայց գիտցիր որ այն մուկը ինծի սանամար կուգայ » :

21.

ԵՂՆԻԿ ԵՒ ԶԷՐՎԻՇ.

Ատենով ¹ Կենց ու սիրուն եղնիկ մը կար ի մորին .

Այն խեղճին ձագուկները ինչպէս կը լլայ՝ կը մեռնին ,

Կը մընայ իւր ծիծերը կաթով լեցուն ծանրացած ,

Ծրճողներէն զըրկըւած :

Կը գըտնէ անտառին մէջ երկու հատ գայլու լակոտ .

Մայրական սիրտը սածգ ալ լինելով քաղցր ու գըթոտ ,

Անոնց իւր կաթը կուտայ ,

Վըրանին հոգ կուենայ :

Անտառին մէջ տէրվիշ մը կար այն ատենը միսմինակ ,

Ծընողական գուլթ չունողաց օրինակ .

Սա զարմացաւ այն եղնիկին ըրածին .

« Ա՛յ անխելք , ըսաւ օր մը գըրկիցին .

Որո՞ւն է այդ կաթ տըւածըդ մեծ սիրով .

Ի՛նչ լակոտներ կը մեծցընես խընամքով .

Միթէ մըտքէդ կանցընես

Որ դոքա ատենով շընորհակալ պիտի դանքեզ .

Կըրնայ ըլլալ, կուգայ ատեն

Որ քու արիւնդ ալ կըխըմեն»:

— Կըրնայ ըլլալ որ խօսքերըդ կատարուին,

Պատասխանեց մեր եղնիկը տէրվիշին.

Բայց իմ մըտքէս այդ բանը ընաւ չէ անցեր,

Անցընել ալ չեմ ուզեր.

Հիմա ինձի մի միայն

Քաղցրը գուժն է մայրական.

Կաթս ալ շատ է, ինչ ընեմ.

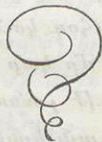
Թող գայլ ըլլայ՝ կերակրեմ»:

Ահա այսպէս միշտ բարիք կընէ անձըն բարերար,

Եւ չըսպասեր վարձի մը աշխատանացը համար.

Բարի մարդուն ծանրութիւն է աւելին,

Թէ ուրիշին ալ չըհանէ անկից բաժին:

20.

ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ԷՇ.

« Ուսկից կուգաս կամկար կամկար
 Խելօք աղբար »

Հարցուց իշուն աղուէսը :

« Ուսկից կուգամ » պատասխանեց մեր էշը .

Առիւծին քովէն , առիւծին .

Ի՛նչ է քաշածը այն խեղճին :

Գիտես , ատենով երբ նա բարկանար կամ թէ մըռընչէր ,

Բոլոր անտառը ինչպէս թունտ կելլէր .

Կենդանիները իրար կանցնէին ,

Վախերէն ծակէ ծակ կըմըտնէին .

Երբեմն ալ ես՝

Խելքը գըլլտէս գացածի պէս ,

Աչքըս մութ կոխած ,

Սիրտըս դող ելած ,

Ո՛ր գին վախչիլըս չէի գիտնար .

Իսկ հիմա տեսնաս մէյմը , սանամար ,

Ծերացած խըռֆած ,

Բոլորովին ուժէ ընկած ,

Իր այրէն դուրս ոտք չիկոխեր ,

Մէկ գին մէկալ գին կըթաւալի-էր :

Կենդանեաց մէջ մէկն ալ չըկայ

Որ առիւծէն վախնայ հիմայ .

Է՛հ գարմանք չէ .

Ըրածներուն պատիժը պիտի գըտնէր ի հարկէ .

Քուլէն անցնող ու դարձող սրբան գաղանք որ կային,
Ի՞նչ կերպերով որ կրցան՝ անոր հախը տեղը գրին .

Ո՛րը ակուայով

Որը հօտօշով . . . »

Աղուէսը վերայ բերաւ .

« Սանահար, խօսքըդ մեղրով, »

Հեղե գուն կարծեմ հարկաւ

Սիրա չըրիր մօտենալու անոր քով : »

— Ի՞նչ հրամեցիր, պատասխանեց մեր էշը .

Միթէ պիտի վախնայի, չըհանէի վըրէժը .

Ես ալ անոր աքացի

Բոլոր ուժովըս զարկի .

Թող առնու ըսի այն անըզգամը

Իշու սըմբակին կըսկիծն ու համը » :

Քանի որ ուժով ես ու անուանի,

Ցածը աչքերէդ անգամ վախ ունի .

Բայց թէ վար իջար բարձր աստիճանէ,

Առջի նախատինք քեզ ընող ինքն է :

ՁԹ.

ԿԱՂՆԻՒՆ ՏԱԿԻ ԽՈՉԸ.

Շատ հինաւուրց ու վարտագեղ հաստ կաղնիի մը տակը
 Այնքան կաղին ճըթկեցաւ անգաճ խողերուն մէկը,
 Որ վերջապէս կըշտացաւ ու արկուեցաւ,
 Յետոյ ընկաւ տըքտըքալով պառկեցաւ.
 Աղէկ քուն մը քաշելէն ետքը զարթեցաւ,
 Աչքը վերուց, անգամ մը վեր նայեցաւ,
 Եւ ըսկըսաւ կաղնիին տակը փորել քիթովը :
 « Ատ ինչ է ատ ըրածըդ, կանչեց վերէն ագռաւը.
 Արմատներն որ դուրս հանես՝ ծառն ալ հարկաւ կըչորնայ » :

— Թող չորնայ,

Պատասխանեց խողն ագռաւին .

Իմ հոգըս չէ ամենեւին .

Ես այդ ծառէն մէկ օգուտ մը չեմ տեսներ .

Ինծի համար՝ եղեր է ու չէ եղեր .

Ինծի կաղին կայ մի՛ կաղին . ան նայէ .

Իս գիրցընող ատ փայտը չէ, կաղինն է » :

Չըզիմացաւ այն խօսքերուն մեր կաղնին :

Դարձաւ այսպէս ըսաւ խողին .

« Այ ապերախտ խող, պակսի քո շունչըդ .

Թէ վերցընէիր մէյմը վեր դունչըդ ,

Ելլելիք աչքերըդ կըտեսնէին

Որ կաղիններն իմ վըրաս կըբուսնին :

Տըզէտը կոյր է՝ այն խողին նըման .
 Կանարգէ ուսումն եւ ըզտէր ուսման ,
 Եւ ինչ որ օգուտ ուսմանէն կելլէ .

Ձիմանար որ ինքն ալ անոր պըտուղները կըվայլէ :

Ղ.

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ս Է Ր Ա Ր Ջ.

Ռուսաց ^{չոր քա} ~~սուխ~~ ըսած կեռ ու ծուռ փատը
 Ռրով կառքի կըլըծուին իրենց ձիերուն շատը ,
 Կըշինուի կամաց կամաց ծըռելէն
 Մեծ համբերութեամբ , եւ ոչ թէ մէկէն .

Արջուն մէկը կըտեսնէ որ գեղացին
 Շատ մը այնպիսի ^{կուգա} ~~սուխ~~ կըծըռէ ,
 Աղէկ վաստակով ալ կըվաճառէ ,

Ինքն ալ կուզէ ձեռք զարնել այն արհեստին :

Այնու հետեւ թունտ կելլէ բոլոր անտառն ու մորին .
 Քանի որ արջը հաստ հաստ ձիւղեր ծառեր կըկտորէր ,
 Մինչեւ մըղոն մը հեռուն ճայթմունքները կըլըսուէր :
 Անթիւ ծառեր բարձր ու ցած , կաղնի կաղմախ եղելին
 Ջարգեց արջը , բայց գործը չէր յաջողեր բընաւին .
 Կելլէ կերթայ գեղացւոյն որ խորհուրդ մը հարցընէ .
 « Բարեւ , կըսէ , գըրացի , չեմ գիտեր աս ինչ բան է .

Կըտենեմ՝ որ ծառ կոտրելն ինծի համար բան մը չէ,
 Բայց ~~անկէ~~^{դու-դու} մը ես շինել գեռ չըկըրցայ. ինչէն է » :

Պատասխան տըլաւ դըրացին արջուն.

« Աղբարիկ, քեզի

Մէկ բան կըպակսի .

Ի՛նչ է ըսես նէ, մեծ համբերուիլուն » :

ԴԱ.

ԶԼՐՎԷԺ ԵՒ ԱՌՈՒԱԿ.

Լեռան տակէն աղբիւրիկ մը կըվազէր,

Բայց ջուրն այնքան նըլազ էր

Որ եւ անցնող դարձողին աչքին հազիւ կերեւնար .

Միայն թէ շատ անուանի էր անոր ջուրն առողջարար :

Աղբիւրին քովի բարձրր ժայռերէն

Փըրփրած կատաղի ջըրվէժ մը կիջնար .

Սա հըպարտ հըպարտ գոռմամբ ահագին

Ըսաւ Առուակին .

« Տես ի՛նչ կըսեմ քեզ .

Դուն խեղճ ջըրիկ ես ,

Ուրեմն ի՛նչ այգ-քան

Քեզ հիւրեր կուգան .

Ինծի թէ գան՝ իրաւցընէ զարմանք չէ .

Հիանալի տեսք մը ունիմ աննըման .

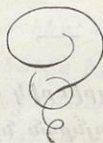
Ասա տեսնեմ, քու յատուութիւնը քնչ է,
 Ինչո՞ւ մարդիկ միշտ գունդագունդ քեզի գան» :

Առուան ըսաւ խըպնելով,

Հեզիկ ու քաղցրը ձայնով.

« Գիտես ինչու. —

Բըժըշկուելու » :

3787

2013

